

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Současnost a budoucnost systému preventivně
výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva
na území České republiky**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program:

OCHRANA OBYVATELSTVA

Autor: Mgr. Nikol Vokáčová

Vedoucí práce: Ing. Aleš Kudlák, Ph.D.

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci s názvem *„Současnost a budoucnost systému preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva na území České republiky“* jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 13. 5. 2019

.....

Mgr. Nikol Vokáčová

Poděkování

Mé velké poděkování patří Ing. Aleši Kudlákov, PhD. za odborné vedení diplomové práce.

Současnost a budoucnost systému preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva na území České republiky

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje problematice systému preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva na území České republiky. Práce představuje ucelený obraz o současném stavu znalostí obyvatel, žáků i pedagogů o ochraně obyvatelstva a její integraci do výuky na území Plzeňského kraje.

Práce je metodicky rozdělena na dvě části: teoretickou a praktickou. V části teoretické se uplatňuje empirická metoda výzkumu, jež se zaměřuje na studium dokumentů a odborné literatury. V praktické části byl následně proveden kvalitativní výzkum formou semistrukturovaných rozhovorů, jež jsou směřovány na tři skupiny obyvatel, a to na obyvatele, pedagogy a žáky základních škol. Výzkum byl realizován ve vybraných městech Plzeňského kraje, a to v Plzni, Klatovech, Žinkovech, Blovicích a Nepomuku. Následně byla provedena komparace zjištěných údajů.

Stanoveným cílem této práce je zhodnotit současné preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva u obyvatel ve vybraných městech, pedagogů a žáků ve vybraných školách Plzeňského kraje.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že znalosti obyvatel v oblasti ochrany obyvatelstva jsou nedostatečné a na velmi nízké úrovni a jejich zájem o sebevzdělávání je nulový. Ani u žáků nebylo dosaženo pozitivních výsledků a ze zjištěných údajů lze konstatovat, že žáci nemají dostatečně osvojené znalosti v této oblasti. Z analyzovaných dat lze vyhodnotit, že pedagogové a subjekty PVČ využívají při svých hodinách moderní technologie (počítače, interaktivní hry), ale žáci by ocenili jejich častější využití ve výuce. Spolupráce se subjekty PVČ je hojně využívána a základní školy si tuto spolupráci chválí.

Výstupem práce je na základě získaných poznatků předložit návrh zjištěných nedostatků, mezi které patří zejména propagace akcí týkajících se PVČ a vyšší využití potenciálu moderních komunikačních technologií.

Klíčová slova: preventivně výchovná činnost, edukace, ochrana obyvatelstva, prevence, Česká republika

The present and future of system of preventive educational activities in civil protection of population in the territory of Czech republic

Abstract

The diploma thesis is dedicated to the system of preventive educational activity in the area of population protection in the Czech Republic. The thesis introduces a comprehensive picture of the current state of knowledge of the population, pupils and teachers about the protection of the population and its integration into the lessons in the Pilsen region. The thesis is methodically divided into two parts : Theoretical and practical. In the theoretical part is used empirical research method, which focuses on the study of documents and literature. In the practical part, a qualitative research was then carried out in the form of semi-structured interviews directed at three groups of inhabitants, namely the inhabitants, teachers and pupils of primary schools. The research was realised in selected cities of the Pilsen Region, namely in Plzeň, Klatovy, Žinkovy, Blovice and Nepomuk. Subsequently, a comparison of the data was performed.

The determination of this work is from the perspective of current preventive behaviour and education in the area of population, teachers and pupils protection in selected schools in the Pilsen. The research results show that the population's knowledge of population protection is inadequate and very low, and their interest in self-education is null.

Neither the students achieved positive results and from the found data can be said, that pupils do not have sufficient knowledge in this area. From the analyzed data can be evaluated that teachers and subjects of PVČ use modern technologies (computers, interactive games) in their lessons, but pupils would appreciate its more frequent use in teaching. Cooperation with the subjects of the PVČ is widely used and primary schools praise this cooperation.

The output of thesis is to present a proposal of identified shortcomings based on the acquired knowledge, including in particular the promotion of actions related to the PVČ and higher utilization of the potential of modern communication technologies.

Key words: preventive educational activities, education, protection of population, prevention, Czech republic

Obsah

Úvod	9
1 Teoretická část	10
1.1 Ochrana obyvatelstva.....	10
1.1.1 Poslání ochrany obyvatelstva	10
1.1.2 Legislativa ochrany obyvatelstva v ČR	11
1.2 Vymežující preventivně výchovné činnosti	13
1.3 Vývoj preventivně výchovné činnosti na území České republiky.....	14
1.4 Právní předpisy vymežující preventivně výchovnou činnost.....	18
1.4.1 Ústava České republiky	18
1.4.2 Listina základních práv a svobod	19
1.4.3 Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky	19
1.4.4 Zákon o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky ..	20
1.4.5 Zákon o požární ochraně.....	20
1.4.6 Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů	21
1.4.7 Zákon o krizovém řízení a o změně některých zákonů.....	22
1.4.8 Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání	22
1.4.9 Bezpečnostní strategie České republiky.....	23
1.4.10 Strategický rámec Česká republika 2030.....	24
1.4.11 Pokyn generálního ředitele HZS ČR k PVC	25
1.4.12 Koncepce požární prevence 2018 – 2021	26
1.5 Subjekty preventivně výchovné činnosti	26
1.5.1 Orgány veřejné správy	28
1.5.2 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.....	28
1.5.3 Ministerstvo vnitra – GŘ HZS ČR	28
1.5.4 HZS kraje.....	30
1.5.5 Orgány kraje a obce	31
1.5.6 Spolky, veřejně prospěšné organizace a jiné organizace	32
1.5.7 Právnícké osoby a podnikající fyzické osoby	33
1.5.8 Fyzické osoby.....	34
1.6 Obsahové zaměření a formy preventivně výchovné činnosti.....	34
1.7 Projekty preventivně výchovné činnosti	35
1.7.1 Záchranný kruh.....	36
1.7.2 Vaše cesty k bezpečí.....	37
1.7.3 Hasiči pro školy	38

1.7.4	Hasík CZ	39
1.8	Cílové skupiny	40
1.8.1	Příprava dětí a školní mládeže.....	41
1.8.2	Příprava obyvatelstva v produktivním věku.....	43
1.8.3	Příprava seniorů.....	44
1.8.4	Cizinci.....	45
1.8.5	Příprava osob invalidních nebo se zdravotním postižením	46
1.9	Budoucnost systému preventivně výchovné činnosti v České republice.....	46
1.10	Výchova a vzdělání obyvatelstva v intencích koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030.....	48
1.10.1	SWOT analýza vzdělání a výchovy.....	48
1.10.2	Motiv koncepce	49
1.10.3	Cílový stav	50
1.10.4	Strategie do roku 2030.....	51
1.10.5	Cílové hodnoty a ukazatele	51
2	Formulace problémů	52
3	Cíle a výzkumné otázky.....	53
3.1	Cíl	53
3.2	Výzkumné otázky	53
4	Operionalizace pojmů	54
4.1	Systém preventivně výchovné činnosti.....	54
4.2	Edukovanost obyvatel České republiky.....	54
4.3	Znalosti v oblasti ochrany obyvatelstva.....	54
5	Metodika šetření.....	55
6	Interpretace výsledků výzkumu.....	58
6.1	Obyvatelé.....	58
6.1.1	Rozdíl mezi mimořádnou událostí a krizovou situací.....	59
6.1.2	Obsah evakuačního zavazadla.....	60
6.1.3	Výstražná siréna	61
6.1.4	Čísla tísňového volání.....	62
6.1.5	Nejčastější zdroj informací.....	64
6.1.6	Účast na akcích s IZS.....	65
6.1.7	Propagace PVČ v rozhlasovém a televizním vysílání	66
6.1.8	Sebevzdělávání.....	66
6.2	Pedagogové základních škol	67
6.2.1	Realizace OČMU.....	69
6.2.2	Spolupráce s HZS	69
6.2.3	Spolupráce s jinými subjekty PVČ	70

6.2.4	Využívané vzdělávací dokumenty	71
6.2.5	Využívané formy výuky OČMU	72
6.2.6	Celodenní akce zabývající se PVČ	73
6.2.7	Nedostatky ve výuce	74
6.2.8	Aktivita pedagoga	74
6.3	Žáci	75
6.3.1	Využívané formy výuky složek IZS	76
6.3.2	Nejoblíbenější forma výuky žáků	77
6.3.3	Komunikace žáků s rodiči	78
6.3.4	Evakuace	79
6.3.5	Výstražná siréna	81
6.3.6	Požár	81
6.3.7	Čísla tísňového volání	82
6.3.8	Poskytnutí první pomoci	83
7	Shrnutí výsledků a jejich komparace	84
7.1	Shrnutí	84
7.1.1	Obyvatelé	84
7.1.2	Pedagogové	85
7.1.3	Žáci	86
7.2	Komparace	86
7.2.1	Formy vzdělání	86
7.2.2	Úroveň znalostí	87
8	Návrh řešení	89
9	Diskuze	92
	Závěr	98
	Seznam literatury	99
	Seznam obrázků	106
	Seznam tabulek	106
	Seznam schémat	106
	Seznam zkratk	107
	Seznam příloh	109
	Přílohy	110

Úvod

Životy a zdraví občanů jsou neustále vystavovány škodlivým vlivům a nepříznivým událostem. Pojem mimořádná událost zahrnuje značné množství různorodých situací, ať už se jedná, např. o požáry, sucha, záplavy či havárie chemického průmyslu a jiné. Ve většině případů mimořádné události vznikají nečekaně a náhle, a proto připravenost a schopnost umět reagovat na danou situaci je základem pro její úspěšné zvládnutí. Zde má nezastupitelnou úlohu preventivně výchovná činnost, která má naučit občany základním pravidlům pomoci a ochrany. Občan, který se do takovéto situace dostane, by měl umět ochránit sám sebe a i své blízké. Informace o chování během mimořádné události a způsobech ochrany by se měly dostávat všem věkovým kategoriím. Apelovat by se mělo již na děti v útlém věku, neboť právě ony si v tomto období snadno a rychle osvojují nové znalosti a dovednosti. Z tohoto důvodu začíná být koncipována preventivně výchovná činnost nejen pro základní a střední školy, ale i pro školy mateřské.

Preventivně výchovná činnost (dále jen PVČ) se řadu let vyvíjela a její obsah se měnil podle politické situace a aktuálních hrozeb dané doby. V současnosti je důraz kladen na zvyšování participace obyvatel a na zajišťování vlastního bezpečí. Zvyšováním schopnosti vzájemné pomoci a sebeochrany vede ke snižování závislosti občanů na institucionalizované formě pomoci, a tím je pak možné budovat aktivní resilientní společnost.

Formy, kterými předávat informace a soustavně tak edukovat občany, je mnoho, ať už se jedná o spolupráci s médii, konání instruktáží a besed, uspořádávání dnů otevřených dveří či tvorba letáků a učebnic. Obsah a forma preventivně výchovné činnosti by měly být uzpůsobeny podle toho, na koho je cílené.

K vytvoření funkčního a efektivního systému preventivně výchovné činnosti v České republice je zapotřebí působit na všechny struktury státu, ať už na orgány státní správy i soukromý sektor až po samostatné občany.

Cílem práce bylo zjistit, jaká je úroveň preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva u obyvatel ve vybraných městech, pedagogů a žáků ve vybraných školách Plzeňského kraje. Ze získaných výsledků je připraven návrh, jenž by měl upozornit a odstranit případné nedostatky týkající se preventivně výchovné činnosti.

1 Teoretická část

V části teoretické se uplatňuje empirická metoda výzkumu, jež se zaměřuje na studium dokumentů a odborné literatury. Rozdělení teoretické části je do několika kapitol: ochrana obyvatelstva, vymezení PVČ, její vývoj na území České republiky, právní předpisy, kterými je vymezena, subjekty PVČ a a využívané formy, obsahové zaměření, projekty PVČ, cílové skupiny, budoucnost systému PVČ v České republice a výchova a vzdělání obyvatelstva v intencích koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030.

1.1 Ochrana obyvatelstva

V lidském životě je základním pudem úsilí o záchranu a ochranu života. Úspěšnou snahu o zachování lidského bytí lze pojmenovat jako bezpečnost a naopak vše, co se pokouší o ukončení života či ho ohrožuje, je možné nazvat jako nebezpečnost. Každá osoba prožívá pocity bezpečí i nebezpečí (Štětina, et al., 2014).

Po celou dobu existence je lidstvo ohrožováno nebezpečím. V dřívějších dobách ohrožovaly životy lidí zejména náboženské nebo sociální střety a přírodní katastrofy. S modernizací doby přibýly s používáním technologií průmyslové havárie, jaderné havárie aj. Dále nebezpečí s sebou nese i využití nebo zneužití nanotechnologií, informačních technologií či genetické manipulace (Klementová, 2015).

1.1.1 Poslání ochrany obyvatelstva

Ochrana obyvatelstva je definována v § 2 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů „plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku.“

Jedná se o multiresortní disciplínu, neboť nezahrnuje pouze úkoly týkající se civilní ochrany, mezi které patří již zmíněné činnosti jako je varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva. Je ale nutné ji chápat jako souhrn úkolů a činností jednotlivých orgánů veřejné správy i právnických osob, podnikajících fyzických osob a v neposlední řadě i občanů. Úkoly a činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva všech subjektů zabezpečují ochranu zdraví a života,

majetku a životního prostředí. Veškeré činnosti musí být v souladu s platnými právními předpisy a jsou nepřenositelné. Jednotlivé orgány plní úkoly z konkrétních ustanovení právních předpisů, např. Hasičský záchranný sbor České republiky (dále jen HZS ČR) má v gesci evakuaci, varování aj., Police České republiky (dále jen PČR) zabezpečuje veřejný pořádek, Ministerstvo životního prostředí ČR má v gesci zvládnání povodňových rizik a Ministerstvo vnitra ČR plní koordinační roli, která se týká ochrany obyvatelstva v souladu se zákonem o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (Koncepte ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013).

1.1.2 Legislativa ochrany obyvatelstva v ČR

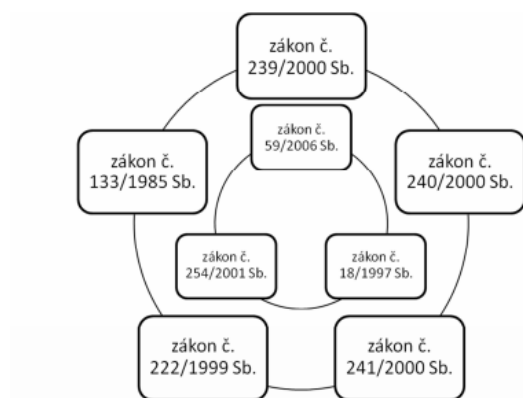
Potřeby státu v oblasti ochrany obyvatelstva vyplývají z jeho hlavních funkcí, jež mají své východisko v Ústavě České republiky (Balabán, et al., 2010).

Ochrana obyvatelstva je zabezpečena v rámci Ženevských úmluv a dodatkových protokolů, dále je rozpracována i do dalších mnoha právních předpisů. Mezi nejdůležitější zákony týkající se ochrany obyvatelstva patří například tyto zákony:

- ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky;
- zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení;
- zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému;
- zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy;
- zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně;
- zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR;
- zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií;
- zákon č. 263/2016 Sb., atomový zákon;
- zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

K těmto zákonům se pojí nařízení vlády a vyhlášky ministerstev (Fiala a Vilášek, 2010).

Obrázek č. 1 Základní právní rámec ochrany obyvatelstva¹

Zdroj: *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013, str. 4*

1.1.3 Ochrana obyvatelstva v České republice

Problematika ochrany obyvatelstva není ve všech státech řešena stejně a jsou výrazné odlišnosti v přístupu jednotlivých států. Vliv na úroveň koreluje s politickým zřízením daného státu, ekonomikou, hospodářskými charakteristikami, kulturou, klimatickými a ekologickými podmínkami země. Rozvinutou organizační strukturu ochrany obyvatelstva mají vyspělé státy, oproti tomu země třetího světa, které se potýkají s vysokou lidnatostí a chudobou, kde úroveň ochrany obyvatelstva je velmi nízká (Štětina et al., 2014).

Obyvatelé České republiky, na základě různých výzkumů, neberou svou ochranu příliš vážně a jejich připravenost na mimořádné události nebo krizové situace je na nízké úrovni. Občané dnes často ani netuší, co například znamená pojem „evakuační zavazadlo“ a jiné. Na základě těchto skutečností vláda přijala koncepci ochrany obyvatelstva, ve které klíčovou prioritou je zapojení obyvatel České republiky do systému ochrany obyvatelstva tak, aby byla zvýšena jejich schopnost sebeochrany za využití informací a znalostí, které získají v rámci plošného a cíleného systému přípravy a výchovy (Baštecká et al., 2013; Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013).

¹ Zákon č. 59/2006 Sb., již není platný, aktuální znění je zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií. Zákon č. 18/1997 Sb., již není platný, aktuální znění je zákon č. 263/2016 Sb., atomový zákon.

1.2 Vymezujiící preventivně výchovné činnosti

Problematika preventivně výchovné činnosti je rozsáhlá, a proto je vhodné definovat několik souvisejících pojmů týkajících se prevence.

Prevence je souhrn opatření, která mají za cíl předcházet mimořádným událostem nebo krizovým situacím. Opatření se dělí na aktivní, mezi které patří výstavba systémů snižujících vznik mimořádné události aj., pasivní, jako je například výstavba ochranných systémů, a organizační, jež zahrnuje výchovu obyvatel (Terminologický slovník, 2016).

Preventivní práci se rozumí opatření a činnosti plánovacího, organizačního, materiálního a vzdělávacího charakteru, které mají za účel předcházet možnostem vzniku krizových situací a mimořádných událostí a tím snížit i pravděpodobnost jejich vzniku, případně snížit jejich škodlivé působení (Terminologický slovník, 2016).

Preventivní opatření je definováno jako: „opatření přijaté v důsledku události, jednání nebo opomenutí vedoucího k bezprostřední hrozbě ekologické újmy, jehož cílem je předejít takové újmě nebo ji minimalizovat“ (Terminologický slovník, 2016, str. 68).

Bezpečnost obyvatelstva je zajištění dostatečnou mírou bezpečí pro občany státu a poskytnutí jim informací a návodů k aktivnímu zapojení do sebeochrany. Jedná se o kontinuální proces, který je postavený na dostatečném povědomí o úkolech jednotlivých odpovědných orgánů a na principu sebeochrany a pomoci druhým (Česká republika 2030, 2016).

Preventivně výchovná činnost je definována v Pokynů generálního ředitele Hasičského záchranného sboru České republiky k realizaci preventivně výchovné činnosti u Hasičského záchranného sboru České republiky jako: „souhrn organizačních, technických a provozních opatření a činností zaměřených na výchovu obyvatelstva s cílem předcházet vzniku mimořádných událostí a v případě jejich vzniku dosáhnout zmírnění nežádoucích dopadů mimořádné události na zdraví, životy, majetek či životní prostředí odpovídajícím chováním obyvatelstva“ (Česká republika 2030, 2016, str.1).

Jedná se tedy o činnosti, které jsou orientovány na obyvatelstvo, na to, jak předcházet hrozbám, včas je identifikovat a znalost informací získají o ohrožení a o vzniku mimořádné události, jak a kde je získat. Dále se PVČ zaměřuje na občana, jeho sebeochranu a ochranu druhých (Tilcerová, 2014).

Koncept PVČ se mění v závislosti na potřebách společnosti, kdy reaguje nejen na možná rizika,

ale také na legislativní změny, vývoj v technologickém pokroku, modernizaci doby a na potřeby stále se měnící společnosti (Tilcerová, 2014).

K vytvoření funkčního a efektivního systému preventivně výchovné činnosti v České republice je zapotřebí působit na všechny struktury státu, ať už na orgány státní správy i soukromý sektor až po samostatné občany (Tilcerová, 2014).

Potřeba vytvoření funkčního systému je znatelná nejen v ČR, ale i v Evropské unii, neboť i ostatní státy si uvědomují, že připravenost snižuje dopady katastrof. Činnosti prevence na úrovni EU zahrnují zlepšení kvality informací o hrozbách a jejich dostupnosti, provádění preventivních opatření, zvyšování informovanosti veřejnosti. Podporující účastnické státy mají za úkol hodnotit a mapovat rizika, dále je nutná podpora výzkumu a posílení nástrojů včasného varování. Pro lepší stav připravenosti Evropská komise organizuje program školení (EU civil protection, 2016).

Pro to, aby občané mohli být kvalitně edukováni, je nutné vytvořit základnu kvalifikovaných odborníků zabývajících se problematikou krizového řízení a ochrany obyvatelstva. Výuka této problematiky na vysokých školách je v současné době poměrně stále roztržštěná, a proto by mělo dojít k jejímu sjednocení. Současní studenti nejsou schopni přinést do praxe očekávanou přidanou hodnotu a je tedy potřeba prohloubit spolupráci s vysokými školami, přispět praktickými zkušenostmi odborníků do procesu vzdělávání a získat tak adekvátně odborně způsobilý personál (Tilcerová, 2014).

1.3 Vývoj preventivně výchovné činnosti na území České republiky

Určité znaky potřeby výchovy k ochraně člověka je možné najít již v pravěku, kdy lidé potřebovali dovednosti a znalosti pro boj s živelnými pohromami, kterým byli vystavováni. Důležitou úlohou byla i ochrana rodu před konkurenčními kmeny, aby si uchránili svou existenci společnosti. I ve středověku lze vystopovat formu vzdělání a výchovy chlapců, jež se orientovala na umění boje a na umění přežít v přírodě. Takovýto obsah výuky trval až do počátku dvacátého století s ohledem na stupeň vývoje vojenské techniky (Štěříková, 2016).

Problematika preventivně výchovné činnosti a ochrana obyvatelstva se mnoho let vyvíjela. Její obsah se měnil podle politické situace a aktuálních hrozeb dané doby. Do výuky byla několikrát začleněna problematika ochrany obyvatelstva tzv. brannou výchovou.

Ta se do vzdělávacího systému začleňovala více či méně, kdy v různých obdobích se jednalo o samostatný předmět a někdy byla jen pouze součástí jiných vyučovacích předmětů. Časových milníků týkajících se preventivně výchovné činnosti je mnoho, a proto je v následujících podkapitolách vybráno jen několik nejdůležitějších.

1.3.1 Edukace v oblasti branné výchovy do roku 1945

Do roku 1918 se nedá mluvit o branné výchově jako takové a jednalo se spíše o předvojenskou výchovu. Po skončení první světové války byl v celé společnosti (i na školách) odklon od všeho, co by ji mohlo připomínat, i přes to zůstávaly snahy o uvedení předvojenské výchovy do osnov výuky. Branný zákon z roku 1920 zavedl brannou povinnost do tělesné výchovy. Před druhou světovou válkou opět byla vyžadována vojenská příprava žáků a studentů. V té době se o brannou výchovu zajímaly různé organizace, mezi něž patří např. Sokol, Československý červený kříž, sportovní svazy aj. Účelem branné výchovy bylo naučit žáky k obraně vlasti, zvýšit nároky na technickou připravenost a na individuální fyzickou přípravu. Výuka se odvíjela od věku žáků a probíhala v různých formách (Chlebníková a Mazal, 2008).

V důsledku okupace Československé republiky a vzniku Protektorátu Čechy a Morava v roce 1938 byly zrušeny právní předpisy, včetně právních předpisů vymezujících brannou výchovu. Roku 1941, kdy Reinhard Heydrich nastoupil do funkce říšského protektora, byla upravena výchova záměrům Říše. Toho roku tak bylo aplikováno ustanovením s názvem: Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. Činnost byla zahájena až po březnu 1943. Kuratorium znamenalo pro žáky ve věku od 10 do 18 let povinné členství ve státní mládežnické organizaci totalitního typu v mimoškolní výchově. Mládež byla vychovávána v duchu nacionálního socialismu, dále se její obsah zaměřoval na propagandu, germanizaci českomoravského prostoru, na výchovu nacistické politiky sociální demagogie a na mobilizaci v rámci totalitní války. Realizace Kuratoria nepokryla všechny potenciální členy, ale pouze polovinu mládeže, ačkoliv členství bylo povinné (Štěříková, 2016).

1.3.2 Edukace v oblasti branné výchovy od roku 1945

Po roce 1945 se obnovila branná výchova ve všech stupních škol. I přes snahu zavést brannou výchovu jako samostatného a povinného předmětu, byla její výuka realizována pouze v rámci

jiných předmětů (tělesná výchova, zdravotní výchova, cvičení v přírodě aj.). V následujících letech opět dochází k utlačení branné výchovy do pozadí, i přes to, že existovaly učební osnovy a učební plány. K velké změně dochází po vydání nového zákona v roce 1951 týkajícího se branné výchovy. Tělesná výuka byla pro potřeby rozšířena o jednu hodinu týdně navíc a obsahovala přípravu pro zdravotní pomoc, bojovou a střeleckou přípravu. Zároveň byl její obsah formován na ideologii socialismu (Chlebníková a Mazal, 2008).

V roce 1959 byl na základních školách, v osmých a devátých třídách, zaveden kurz všenárodní přípravy týkající se civilní obrany. Tento kurz byl povinný pro všechny žáky ve formě přednášek v počtu 18 hodin za rok (Chlebníková a Mazal, 2008).

Branná výchova byla v té době stále roztržštěná a její vývoj nebyl koordinován, proto roku 1971 bylo přijato usnesení Ústředního výboru Komunistické strany Československa. Cílem usnesení byla plánovitá příprava žáků v cyklech. Výuka podle usnesení musela být zahrnuta ve vyučovacích osnovách pro základní, střední i vysoké školy. Její obsah je jednotný pro dívky i chlapce a metody byly diferencovány podle věku žáků a studentů. Žáci a studenti byli edukováni v tom, jak používat prostředky kolektivní a individuální ochrany, jak se ochránit před nebezpečnými účinky zbraní hromadného ničení a jak poskytnout první pomoc (Tilcerová, 2010; Štěříková, 2016).

Dalším zásadním právním předpisem byl zákon č. 73/1973 Sb., o branné výchově, na jehož podkladě byla výuka realizována Ministerstvem školství ve školách a výuka obyvatel pod záštitou Ministerstva vnitra. Obsah byl opět zaměřen na tehdejší ideologii vytvářet vztah k obraně státu (Štěříková, 2016).

V osmdesátých letech byla ve školách zavedena branná cvičení, během nichž se realizovala bezprostřední příprava pedagogů i žáků. Cvičení měla zdokonalovat připravenost školy jako celku na mimořádné situace. Realizována byla dvakrát do roka, a to jednou v zimě a jednou v létě. V rámci branných cvičení se žáci učili k sebeochraně, k pomoci ostatním, zahrnovala tělesná cvičení a prvky dopravní výchovy (Chlebníková a Mazal, 2008).

1.3.3 Edukace v oblasti branné výchovy po roce 1989

V roce 1989 byla branná výchova začleněna jako samostatný povinný předmět, ale pouze na středních školách. Na základních školách byla tato problematika vyučována v rámci jiných předmětů jako víceoborový vyučovací předmět (Chlebníková a Mazal, 2008).

Po změně režimu, od roku 1989, byla civilní ochrana vyučována ve školách jen minimálně. Došlo i ke koncepčním změnám, kdy byla ze státu přesunuta část odpovědnosti za jednotlivou ochranu občanů právě na občany (Štěříková, 2016).

Ve školním roce 1991/1992 byla ukončena výuka branné výchovy na všech školách na základě přijetí zákona č. 217/1991 Sb., o zrušení zákona č. 73/1973 Sb., o branné výchově. Bylo tedy zrušeno i studium branné výchovy na vysokých školách jako učitelského oboru na pedagogických školách. Výuka branné výchovy v letech 1991 až 1999 nebyla ničím nahrazena.

V letech 1996 a 1997 byl realizován Hlavním úřadem civilní ochrany České republiky v součinnosti s Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze projekt, který měl zjistit, zda budou do učebních osnov začleněna témata, která se vztahují k ochraně člověka za mimořádných událostí (OČMU) a jiných událostech nevojenského charakteru. Výsledkem projektu je Pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR k začlenění tematiky ochrany člověka za mimořádných situací do vzdělávacích programů (č.j. 34776/98-22 ze dne 4. května 1999) (Chlebníková a Mazal, 2008; Štěříková, 2016).

Projekt se uskutečnil ve vybraných základních a středních školských zařízeních. Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru podpořilo znovu zavedení OČMU do osnov vydáním metodické příručky. Pokyn nijak nestanovoval časovou náročnost ani náplň, to vše bylo ponecháno na učitelovi (Tilcerová, 2010; Štěříková, 2016).

Po událostech, které nastaly na počátku dvacátého prvního století (v USA teroristický útok, v České republice 2002 povodně), vznikla potřeba novelizace Pokynu. Nový Pokyn stanovil obsah a cíle výuky ochrany člověka za mimořádných událostí, dále stanovil rozsah výuky na šest hodin za školní rok. Zařazení předmětné problematiky do výuky se uskutečňovalo podle rozhodnutí ředitele (Tilcerová, 2010).

Zásadní změnu přinesl školský zákon č. 561/2004 Sb., na jehož základě došlo k nahrazení klasických vyučovacích osnov tzv. rámcovými vzdělávacími programy. V roce 2011 všechny

ročníky již vyučovaly podle rámcových vzdělávacích programů (RVP). O dva roky později, v roce 2013, došlo k rozšíření RVP o několik témat, mezi nimiž byla rozpracována problematika dopravní výchovy a OČMU (Štěříková, 2016).

Problematika OČMU je rovněž zahrnuta v tzv. klíčových kompetencích, konkrétně v občanských, které stanovují, že na konci základního vzdělání se umí žák chovat zodpovědně při mimořádných událostech a jiných život ohrožujících situacích a je schopen poskytnout adekvátní první pomoc (Štěříková, 2016).

1.4 Právní předpisy vymezující preventivně výchovnou činnost

Právo je soubor pravidel, která předepisují spravedlivé jednání. Tato pravidla jsou stanovena státem, čímž je tvořen právní systém daného státu. Právní předpis je definován jako souhrn obecně závazných právních norem. Prostřednictvím právních norem se právo tvoří či aplikuje.

Mezi právní předpisy patří ústavní zákon, zákon, ty jsou nadřazeny podzákoným právním předpisům – nařízením a vyhláškám. Zákon je podřízen ústavním zákonům a mezinárodním smlouvám. Dále do právního systému vstupují obecně závazné vyhlášky, které jsou vydávány orgány územních samosprávních celků. Vyhlášky, jež vydávají ústřední orgány, jsou prováděcími předpisy a na základě prováděných zákonů jsou omezeny (Dvořáček a Slunčík, 2012; Nobles a Schiff, 2014).

K hlavním úkolům ochrany obyvatelstva patří i zajištění preventivně výchovné činnosti. V právních předpisech se tato problematika netýká pouze veřejné správy, ale soukromých subjektů. Stát zajišťuje ochranu, ale i občané se musí sebevzdělávat (Mejzlíková, 2015).

1.4.1 Ústava České republiky

Základním právním předpisem České republiky je ústava. Ta byla přijata v prosinci roku 1992 a ve Sbírce zákonů vyšla pod číslem 1/1993 Sb. Účinnosti nabyla dne 1. ledna 1993. Skládá se ze 113 článků, které se týkají dělby moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Články dále popisují legislativní proces a stručně vyznačují další instituce jako je například Česká národní banka nebo územní samosprávné celky (zákon č. 1/1993; Coughlan et al., 2015).

Již článek 1 uvádí, že ČR je svrchovaný, jednotný a demokratický stát, jehož základ je založen na úctě k občanům a jejich právům a svobodám.

Následující článek 2 stanovuje, že lid je zdrojem státní moci. Zákon dává právo každému činit to, co není zákonem zakázáno, a naopak nikdo nesmí být nucet k něčemu, co není zákonem uloženo (zákon č. 1/1993).

1.4.2 Listina základních práv a svobod

Součástí již zmínované Ústavy ČR je Listina základních práv a svobod. Celým názvem se jedná o „usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů“. Tento dokument vyjadřuje princip rovnosti občanů a princip legality při vykonávání státní moci (Spirit, 2014).

Již v článku 5 je uvedeno, že každý je způsobilý práva.

Dalším souvisejícím článkem je čl. č. 17, v němž se praví, že je zaručeno právo na informace a svoboda projevu. Každý občan může svobodně vyhledávat a rozšiřovat informace. Orgány územní samosprávy i orgány státní správy mají za povinnost přiměřeným způsobem poskytovat informace o tom, jakou činnost vykonávají.

Článek 31 udává, že každý má právo na ochranu zdraví.

V článku 33 je uvedeno, že každý má právo na vzdělání (Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb.).

1.4.3 Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR stanovuje, že bezpečnost zajišťují ozbrojené síly (Armáda ČR), ozbrojené bezpečnostní sbory (PČR), záchranné sbory (HZS ČR) a havarijní služby. Na zajišťování bezpečnosti jsou dále povinny se podílet: orgány státní správy, orgány územní samosprávy, právnické osoby i fyzické osoby (Weiss,2014; zákon č. 110/1998 Sb.).

Článek 1 stanovuje, že základní povinností státu je zajistit svrchovanost a územní celistvost, dále musí ochraňovat její demokratické základy a dbát na ochranu zdraví, života a majetkových hodnot (zákon č. 110/1998 Sb.).

1.4.4 Zákon o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky

Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů je též nazýván jako tzv. kompetenční zákon. Jedná se o základní právní normu, která upravuje působnost ministerstev a dalších orgánů. Vláda sjednocuje činnost ústředních orgánů státní správy. V současné době působí 14 ministerstev a každé jednotlivě připravují koncepce, podávají návrhy zákonů a jiných právních předpisů a podílí se na mezinárodní spolupráci (Paletková a Zichová, 2014).

V § 12 citovaného zákona je uvedeno, že Ministerstvo vnitra ČR (MV) vykonává funkci ústředního orgánu státní správy pro vnitřní věci. V paragrafu je uveden výčet funkcí v několika bodech, s ohledem na téma je nutno zdůraznit dva následující body, na kterých se MV podílí, a to je požární ochranu, dále krizové řízení, integrovaný záchranný systém, civilní nouzové plánování a ochranu obyvatelstva (zákon č. 2/1969 Sb.).

1.4.5 Zákon o požární ochraně

Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně se skládá z 8 částí. Zákon ukládá povinnosti ministerstvům a dalším státním orgánům, územním samosprávním celkům, právnickým osobám i fyzickým osobám na úseku požární ochrany (zákon č. 133/1985 Sb.).

Účelem zákona podle § 1 je vytvářet podmínky, které ochrání zdraví a životy občanů a jejich majetku před požáry, a dále poskytovat pomoc při živelních pohromách nebo jiných mimořádných událostech (zákon č. 133/1985 Sb.).

V témže paragrafu je uvedeno, že: „ Každý je povinen počínat si tak, aby nezavdal příčinu ke vzniku požáru, neohrozil život a zdraví osob, zvířata a majetek; při zdolávání požárů, živelních pohrom a jiných mimořádných událostí je povinen poskytovat přiměřenou osobní pomoc, nevystaví-li tím vážnému nebezpečí nebo ohrožení sebe nebo osoby blízké anebo nebrání-li mu v tom důležitá okolnost, a potřebnou věcnou pomoc.“ (zákon č 133/1985 Sb., o požární ochraně, § 1, odst. 2)

Z citovaného paragrafu vyplývá, že každý by se měl chovat tak, aby nezpůsobil požár. I v tomto směru má podstatný vliv preventivně výchovná činnost, neboť edukace obyvatel vede k tomu, aby si počínali odpovědně a v případně vzniku požáru věděli, jak na danou situaci reagovat.

Dále v § 24 ukládá povinnost Ministerstvu vnitra ČR zabezpečovat propagační, preventivně výchovné a ediční činnosti na úseku požární ochrany (zákon č. 133/1985, Sb.).

1.4.6 Zákon o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů

V tomto právním předpise je vymezena mimořádná událost, dále integrovaný zachranný systém a jeho rozdělení na hlavní a ostatní složky a k nim stanovena jejich působnost. Dále specifikuje pravomoci státních orgánů i orgánů územních samosprávných celků, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při ochraně obyvatelstva, při přípravě na mimořádné události a při provádění zachranných a likvidačních prací (zákon č. 239/2000 Sb.).

Zákon obsahuje z pohledu preventivně výchovné činnosti informace o tom, jakým způsobem budou právnické a fyzické osoby varovány před možným ohrožením a o připravovaných opatřeních. Ministerstvo vnitra ČR plní úkoly v oblasti integrovaného záchranného systému, přípravy na mimořádné události a ochrany obyvatelstva. Na základě toho Ministerstvo vnitra ČR v § 7, odstavec 2 organizuje v oblasti ochrany obyvatelstva školení a instruktáže pro přípravu složek IZS zaměřené na jejich vzájemnou součinnost, za tímto účelem MV ČR zřizuje vzdělávací zařízení (Mejzlíková, 2015; zákon č. 239/2000 Sb.).

Zákon o integrovaném záchranném systému v § 10 ukládá povinnost krajskému úřadu, aby při jeho výkonu státní správy sjednotil postupy v oblasti ochrany obyvatelstva u obecních úřadů s rozšířenou působností (ORP) a územních správních úřadů (zákon č. 239/2000 Sb.).

Dále podle § 12 obecní úřad obce s rozšířenou působností musí seznámit s charakterem možného ohrožení obyvatel a následně i s připravovanými záchrannými a likvidačními pracemi ostatní obce, právnické osoby i fyzické osoby ve svém správním obvodu.

Ve čtvrtém oddílu citovaného zákona v § 15 mají orgány obce povinnost zajistit připravenost obce a zároveň je jejich úkolem podílet se na provádění záchranných a likvidačních prací, v neposlední řadě zákon ukládá povinnost podílet se na ochraně obyvatelstva.

Pokud by nastala mimořádná událost související s nakládáním nebezpečných chemických látek a jejich přepravě, při nakládání s nebezpečnými odpady nebo událost způsobená v souvislosti s provozem technických zařízení a budov, ukládá zákon v § 23 a § 24 povinnosti právnickým a podnikajícím fyzickým osobám, jež jsou vlastníkem, správcem či uživatelem, a to zajistit informování vůči svým zaměstnancům o možných mimořádných událostech a k nim plánovaných opatřeních (zákon č. 239/2000 Sb.).

1.4.7 Zákon o krizovém řízení a o změně některých zákonů

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení stanovuje působnost a pravomoce jednotlivých státních orgánů, orgánů územních samosprávných celků a dále uděluje práva a povinnosti právnickým osobám a fyzickým osobám při přípravě na krizové situace a při jejich řešení. Zákon upravuje situace, které nesouvisí se zajištěním obrany České republiky před vnějším napadením (Remeš, et al., 2013).

Dle § 15 již zmiňovaného zákona o krizovém řízení HZS kraje na žádost seznamuje obce, právnické osoby a fyzické osoby s charakterem možného ohrožení, dále s opatřeními, která jsou připravována a jakými způsoby budou provedena. Hasičský záchranný sbor kraje vede přehled možných zdrojů rizik a dále provádí analýzy ohrožení (zákon č. 240/2000 Sb.).

Dále v § 19 je uvedeno, že obecní úřad ORP vede přehled možných zdrojů rizik, odstraňuje zjištěné nedostatky, které by mohly způsobit vznik krizové situace (zákon č. 240/2000 Sb.).

Obecní úřad dle § 21 má za úkol zajistit připravenost obce na řešení krizových situací. Jeho povinností je i seznamovat právnické osoby a fyzické osoby s charakterem možného ohrožení způsobem, který je na daném místě obvyklým. Dále je povinen informovat obyvatele, jaká jsou připravována krizová opatření a jakým způsobem budou realizována (zákon č. 240/2000 Sb.).

1.4.8 Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

Dalším zákonem souvisejícím s preventivně výchovnou činností je zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů neboli školský zákon. Tento právní předpis upravuje vzdělání ve školách a školských zařízeních, určuje podmínky, za kterých se výchova a vzdělání uskutečňuje, dále stanovuje práva a povinnosti právnických a fyzických osob při vzdělání a v neposlední řadě stanovuje působnost orgánů státní správy a samosprávy týkající se školství (Valenta, 2013).

V zákoně jsou obsaženy zásady, podle kterých je vzdělání jako veřejná služba založeno, a cíle vzdělání. Již v § 2 je jedním z cílů získat znalosti o bezpečnosti a ochraně zdraví.

V § 4 jsou řešeny rámcové vzdělávací programy, podle kterých školy vytvářejí vlastní vzdělávací program. Rámcové vzdělávací programy stanovují povinný obsah vzdělání

s ohledem na zaměření daného oboru a k tomu určí jejich konkrétní cíle, formy a délku (zákon č. 561/2004 Sb.).

Přijetí zákona umožnilo školám a školským zařízením určitou volnost ve vzdělání, neboť nemusí striktně dodržovat předepsané osnovy. Důraz je kladen na nabyté výsledné dovednosti žáků. Do vzdělávacích programů je začleněna i tematika Ochrana člověka za mimořádných událostí (OČMU) (Mejzlíková, 2015).

1.4.9 Bezpečnostní strategie České republiky

Bezpečnostní strategie ČR patří mezi základní dokumenty bezpečnostní politiky ČR. Strategie obsahuje postupy, nástroje a opatření, jež mají zajistit bezpečnost, obranu a ochranu obyvatel České republiky (Bezpečnostní strategie České republiky, 2015).

Základní funkcí bezpečnostního systému je integrovat, koordinovat a dále řídit činnost jednotlivých složek (zákonodárné složky, výkonné složky, soudní moci, územní samosprávné celky, právnické a fyzické osoby), které musí pružně reagovat tak, aby bylo dosaženo naplnění bezpečnostních zájmů České republiky (Balabán, et al., 2015).

Pokud bezpečnostní systém správně funguje, představuje tak nástroj ke zvládnutí krizových situací a zároveň umožňuje prevenci a přípravu na krizové situace a jejich případnou včasnou identifikaci.

Již v bodu č. 14 se uvádí, že naplňování strategických zájmů ČR napomáhá k ochraně životních zájmů a mezi hlavní strategické zájmy patří zajištění vnitřní bezpečnosti a ochrany obyvatelstva.

V bodu č. 85 je uvedeno, že vláda vytváří podmínky vhodné pro zvyšování odbornosti pracovníků, kteří pracují v institucích veřejné správy a plní povinnosti týkající se bezpečnosti. Jejich odbornost by měla být zaměřena pro zajištění odpovídající úrovně prevence a dále potlačování hrozeb. Důležitý je i výcvik složek IZS a příslušníků bezpečnostních sborů. Vláda dále podporuje přípravu a realizaci vzdělávacích programů, které jsou zajišťovány ve spolupráci s bezpečnostní komunitou.

Dále v bodu č. 86 je vymezeno, že Česká republika se podílí na vzdělání občanů, které se týká zajištění bezpečnosti, kde je kladen důraz na předcházení hrozbám, dále v sebeochraně

a vzájemné pomoci při mimořádných událostech či krizových situacích, což je významný faktor pro následnou eliminaci následků dané situace. Vzdělání by mělo probíhat systémově i například prostřednictvím veřejnoprávních médií. Česká republika za tímto účelem cílí na zintenzivnění meziresortní spolupráce, ale i spolupráci složek IZS a v neposlední řadě spolupráci s občanskými sdruženími, jež se zabývají vzděláním v této oblasti.

Strategie podle bodu č. 88 podmiňuje k vytváření potřebných technických, materiálních, organizačních a legislativních podmínek pro přípravu a realizaci preventivních opatření, která se zaměřují na snížení rizika vzniku a následnému rozsahu následků mimořádné události nebo krizové situace.

Bod č. 103 se zabývá rozvojem systému krizového řízení, metodikou krizového plánování. Cílem je posílit zázemí pro plánování, přípravu, koordinaci a také sjednocení postupů jednotlivých orgánů veřejné správy, dále právnických osob i podnikajících fyzických osob při přípravě na mimořádné události či krizové situace.

V posledním bodu č. 104, jenž se týká preventivně výchovné činnosti, se zaměřuje na to, že vláda bude aktivně podporovat přípravu obyvatel České republiky a na řešení mimořádných událostí a krizových situací. Dále má vláda za úkol zabezpečit spolupráci mezi orgány krizového řízení a soukromým sektorem. Tato spolupráce by měla cílit na předcházení krizovým situacím a zvyšovat odolnost České republiky (Bezpečnostní strategie České republiky, 2015).

1.4.10 Strategický rámec Česká republika 2030

V roce 2017 vláda odsouhlasila dokument Česká republika 2030. Strategický rámec nastavuje cíle, které by měla Česká republika dosáhnout. Týká se to zejména těchto oblastí: rozvoj společnosti, odolnost ekosystémů, hospodářství regionů a obcí aj. Naplnění cílů by mělo zajistit kvalitu života. Česká republika 2030 nahrazuje předešlý Strategický rámec udržitelného rozvoje, který byl přijatý vládou v roce 2010. Vizí v dokumentu je, že v České republice jsou občané vzdělaní, odpovědní a aktivní. V dokumentu je zahrnuta problematika vzdělání a její význam pro udržitelný rozvoj.

Bod č. 5 uvádí, že Česká republika 2030 vychází ze dvou hlavních přístupů, a to je kvality života a udržitelnosti.

Bod č. 30 se zabývá udržitelným rozvojem, který se zakládá na hodnotách lidské společnosti, které jsou individuální (svoboda, bezpečnost, vzdělání aj.) a kolektivní.

Důraz v bodu č. 32 je kladen na vzájemnou spolupráci mezi veřejnou správou a vědeckými institucemi, neboť pro společnost je významný kvalitní systém vzdělávání, osvěty a výchovy.

Bod č. 136 se zaměřuje na vzdělávací systém v České republice. Jeho hlavním cílem bude rozvoj kognitivních schopností a praktické kompetence u žáků, aby uměli obstát v reálném životě.

Dokument uvádí, že je žáky nutno učit kritickému myšlení a připravenosti zvládat změny, ale zároveň tyto změny usměrňovat a ovlivňovat je svým rozhodováním a plánováním.

Bod č. 137 upozorňuje na skutečný smysl vzdělání, kterým by nemělo být pouze získání znalostí pro budoucí povolání, ale rozvoj kompetencí pro celý život (osobní, profesní, občanský). S tím souvisí i umět se chovat v krizové situaci (Strategický rámec Česká republika 2030, 2016).

1.4.11 Pokyn generálního ředitele HZS ČR k PVČ

Dne 4. února 2015 byl vydán pokyn generálního ředitele HZS ČR k realizaci preventivně výchovné činnosti u Hasičského záchranného sboru České republiky.

Realizace preventivně výchovné činnosti se uskutečňuje podle schváleného plánu PVČ, jež je v dokumentu definován jako plán aktivit preventivně výchovné činnosti v oblastech ochrany obyvatelstva, krizového řízení, integrovaného záchranného systému a požární ochrany včetně zajištění těchto aktivit (finance, materiál, organizace a personální zajištění).

Hasičský záchranný sbor České republiky a služební funkcionáři generálního ředitelství zabezpečují realizaci PVČ.

Dále pokyn vymezuje pracovní skupinu PVČ generálního ředitelství HZS ČR, která má zajišťovat koordinování, plánování a vyhodnocování preventivně výchovné činnosti v rámci HZS ČR a v oblasti generálního ředitelství.

Dále je zde uvedena pracovní skupina PVČ hasičského záchranného sboru kraje, jež má stejné funkce jako předešlá skupina, akorát se její činnost týká HZS kraje.

V rámci preventivně výchovné činnosti jsou vyčleněny dva druhy koordinátorů PVČ, a to celostátní koordinátor a koordinátor HZS kraje. Celostátní koordinátoři PVČ řídí a sjednocují postupy preventivně výchovné činnosti v rámci generálního ředitelství a metodicky řídí činnosti koordinátorů PVČ HZS krajů.

Koordinátoři PVČ HZS kraje řídí činnost pracovní skupiny preventivně výchovné činnosti Hasičského záchranného sboru kraje a sjednocují postupy v oblasti PVČ v rámci HZS kraje (Pokyn generálního ředitele HZS ČR k PVČ, 2015).

1.4.12 Koncepce požární prevence 2018 – 2021

Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky schválilo koncepci požární prevence 2018 – 2021. V koncepci je vytyčeno 5 strategických cílů.

Cílem požární ochrany je zabezpečovat podmínky pro ochranu zdraví a života občanů a majetku před nepříznivými účinky požárů a poskytovat pomoc při přírodních pohromách a jiných mimořádných událostech. Neodmyslitelnou součástí je i požární prevence.

Aplikace uvedené koncepce požární prevence nastaví mechanismy, jenž mají vést k tomu, aby se každý občan více zamýšlel nad svým chováním a zároveň si uvědomil odpovědnost za svoje zdraví a hlavně svůj život. Z toho důvodu je nutné změnit pojetí o ochraně před požáry a zaměřit se na zdůrazňování osobní odpovědnosti. Dále je v koncepci podotknuto, že i provozovatelé činnosti si musí uvědomit odpovědnost za bezpečí zaměstnanců (Koncepce požární prevence 2018 – 2021, 2018).

1.5 Subjekty preventivně výchovné činnosti

Z výše uvedených právních předpisů vyplývá, že všechny osoby mají právo na informace o opatřeních k zajištění ochrany života, zdraví a majetku, dále mají právo na poskytnutí instruktáže a školení při své činnosti na mimořádné události. Povinnost poskytovat tyto informace obyvatelstvu a věnovat se a šířit PVČ na úseku ochrany obyvatelstva a požární ochrany je uložena jednotlivým subjektům dle právních předpisů, zejména pak v zákoně č. 133/1985 Sb., o požární ochraně (zákon č. 133/1985 Sb.).

Mezi subjekty, jichž se preventivně výchovná činnost týká, patří: orgány veřejné správy, orgány kraje a obce, občanská sdružení, veřejně prospěšné organizace a jiné orgány a organizace a v neposlední řadě i právnické a fyzické osoby (Heinrichová, 2011).

Preventivně výchovnou činnost lze rozdělit podle naplňování cílů v edukaci obyvatelstva do etap, které jsou krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Mezi krátkodobé zaměření patří dny otevřených dveří, soutěže, besedy aj., za střednědobé se považuje internet, tisk, rozhlasové a televizní vysílání, výchovné programy pro děti atd., a k dlouhodobým patří zejména tvorba videoték, průzkumy veřejného mínění a podpora preventivní činnosti od jednotlivých fyzických osob, které mohou oslovit veřejnost (Heinrichová, 2011).

Způsoby, kterými je možné působit na občany, je mnoho, ať už se jedná o spolupráci s médii, vydávání odborných tiskovin nebo pořádání dnů otevřených dveří. Formy preventivně výchovné činnosti nemají vždy pouze výchovný charakter, ale také reprezentativní a informativní. Správně zvolená forma preventivně výchovné činnosti na úsecích požární ochrany a ochrany obyvatelstva by měla směřovat k tomu, aby měl každý občan přístup k pravdivým informacím (Blažek, © 2014).

Nezastupitelnou roli má spolupráce s médii bez ohledu na typ sdělovacího prostředku (televize, rádio, tištěná média, internet) z několika důvodů. Mezi typické funkce médií patří s ohledem na preventivně výchovnou činnost: shromažďování a následné šíření informací, oslovování velkého množství lidí, interpretace informací, upoutávání diváků, čtenářů a posluchačů zajímavými tématy a tím je informovat a vzdělávat. Pro média jsou důležité včasné, přesné, důkazy podložené a pravdivé informace. Rádi prezentují zjištěné skutečnosti tzv. z první ruky.

Děsivé zprávy a ukázky katastrofických příběhů přitahují více pozornosti širšího publika. Patří sem neobvyklé a nečekané události, katastrofy, příklady hrdinství, zneužití úřední moci, situace s velkým počtem zraněných osob, kdy jsou zasaženy děti, události bez kontroly (chaos, panika), atd. Ovšem je-li nějaká událost mediálně opakovaně a často připomínána, vytvoří u diváka falešný dojem, že se vyskytuje častěji, než tomu doopravdy je. Není přípustné, aby bylo využíváno poznatků k manipulaci veřejnosti (Vymětal, 2009).

Využití médií má i svá úskalí, kdy informace musí být interpretovány pravdivě a nemělo by docházet k jejich „překrucování“, neměly by být šířeny mýty a chybné informace. Věrohodnost médií rovněž oslabuje nedůvěru občanů vůči institucím, dále je odrazující, když určité téma je vysvětlováno komplikovaně nebo technickým jazykem, kterému občané

nerozumí. Je nutno si uvědomit, že v současné době je lidstvo závislé na vyspělých technologiích. Elektronická média umožňují kontakt s kýmkoliv, kdekoliv a okamžitě, což se jeví jako velkou výhodou i nevýhodou zároveň, neboť na internetu je možné vyhledat i informace nesprávně interpretované (Vymětal, 2009).

1.5.1 Orgány veřejné správy

Veřejná správa je správou společnosti, dále správou státu jako celku i jeho jednotlivých územních celků. Orgány státní správy jsou vykonavateli správního práva. K nejdůležitějším orgánům státní správy patří ústřední orgány státní správy, mezi něž patří ministerstva a další zákony stanovené zákonem o zřízení ministerstev (zákon č. 2/1969 Sb.). Podle Ústavy České republiky a Listiny základních práv a svobod je stanoveno, že státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat pouze tak, jak stanoví zákon (Heinrichová, 2011).

Mezi přední orgány veřejné správy zabývající se PVC patří zejména: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a Ministerstvo vnitra – Generální ředitelství HZS ČR v součinnosti s Hasičským záchranným sborem kraje.

1.5.2 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

Důležitým subjektem v PVC je ministerstvo školství ČR, neboť se jedná o ústřední orgán pro vzdělání ve školách a školských zařízeních. Tento ústřední orgán veřejné správy má za povinnost vytvořit Národní program vzdělání, který má za cíle vymezit hlavní oblasti vzdělání a jejich obsah a prostředky, které napomůžou k dosažení stanovených cílů. Pro jednotlivé obory jsou pro různé stupně vzdělání vydávány rámcové vzdělávací programy. Na jejich tvorbě spolupracují i další ministerstva, mezi něž patří: Ministerstvo vnitra ČR, Ministerstvo obrany ČR, Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ministerstvo dopravy ČR (Mejzlíková, 2015).

1.5.3 Ministerstvo vnitra – GR HZS ČR

Ministerstvo vnitra ČR je ústředním orgánem státní správy pro vnitřní věci a také pro krizové řízení, ochranu obyvatelstva, civilní nouzové plánování, požární ochranu a integrovaný

záchranný systém. Dle zákona o požární ochraně je Ministerstvo vnitra ČR povinno stanovit zaměření preventivně výchovné, propagační a ediční činnosti. Úkoly v oblasti ochrany obyvatelstva a požární ochrany stanovené MV ČR plní GŘ HZS ČR a HZS kraje (zákon č. 2/1969 Sb.; zákon č. 133/1985 Sb.).

Dle zákona č. 239/2000 Sb., o IZS organizuje instruktáže a školení a stanovuje způsob informování právnických a fyzických osob. Vyhláška č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva, jež je prováděcím právním předpisem, stanovuje způsob informování PO a FO o charakteru možného ohrožení a připravovaných opatřeních. Informování se uskutečňuje zejména hromadnými informačními prostředky, informačními brožurami, letáky, nebo besedami s obyvatelstvem (vyhláška č. 380/2002 Sb.).

HZS ČR stanovuje obsahové zaměření PVC. K tématům patří například: znalost čísel tísňového volání, varování, používání hasicích přístrojů, místa a zdroje vzniku mimořádné události, jak se případně chovat v různých situacích (požáru, povodních, úniku nebezpečných látek a jiné) (Blažek, © 2014).

Využívané formy preventivně výchovné činnosti

- Internet;
- celostátní televizní vysílání;
- celostátní rozhlasové vysílání;
- celostátní tisk;
- soutěže;
- celostátní průzkumy veřejného mínění;
- tvorba celostátní videotéky;
- propagační materiály;
- odborná pomoc školám;
- programy v rámci mezinárodní spolupráce;
- spolupráce v tématu OČMU ve školských zařízeních (Heinrichová, 2011).

1.5.4 HZS kraje

Výkonnou složku Hasičského záchranného sboru ČR tvoří hasičské záchranné sbory krajů. Jejich struktura je obdobná jako struktura GRH HZS ČR a je uzpůsobena specifickým zvláštnostem krajů nebo hlavnímu městu Prahy. Stejně jako HZS ČR se podílí na zabezpečení PVČ, propagaci a ediční činnosti. Realizace preventivně výchovné činnosti se uskutečňuje podle schváleného plánu PVČ a na úrovni kraje ji zabezpečuje koordinátor HZS kraje (Vilásek, 2014).

HZS kraje má za povinnost se podílet na preventivně výchovné činnosti, která vychází ze zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů. Dle zákona HZS kraje zpracovává koncepci požární ochrany kraje. Mezi jeho povinnosti patří jedenkrát ročně zpracovat zprávu o stavu požární ochrany v kraji a předložit ji krajskému úřadu (zákon č. 133/1985 Sb.).

HZS krajů mají velký podíl na aplikování PVČ v praxi, neboť jejich činnost je v této oblasti rozmanitá. V rámci PVČ pořádají např. přednášky, besedy, prezentace, soutěže, publikace v tisku, exkurze na požárních stanicích a krajském operačním a informačním středisku. Podílí se na podpoře výuky OČMU na základních a středních školách. Pro pedagogy škol organizují vzdělávací semináře pro rozšíření jejich znalostí. Pozornost je také zaměřena na ostatní specifické skupiny obyvatelstva, kam patří například senioři či handicapovaní lidé (Preventivně výchovná činnost, ©2019).

Využívané formy preventivně výchovné činnosti

- Internet;
- regionální tisk;
- televizní regionální vysílání;
- rozhlasové regionální vysílání;
- dny otevřených dveří na HZS kraje;
- soutěže;
- propagační materiály;
- akce a výstavy popularizující požární ochranu;
- instruktáže pro starosty obcí, právnické osoby, podnikající fyzické osoby a fyzické osoby;
- poradenská a konzultační činnost;
- výchovné programy a projekty;

- celoživotní vzdělání a odborná způsobilost;
- regionální průzkumy veřejného mínění;
- spolupráce s krajským úřadem;
- krajské videotéky;
- podpora preventivní činnosti od jednotlivých fyzických osob, které mohou oslovit veřejnost (Heinrichová, 2011).

1.5.5 Orgány kraje a obce

Právní předpisy vymezující kraje a obce a jejich působnost jsou: zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení) a zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze. Z uvedených zákonů vyplývá, že kraje, obce i hlavní město Praha jsou veřejnoprávní korporace, které vlastní majetek. Dále mají společné to, že vykonávají svou činnost v samostatné nebo přenesené působnosti, při plnění úkolů jsou povinny chránit veřejný zájem a pečují o všestranný rozvoj území. Kraje, obce i hlavní město Praha jsou samostatně spravovány zastupitelstvem. Mezi další orgány kraje patří hejtman kraje, rada kraje, krajský úřad a zvláštní orgány kraje. Dalšími orgány města jsou starosta města, rada města, městský úřad a zvláštní orgány města. K dalším orgánům obce patří starosta obce, rada obce, obecní úřad a zvláštní orgány obce. Hlavní město Praha je samostatně spravováno zastupitelstvem hlavního města Prahy. Dalšími orgány hlavního města Prahy jsou primátor hlavního města Prahy, rada hlavního města Prahy, Magistrát hlavního města Prahy, zvláštní orgány hlavního města Prahy a městská policie hlavního města (zákon č. 128/2000 Sb.; zákon č. 129/2000 Sb.; zákon č. 131/2000 Sb.).

Podle zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně jsou na úseku požární ochrany správními úřady ministerstvo a HZS kraje. Úkoly státní správy stanovené na základě zákona o požární ochraně plní také v přenesené působnosti orgány krajů a orgány obcí. Krajské úřady projednávají koncepci požární ochrany kraje. Dalším úkolem kraje je projednávat roční zprávu o stavu požární ochrany v kraji. Obce zpracovávají v samostatné působnosti dokumentaci požární ochrany (zákon č.133/1985 Sb.).

Právní prováděcí předpis nařízení vlády k provedení zákona o požární ochraně (nařízení vlády č. 172/2001 Sb.) stanovuje druhy dokumentace požární ochrany krajů a obcí, její vedení a obsah. Koncepce požární ochrany kraje obsahuje z pohledu PVČ způsob předcházení rizikům

a přípravu na mimořádné události a jejich řešení. V roční zprávě o stavu požární ochrany kraje lze nalézt plnění úkolů uvedených v koncepci požární ochrany a preventivně výchovné činnosti. Obec je povinna vést dokumentaci k zabezpečení preventivně výchovné činnosti, která obsahuje plán PVČ (zpravidla na kalendářní rok), vyhodnocení akcí týkajících se PVČ a zaměření a rozpracování PVČ podle místních podmínek. Obec spolupracuje při tvorbě dokumentace s HZS kraje se spolky (dříve označovanými občanskými sdruženími) a obecně prospěšnými společnostmi na úseku požární ochrany (nařízení vlády č. 172/2001 Sb.).

Využívané formy preventivně výchovné činnosti

Orgány kraje:

- Spolupráce s HZS kraje, obcemi a zapsanými spolky zejména v oblasti financování preventivně výchovné činnosti;
- spolupráce na dni otevřených dveří na HZS krajů (Heinrichová, 2011).

Orgány obce:

- Spolupráce s HZS kraje při zajišťování preventivně výchovné činnosti;
- propagace akcí týkajících se požární ochrany a ochrany obyvatelstva;
- vyvěšení událostí na úředních deskách obce;
- spolupráce s občanskými sdruženími a jinými organizacemi působícími na úseku požární ochrany a ochrany obyvatelstva;
- přednášky, besedy, instruktáže zaměřené k charakteru možného ohrožení obyvatel obce
- informační a poradenská činnost;
- rozhlasové a místní kabelové vysílání (Heinrichová, 2011).

1.5.6 Spolky, veřejně prospěšné organizace a jiné organizace

Dle zákona o požární ochraně spolupracují se spolky na úseku požární ochrany správní úřady, hasičský záchranný sbor, právnické i podnikající fyzické osoby. Spolky² pomáhají při plnění

² Přijetí zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku přineslo změny, mezi které patří změna právní formy z občanského sdružení na spolek. Jednou z povinností spolku je, že jeho název musí obsahovat slovo „spolek“ nebo „zapsaný spolek“ nebo zkratku „z. s.“ (zákon č. 89/2012).

úkolů v oblasti požární ochrany. Jednou z jejich činností je i podílet se na činnostech, jež předcházejí požárům, zejména na PVČ mezi občany. Dále se podílejí na publikační a ediční činnosti. V souladu s politikou MV – GŘ HZS ČR jim mohou být na tyto činnosti poskytovány dotace. Mezi nejznámější spolky se řadí Citadela Bruntál, Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska, Moravská hasičská jednota a Česká hasičská jednota a jiné. Podrobnější popis jednotlivých spolků je uveden v kapitole č. 7 Projekty a programy preventivně výchovné činnosti (zákon č. 133/1985 Sb.).

V rámci PVČ spolupracují spolky s dalšími subjekty preventivně výchovné činnosti, a to tím, že se podílejí na průzkumech veřejného mínění, spolupřádají programy s požární tematikou, pořádají soutěže, besedy a instruktáže, vykonávají konzultační a poradenskou činnost, vytvářejí propagační materiály, tvoří preventivně výchovné programy pro děti, mládež a dospělé apod. (Heinrichová, 2011).

Využívané formy preventivně výchovné činnosti

- Spolupráce s orgány obce při zajišťování preventivně výchovné činnosti;
- spolupráce s hasičskými záchrannými sbory krajů;
- spolupráce s MV – generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru ČR (Heinrichová, 2011).

1.5.7 Právnícké osoby a podnikající fyzické osoby

Právnícké osoby a podnikající fyzické osoby, které jsou zahrnuty v havarijním plánu kraje (HPK) nebo ve vnějším havarijním plánu (VHP), jsou povinny zajistit informace o opatřeních na mimořádnou událost a jejich rizicích, o případném varování, evakuaci a ukrytí a o organizování záchranných a likvidačních prací. Další povinností je zajistit přípravu svých zaměstnanců ke vzájemné pomoci i k sebeochraně (Heinrichová, 2011).

Podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce je právnícká osoba nebo podnikající fyzická osoba povinna stanovit opatření pro zdlání MU včetně pokynů k okamžitému opuštění pracoviště (zákon č. 262/2006).

Dle atomového zákona (zákon č. 263/2016 Sb.) má držitel povolení k vykonávání činností v rámci expozičních situací a k vykonávání činností, jež souvisí s využíváním jaderné energie, ke kterým byla stanovena zóna havarijního plánování, povinnost poskytnout obyvatelům

daného území základní informace v případě jaderné havárie (zákon č. 263/2016 Sb.).

Forem PVČ, jak působit na zaměstnance, je několik. Lze využít různé besedy, přednášky či instruktáže, jež jsou zaměřené k hrozcím mimořádným událostem v místě dislokace zaměstnanců. Nepostradatelnou roli má i propagace ve formě kalendářů, letáků atd. (Heinrichová, 2011).

Využívané formy preventivně výchovné činnosti

- Přednášky, besedy, instruktáže;
- rozhlasové vysílání;
- propagační materiály (Heinrichová, 2011).

1.5.8 Fyzické osoby

Řádné plnění povinností stanovenými právními předpisy působí jako významný činitel prevence. Zákon o požární ochraně stanovuje základní povinnosti fyzických osob na úseku požární ochrany, mezi něž patří například: předcházet požárům, vytvářet v prostorách ve svém vlastnictví podmínky pro záchranné práce, oznamovat bez odkladu každý vzniklý požár aj. (Blažek, © 2014).

1.6 Obsahové zaměření a formy preventivně výchovné činnosti

Zaměření preventivně výchovné činnosti stanovuje Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky. Cílem je, aby občané měli přístup k informacím o rizicích, které by mohly vést ke vzniku mimořádné události nebo krizové situace. K tomuto účelu využívá hromadné informační prostředky.

Formou výchovy může být i popularizace výsledků činnosti Hasičského záchranného sboru, ať už se týká o běžnou činnost nebo i jeho humanitární poslání (Klementová, 2015).

Žádná forma není sama o sobě dostačujícím řešením edukace a pouze vhodnou kombinací forem může být pokryto široké spektrum populace.

Pravidelným vzděláváním obyvatelstva je chápáno školské vzdělání včetně předškolního vzdělání. Vzdělání na vysokých školách k tomu nespadá.

Mezi základní formy, jak působit na obyvatelstvo, patří média, internet, sociální sítě, rozhlasové vysílání, televizní vysílání aj. Aktuální je i tvorba aplikací pro mobilní telefony a tablety.

Forem vzdělávání v rámci preventivně výchovné činnosti je mnoho, a proto je vždy potřeba vhodně zvolit cílovou skupinu a k tomu odpovídající formu vzdělávání (Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti, 2018).

Témat týkající se preventivně výchovné činnosti je mnoho. Nejčastějším obsahem bývají následující témata: čísla tísňového volání, poskytování první pomoci, opatření k záchraně a ochraně života a zdraví, používání hasicích přístrojů, určování zdrojů rizik a možná místa nebezpečí vzniku mimořádných událostí v okolí domova a pracoviště, chování při mimořádných událostech (povodeň, únik nebezpečných látek aj.), varování obyvatelstva a jak se chovat, evakuace a evakuační zavazadlo, improvizované ukrytí, provádění částečné dekontaminace atd. (Klementová, 2015).

1.7 Projekty preventivně výchovné činnosti

V České republice existuje celá řada projektů preventivně výchovné činnosti. Projekty jsou realizovány jednotlivými kraji nebo více kraji společně, generálním ředitelstvím samostatně nebo generálním ředitelstvím ve spojení s více kraji, na tvorbě projektů se mohou podílet i neziskové organizace (Blažek, 2014).

Mezi nejvýznamnější aktivity projektů patří: Hasík CZ, Záchranný kruh, Vaše cesty k bezpečí, Hasiči pro školy (viz následující obr.)

Obrázek č. 2 Nejvýznamnější projekty PVČ

Zdroj: vlastní

1.7.1 Záchranný kruh

Integrovaný projekt s názvem Záchranný kruh přináší klíčové aktivity realizované ve formě konkrétních projektů, které rozšiřují spolupráci mezi subjekty PVČ a jsou přínosem pro ochranu obyvatelstva a pro fungování celého regionu (Pavlíková, 2012).

Záchranný kruh je nezisková organizace sdružující záchranné subjekty a další instituce.

Obrázek č. 3 Logo záchranného kruhu

Zdroj: Záchranný kruh, dostupný z: <https://www.zachranny-kruh.cz/o-nas/kdo-jsme.html>

Asociace Záchranný kruh byla založena v roce 2005 na podporu činnosti integrovaného záchranného systému k tomu, aby podpořila jejich spolupráci při realizaci projektů a jiných aktivit, jež vedou ke zvýšení úrovně vzdělanosti, informovanosti, prevence a připravenosti občanů České republiky a ostatních subjektů. Realizace systematické spolupráce je zakotvena v integrovaném projektu Záchranný kruh, jehož nositelem je Asociace Záchranný kruh (Záchranný kruh, ©2019).

K informování je vytvořen internetový portál „Záchranný kruh“. Ten slouží ke komunikaci s obyvatelstvem a k přípravě na mimořádné události i ke vzdělávání na školách. Prostřednictvím internetového portálu jsou veřejnosti poskytovány aktuální informace zejména z oblastí hrozících nebezpečí. V rámci portálu je zajištěna komunikace s obyvatelstvem i případná pomoc obyvatelstvu. Portál je rozdělen do čtyř sekcí pro jednotlivé skupiny. Dělí se na sekce pro veřejnost, pro školy, pro záchranáře a pro města a obce (Záchranný kruh, ©2019).

Mezi hlavní činnosti projektu patří: tvorba vzdělávacích materiálů pro pedagogy a žáky, organizace vzdělávacích akcí pro cílové skupiny, správa bezpečnostního informačního systému pro města a obce ČR, realizace vzdělávacích akcí pro veřejnost, spolupráce na celostátních koncepcích v problematice běžných rizik a mimořádných událostí (Záchranný kruh, ©2019).

Asociace Záchranný kruh realizuje několik projektů, jimiž jsou: Centrum zdraví a bezpečí, Informační systém pro města a obce, Den záchranářů, TY TO ZVLÁDNEŠ, Konference Zdraví a bezpečí, Multifunkční záchranářské centrum Medard, Pan Kroužek aj. (Záchranný kruh, ©2019).

1.7.2 Vaše cesty k bezpečí

Projekt Vaše cesty k bezpečí aneb chytré blondýnky radí vznikl v roce 2008 ve spolupráci HZS Jihomoravského kraje, Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje a Diecézní charity Brno (Chytré blondýnky radí, © 2018).

Internetové stránky obsahují rady a tipy, jak se chovat v případně mimořádných situacích a když je ohrožena bezpečnost obyvatelstva. Lze zde nalézt celkem 67 témat, která jsou rozdělena do 17 kapitol (např. evakuace, varování obyvatelstva, tísňové volání, blackout, nebezpečné látky aj.) Veškeré informační materiály jsou volně ke stažení. Materiály jsou rovněž určeny jako výukové materiály do škol apod. (Chytré blondýnky radí, © 2018).

V rámci projektu byla v roce 2011 vydána stejnojmenná brožura. Jsou v ní zahrnuty 3 okruhy témat, a to požární prevence, ochrana obyvatelstva a bezpečnost občana. Hlavním posláním je zvýšení připravenosti obyvatelstva na stále frekventovanější a rozmanitější formy ohrožení běžného života.

Brožura zahrnuje cenné informace, mezi které patří například: jak se připravit na povodně, co udělat, když zazní sirény, jak přežít v přírodě, jak se ochránit před extrémními klimatickými jevy, improvizované ukrytí, evakuační zavazadlo. Z požární prevence obsahuje informace ohledně prevence požárů, jak jim předejít, jaké mají občané povinnosti vůči hasičům, informace o únikových východech, jak se používá hasicí přístroj a další. V posledním okruhu bezpečnosti občana informuje o dopravní bezpečnosti, bezpečném cestování v zahraničí, co dělat v případě nálezů podezřelého předmětu nebo zavazadla atd. (Vaše cesty k bezpečí, 2011).

1.7.3 Hasiči pro školy

Projekt vznikl jako podpora vzdělávání v oblasti Ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí. Zaměřuje se na žáky 2. stupně základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií. Projekt vznikl ve spolupráci HZS Zlínského a HZS Ústeckého kraje (Hasiči pro školy, 2018).

Obrázek č. 4 Logo Hasičů pro školy

Zdroj: Hasiči pro školy, dostupný z: <https://www.hasiciproskoly.cz/uvod>

Motivem pro vznik projektu byla dlouhodobá absence kvalitního a komplexního výukového materiálu problematiky OČMU pro danou cílovou skupinu. Cílem je podpora výuky vzdělávacím materiálem, který je na vysoké odborné i technické úrovni. Jeho obsah odpovídá závazným dokumentům týkajících se výuky. Zároveň komplexně zapadá do rámce vzdělání na základních školách, tím že je zachována mezipředmětová vazba odpovídající úrovni znalostí a věku žáků. Podle obsahového rámce se žáci učí např. o požárech až v 8. třídě z důvodu již absolvovaných základů chemie a fyziky, aby snáze mohli rozumět fyzikálně-chemickým principům hoření, resp. hašení. Rozložení učiva v jednotlivých ročnících je systematické, od základních pojmů ke složitějším termínům. Důležitý je i přístup ke vzdělávacím materiálům, které budou v digitální podobě zdarma k dispozici na internetových stránkách (Hasiči pro školy, 2018).

Cílovou skupinou jsou žáci na druhém stupni, tedy 6. – 9. třída základní školy, neboť již nesou větší míru odpovědnosti za sebe a svoje chování. V tomto věkovém období (12–16 let) již dokáží zvládnout základy zdolávání mimořádných událostí, pokud vědí jak. Druhou cílovou skupinou jsou pedagogové, kteří žákům informace předávají (Hasiči pro školy, 2018).

1.7.4 Hasík CZ

Projekt Hasík CZ je celorepublikový výchovný program akreditovaný MŠMT ČR. Výuka probíhá hravou a názornou formou a je určena pro žáky na prvním i druhém stupni ZŠ. Stanovené informace předává dvojice instruktorů, která prošla kurzy instruktorů pořádanými Citadelou Bruntál (Basáková, 2014).

Obrázek č. 5 Logo Hasíku CZ

Zdroj: Hasík CZ, Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/hasik-v-plzenskem-kraji.aspx>

Prvním impulsem ke vzniku programu byla inspirace u kanadských hasičských záchranných sborů, kteří zvolili pro edukaci dětí zábavnou formu v podobě maskota dalmatina „Sparkyho“. Ovšem program bylo zapotřebí uzpůsobit na zdejší podmínky a zohlednit rozdílnost životních stylů i mentalitu národů. Zde byl inspirací preventivní program linkolnshirského hasičského sboru v Anglii (Hasík CZ, © 2016).

Projekt vznikl v roce 1996 za podpory České asociace hasičských důstojníků. Do roku 1998 probíhalo jeho zkušební ověřování v bruntálském regionu. Předkládaný systém preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva a požární ochrany je programem s ověřenou efektivitou působení na žáky s řadou funkčních evaluačních nástrojů (Basáková, 2014).

Cílovou skupinou jsou žáci základních škol a projekt je rozdělen do dvou hlavních cyklů. První část cyklu se zaměřuje na děti na prvním stupni, kdy výuka sestává ze základních poznatků a informací (např. kdo jsou hasiči, co dělají, jaká jsou čísla tísňového volání a jiné). Druhá část cyklu se zaměřuje na druhý stupeň, kdy náplň výuky je obsahově náročnější a preferuje

se vzájemný dialog a otevřená komunikace oproti nižšímu stupni, kde hlavní formou edukace jsou názorné ukázky (Basáková, 2014).

Velký důraz je kladen na použití názorných pomůcek a materiálu, které děti dostávají jako odměnu. Tyto edukační materiály, poslouží zároveň jako zdroj informací pro rodiče, kteří se takto rovněž nepřímo zapojí do projektu (Basáková, 2014).

1.8 Cílové skupiny

V současné době je stále větší důraz kladen na zvyšování participace obyvatel na zajišťování vlastního bezpečí. Zvyšováním schopnosti vzájemné pomoci a sebeochrany vede ke snižování závislosti občanů na institucionalizované formě pomoci a tím je tak možné budovat aktivní resilientní společnost. Systematická, komplexní a kvalitně prováděná příprava pomůže výrazně ke zvyšování ochrany obyvatel. V právních předpisech není nikde explicitně zakotveno, aby byl občan povinen se účastnit vzdělávacích programů cílených na posilování znalostí sebeochrany a vzájemné pomoci. Zvyšování úrovně znalostí u žáků a studentů je do určité míry podchyceno, neboť tato problematika je zařazena v již zmiňovaných vzdělávacích rámcových programech. Ovšem pro zbytek populace je příprava a vzdělání v této oblasti dobrovolná, a tak zájem o akce edukačního charakteru je podmíněn jejich efektivní medializací a atraktivitou (Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti, 2018).

Programy a projekty týkající se preventivně výchovné činnosti je nutno uzpůsobit na základě toho, pro koho jsou určeny. Interpretované informace je zapotřebí specifikovat podle věku, vzdělání, možností individuálního vztahu k riziku, schopnosti porozumění a jiné, neboť cílem je ovlivnit chování obyvatelstva, jeho názory, myšlení, přístupy atd. Je podstatné správně definovat účel informování i příjemce, protože každá skupina obyvatel má jinou úroveň vnímání a porozumění. Za tímto účelem je nutno rozdělit obyvatelstvo do cílových skupin. Dle HZS ČR se obyvatelstvo člení do následujících cílových skupin: děti a školní mládež, dospělé obyvatelstvo v produktivním věku, senioři, cizinci, osoby invalidní a se zdravotním postižením (Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti, 2018).

Pro účely diplomové práce budou tyto skupiny neodborné veřejnosti podrobněji popsány v následujících podkapitolách.

HZS ČR takto v metodice rozděluje laickou veřejnost a pro pokrytí všech obyvatel je nutno specifikovat ještě další skupiny, což jsou odborníci. Tato problematika je zakotvena v Koncepci vzdělání v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení, která rozděluje vzdělávání odborníků v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení na tyto skupiny:

- státní zaměstnanci;
- úředníci územních samosprávných celků;
- osoby pro ozbrojené síly a bezpečnostní sbory, jejichž služební vztahy se řídí zvláštními právními předpisy;
- zaměstnanci právnických osob a podnikajících fyzických osob, kteří vykonávají činnosti ve vztahu ke krizovému a obrannému plánování a ochraně obyvatelstva;
- volení funkcionáři vyžadující individuální přístupy;
- styční bezpečnostní zaměstnanci subjektů kritické infrastruktury;
- studenti vysokých škol v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení;
- akademičtí pracovníci vysokých škol vyučující v oblasti krizového řízení a ochrany obyvatelstva a akademičtí pracovníci vyučující budoucí učitele - studenty pedagogických fakult;
- pedagogičtí pracovníci mateřských, základních, středních a vyšších odborných škol vyučující ochranu obyvatelstva a bezpečnostní témata (Koncepce vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení, 2017).

1.8.1 Příprava dětí a školní mládeže

Současný školský systém tvoří mateřské školy, které poskytují předškolní vzdělání, základní školy, jež jsou členěny na první a druhý stupeň, a střední školy zahrnující gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště. Dále do systému patří konzervatoře, vyšší odborné školy, základní umělecké školy a jazykové školy s právem na státní jazykové zkoušky (Kasíková a Vališová, 2011).

Dle Českého statistického úřadu jsou děti a mládež³ výraznou demografickou skupinou, neboť tvoří jednu třetinu obyvatel. Tato cílová skupina je v porovnání s ostatními nejsnázeji

³ Podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, se rozumí dítětem osoba mladší patnácti let a mladistvým ten, kdo nepřekročil osmnáctý rok svého věku (zákon č. 218/2003).

ovlivnitelná, ale naopak je náročná na podávání informací, takže je klíčové u ní vhodně zvolit formy sdělení. Cílem je děti a mládež vybavit souborem vědomostí a dovedností, na jejichž základě budou schopni adekvátně svému věku předcházet běžným rizikovým situacím a v případě vzniku mimořádné události účinně reagovat (Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti, 2018).

V současné době směřuje PVČ nejen na základní a střední školy, ale již se vztahuje na předškolní děti v mateřských školách. Děti v tomto období jsou schopny edukace, rychle se učí a snadno si osvojují návyky a dovednosti. Při raném vlivu výchovy jsou určité rysy spojeny s podstatnými zisky v předškolním vzdělávání a rozvoji (Pianta, 2012).

Plk. Mgr. Eleonora Tilcerová vysvětluje potřebu výuky ve školách takto: *„Dnes je lidstvo každodenně konfrontováno s různými nebezpečími většího či menšího rozsahu. Příroda nám dává stále jasněji najevo, že pánem planety ještě nějakou dobu zůstane. Naše civilizace a její vymoženosti také nejsou úplně bez nebezpečí. A proto je logické, že umět ochránit své zdraví, majetek a zejména život patří k základním lidským kompetencím. Abychom ale dokázali správně reagovat ve vypjatých a stresových situacích, což zrovna mimořádné události jsou, je nutné mít dostatečně zvládnuté (naučené a nacvičené) správné postupy chování a činnosti, čehož lze dosáhnout pouze pravidelným a průběžným získáváním znalostí, dovedností a formováním správných postojů právě ve vzdělávacím procesu.“* (Zaoralová, 2017).

Nejvýznamnější formou u této skupiny je vzdělání v oblasti ochrany obyvatelstva implementací do vzdělávací soustavy a začlenění dané problematiky do rámcových vzdělávacích programů, konkrétně tedy č.j. MŠMT-2647/2013-210. Během vyučovacích hodin je možné uzpůsobit rozsah a obsah interpretovaných informací příslušnému věku. Výhodou je i možnost opakování, a tím i utvrzování znalostí. Velkého zájmu se těší praktický výcvik a provádění názorných ukázek. Edukaci je možné obohatit o další formy, které svým charakterem vytváří přidanou hodnotu k získaným vědomostem ze školního vzdělávání, např. využití internetu. V neposlední řadě se nesmí zapomínat na vliv rodiny, která má u této skupiny stěžejní vliv (Podklady k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí, 2016).

Na vzdělání dětí a mládeže se podílí i ve velké míře HZS ČR, neboť spolupracuje na tvorbě brožur, učebních textech a jiných výkových materiálech. Na úrovni MV – GŘ HZS vzniklo ve spolupráci s nakladatelstvím ALBRA řada učebnic s názvem: Ochrana člověka za mimořádných událostí, která je rozdělena do jednotlivých ročníků. Současně ve spolupráci s nakladatelstvím Fortuna byla vytvořena série obdobných učebnic, které jsou však členěny

dle problematik např. Radiační havárie, Havárie s únikem nebezpečných látek atd. (Preventivně výchovná činnost Hasičského záchranného sboru, © 2019).

Mnohé vydané publikace nejsou primárně určené pouze pro výuku, ale i pro veřejnost, patří k nim například příručka: Pro případ ohrožení, nebo Výchova a prevence v oblasti požární ochrany, ke které bylo vyrobeno i DVD (Preventivně výchovná činnost Hasičského záchranného sboru, © 2019).

Hasičský záchranný sbor ČR pořádá na ústřední a regionální úrovni soutěže pro děti a mládež. Soutěže jsou složeny ze dvou částí, a to praktické disciplíny a znalostního testu z ochrany člověka za mimořádných situací. Soutěže mají pohybově vědomostní charakter a probíhají v několika krajích. Jejich obsah bývá podobný, ale mohou se lišit názvem (Preventivně výchovná činnost Hasičského záchranného sboru, © 2019).

Ke kvalitní výuce je zapotřebí i kvalifikovaných pedagogů. V duchu koncepce vzdělání v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení připravuje hasičský záchranný sbor školení pro pedagogické pracovníky. V roce 2012 vytvořil HZS ČR ve spolupráci MŠMT dokument: Podklady k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí v základních školách, jež slouží jako metodická pomůcka pro pedagogy, ve kterém naleznou základní pojmy, návrh na rozložení učiva podle jednotlivých ročníků včetně očekávaných výstupů. Vytvořený dokument je pouhým doporučením a záleží na každé škole, jak jej implementuje do svých vyučovacích osnov (viz příloha č.3). Příručka obsahuje doporučenou literaturu, pomůcky, metody a formy práce a užitečné odkazy, v neposlední řadě i testové otázky pro žáky (Šiman, 2012; Strouhalová, 2017).

Dále ve spolupráci s Národním institutem pro další vzdělávání (NIDV) a MŠMT vznikla série seminářů, kde bylo cílem vzdělávacích aktivit seznámit pedagogickou veřejnost s aktualizací a rozšířením předmětných témat ve vzdělávacích rámcových programech (Závěrečná zpráva NIDV, 2014).

1.8.2 Příprava obyvatelstva v produktivním věku

V produktivním věku jsou zde myšleny osoby, jež dosáhly zletilosti, které se nabývá dovršením osmnácti let podle občanského zákoníka (§ 30, odst. 1, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

Dospělé obyvatelstvo tvoří nejpočetnější skupinu, avšak tato skupina je hodně rozmanitá a lze ji dále dělit podle okruhu zájmů. Tato cílová skupina se vyznačuje i nedostatečným zájmem o dovzdělávání se. Obyvatelstvu v produktivním věku přijdou informace zbytečné, pokud bezprostředně nehrozí žádné nebezpečí. Příčin jejich nezájmu může být několik, např. nedostatek času, přesycení informacemi, osobní problémy atd. (Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti, 2018).

Je doporučeno ve vztahu k současným a možným budoucím specifikám masového působení na obyvatelstvo v produktivním věku věnovat pozornost především skupině prostředků masmedií. Nejvhodnější je zde volba formy vzdělávání přes regionální tisk a elektronická média, zejména internet a televize (Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti, 2018).

1.8.3 Příprava seniorů

Specifickou skupinu tvoří senioři, neboť jejich podíl ve společnosti vzrůstá. V následujících letech bude tato problematika stále aktuálnější jak z politických, ekonomických ale i sociálních důvodů. Stárnutí je celospolečenský jev a statistika vypovídá, že populace v Evropské unii, včetně České republiky stárne (Dvořáčková, 2012).

Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti stanovuje důchodový věk podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (u osob narozených po roce 1971 je důchodový věk 65 let (zákon č. 155/1995 Sb.).

Tato skupina potřebuje odlišný přístup, než je tomu v aktivní populaci. Naopak oproti občanům v produktivním věku mají senioři zájem o informace a zároveň disponují velkou řadou životních zkušeností.

Senioři se často stávají oběťmi trestných činů i oběťmi desinformování. Rychle se měnící doba a vývoj moderních technologií vytváří propast mezi seniory a získáváním nových informací i udržováním kontaktů s okolím.

Cílem preventivně výchovné činnosti u seniorů je seznámit je s aktuálním pojetím ochrany obyvatelstva, protože tato generace prošla tzv. brannou výchovou. Interpretované informace by měly být uzpůsobeny míře schopnosti seniorů přijímat informace.

Příprava seniorů zahrnuje zejména přímou sociální interakci, kdy dochází k přímému kontaktu se seniory. Mezi vhodné formy patří semináře, besedy a vzdělávací programy na univerzitách třetího věku (Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti, 2018).

Činnost HZS krajů začala v roce 2014 směřovat i na seniory. Byl vytvořen na celostátní úrovni projekt s názvem „SENSEN - Senzační senioři“ ve spolupráci s Nadací Charty 77. Tato spolupráce se zakládá na pravidelném publikování preventivně výchovných článků z oblasti „Ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí“. Každý měsíc je na stránkách www.SENSEN.cz zveřejněn nový článek (Úspěchy Hasičského záchranného sboru na poli výchovy a vzdělávání, © 2019).

1.8.4 Cizinci

Dle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů je cizincem každá fyzická osoba bez státního občanství České republiky včetně občana Evropské unie. Cizince lze rozdělit podle délky jejich pobytu na cizince s krátkodobým pobytem, což jsou ti, kteří na území setrvávají nejdéle 90 dnů, a na cizince s dlouhodobým pobytem (nad 90 dnů) (zákon č. 326/1999 Sb.).

Avšak i cizinci mají stejný nárok na vzdělání jako zdejší občané. Hlavní snahou je cizince informovat o základních informacích, mezi které patří znalost telefonních čísel tísňových linek a dalších kontaktů (př. ambasad), kde by v případě nouze získali potřebné informace a pomoc (Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti, 2018).

U skupiny cizinců je adekvátní vzdělávací forma, která je prováděna méně rozsáhlými informativními materiály, jako jsou letáky a brožury, které budou následně distribuovány prostřednictvím hotelů a informačních středisek. Současně je vhodné využívat k interpretaci informací i webové stránky. Nutné je vzít v potaz i fakt, že dochází často k obměně této skupiny a jedná se o několik národností. Zveřejňované informace by proto měly být modifikovány na alespoň jeden ze světových jazyků (zejména v angličtinu). U početnějších národních skupin je nutno zvážit i překlad materiálů do rodného jazyka. Například HZS ČR ve spolupráci s dalšími subjekty přeložilo výukové materiály: Bezpečné cestování a Vaše cesty k bezpečí (Strouhalová, 2017; Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti, 2018).

1.8.5 Příprava osob invalidních nebo se zdravotním postižením

Dle již zmiňovaného zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění je invalidní ten, u koho poklesne jeho pracovní schopnost nejméně o 35 % z důvodu dlouhodobého nepříznivého zdravotního stavu. Osoby se zdravotním postižením jsou definovány zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Jedná se o fyzické osoby, kterým je uznána invalidita nebo že se jedná o zdravotně znevýhodněné osoby (zákon č. 155/1995 Sb.; zákon č. 435/2004 Sb.).

Formu vzdělání je nutno modifikovat podle druhu postižení (neslyšící, nevidomí, tělesně postižení nebo duševně postižení). Realizace vzdělávání handicapovaných osob klade vysoké nároky na lektora. Cílem je vybavit zdravotně postižené základními znalostmi, aby byli jednotlivci schopni adekvátně reagovat na rizikové situace s ohledem na druh a míru jejich postižení.

Tato skupina je velice specifická a její obsah a forma vzdělání by měla reflektovat emoční úroveň jednice a jeho stupeň postižení. U osob se sníženým intelektem je zapotřebí způsoby evaluace zjednodušit a zapojit více názorných pomůcek. Při realizaci výuky je nutné spolupracovat současně s odborným personálem a organizacemi, jež se zdravotně postiženým osobám věnují (Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti, 2018).

Příkladem projektu zabývajícím se lidmi s disabilitou je evropský projekt: European Network for Psychosocial Crisis Management - Assisting Disabled in Case of Disaster (EUNAD), který se zaměřoval konkrétně na lidi se zrakovým a sluchovým postižením při katastrofách. V letech 2016–2017 následovala implementace výsledků v navazujícím projektu EUNAD IP, jež navíc zohlednil i hledisko osob s kombinovanými potížemi a zpracovává problematiku lidí s pohybovou disabilitou (Assisting People with Disabilities in Case of Disaster, © 2017).

1.9 Budoucnost systému preventivně výchovné činnosti v České republice

Směrem, kterým se bude ubírat preventivně výchovná činnost, je řešena dokumentem s názvem: Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, jež byl vydán Ministerstvem vnitra – generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru České republiky. Na zpracování se dále podílel Výbor pro civilní nouzové plánování, akademická obec, odborná veřejnost i zástupci z vysokých škol. Koncepce popisuje v celé šíři

system ochrany obyvatelstva a její vazby na jiné resorty. Vizí je vytvoření systému ochrany obyvatelstva, který zajistí vysokou úroveň bezpečnosti občanů, jenž odpovídá schopnostem ČR jako vyspělého a moderního státu, neboť doba se stále mění a přináší s sebou další bezpečnostní hrozby, při kterých běžné nasazení sil a prostředků bezpečnostních složek státu nemusí stačit. V koncepci jsou proto analyzovány faktory ovlivňující systém ochrany obyvatelstva (viz příloha č. 2). Cílem je proto hledat nové postupy a nástroje a zároveň efektivně zapojit všechny subjekty, které jsou schopné pomoci (Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013).

V Koncepci je zpracovaná SWOT analýza, ve které bylo posuzováno šest významných oblastí ochrany obyvatelstva. Těmito oblastmi jsou:

- úkoly ochrany obyvatelstva;
- věcné zdroje;
- síly;
- krizové řízení;
- výchova a vzdělání;
- věda, výzkum a vývoj;
- inovace.

1.10 Výchova a vzdělání obyvatelstva v intencích koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030

Jednou z oblastí posuzovanou v koncepci je výchova a vzdělání v oblasti ochrany obyvatelstva. Snahou je mít adekvátně připravené občany, kteří budou správně reagovat na možné hrozby a s tím související mimořádné události nebo krizové situace. Systematická příprava je proto nezbytná a odpovědnost v tomto směru neleží pouze „na bedrech“ školských zařízení, ale měla by být vhodně doplňována dalšími projekty. Fungující systém vzdělání a výchovy obyvatelstva by měl být obsažen ve všech úrovních státní správy, samosprávy, akademické půdy, byť i v aktivním přístupu samotného adresáta, tj. občana (Klementová, 2015).

1.10.1 SWOT analýza vzdělání a výchovy

V Koncepci je provedena SWOT analýza v oblasti vzdělání a výchovy. SWOT analýza hodnotí vnitřní a vnější faktory a je klasicky rozdělena na silné (strengths) a slabé stránky (weaknesses), příležitosti (opportunities) a hrozby (threats).

Obrázek č. 6 SWOT analýza vzdělání a výchovy

Zdroj: MV – HZS ČR, Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, str. 11

Vzdělávací proces umožňuje dlouhodobě působit na žáka formou povinné a pravidelné výuky. Výchova a vzdělání jedinců je nadstavbově podporována ze strany různých projektů a programů. Spolupráce v preventivně výchovné činnosti je navázána zejména se základními složkami IZS a s neziskovými organizacemi. Úroveň výuky nereflektuje reálné hrozby a z toho plynoucí důsledky mimořádných událostí nebo krizových situací (Konceptce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013).

Hlavní příležitostí pro vzdělání a výchovy je další rozvoj výuky ve všech školských zařízeních (mateřské, základní a střední školy). Dále pak je zabezpečeno stabilní financování a možnost vícezdrojového financování. Nutné je k dalšímu posunu ve výchově a vzdělání zkvalitnění a sjednocení výuky odborníků na vysokých školách (Konceptce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013).

K hlavním hrozbám patří snižování počtu personálu zabývajících se preventivně výchovnou činností, s tím i související snižování finančních prostředků. Hrozbou je i to, kdyby opět problematika ochrany obyvatelstva byla vyřazena z osnov škol (Konceptce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013).

1.10.2 Motiv koncepce

Ke zrušení systematické výuky ve školských zařízeních v rámci ochrany obyvatelstva došlo v roce 1991, a proto následné generace neabsolvovaly žádné vzdělání v této oblasti, což se projevuje jako vážný nedostatek pro současnou společnost. Ovšem i generace předešlé nebyly dostatečně proškolené v rámci branné výchovy či jiných kurzech, neboť po revoluci se změnil charakter hrozeb. Do popředí se dostaly přírodní hrozby, a tak dřívější výuka týkající se ukrytí ve stále tlakově odolném krytu, nebo jak si nasadit ochrannou masku, neměla opodstatnění (Tilcerová, 2014).

Do popředí jde příprava na mimořádné události a krizové situace, neboť moderní doba přináší vysoký počet těchto událostí, které mají negativní dopad jak na životy a zdraví obyvatel, tak s sebou i nese další nepříznivé aspekty. Systematicky edukovaný občan bude lépe připraven na zvládnutí dané situace, a tím dojde k minimalizaci negativních dopadů, ať už životy a zdraví, tak i snížení škod na majetku (Tilcerová, 2014).

Obyvatelé České republiky neberou svou ochranu příliš vážně a jejich připravenost na mimořádné události nebo krizové situace je na nízké úrovni, a proto vláda přijala dokument Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, ve které je klíčovou prioritou číslo jedna zapojení obyvatel České republiky do systému ochrany obyvatelstva tak, aby byly zvýšeny jejich schopnosti sebeochrany za využití informací a znalostí, které získají v rámci plošného a cíleného systému přípravy a výchovy (Baštecká et al., 2013).

Systematické vzdělávání a získávání poznatků, jejich opakování a procvičování vede k osvojení správných postojů, návyků a dovedností. Nejlépe si osvojují tyto nové postoje a návyky děti, a proto je kladen důraz na vzdělávací systém. Krokem vpřed je zavedení tzv. rámcových vzdělávacích programů, v nichž je zahrnuta i problematika ochrany obyvatelstva. K tomu bylo zahájeno i školení učitelů v této oblasti, pro které byla vytvořena metodická pomůcka s názvem: Podklady k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí v základních školách. Dále pro výuku byly zpracovány další pomůcky i s podporou HZS krajů. Díky i těmto mezirezortním snahám se podařilo vrátit do výuky problematiku ochrany obyvatelstva (Tilcerová, 2014).

1.10.3 Cílový stav

Cílem je zvyšovat schopnosti obyvatelstva a aktivně ho zapojovat do řešení mimořádných událostí nebo krizových situací na všech úrovních. K tomu je potřeba vytvořit kvalitní systém vzdělání a výchovy, který bude postupovat všemi úrovněmi státní správy, soukromým sektorem a bude zahrnovat i obyvatele České republiky.

System by se měl skládat z následujících úrovní:

- odborníci zabývající se krizovým řízením a ochranou obyvatelstva;
- učitelé vyučující danou problematiku na školách;
- lektori realizující projekty PVČ;
- obyvatelstvo.

Dále je potřeba zajistit dostatečným způsobem zakotvení práv a povinností v legislativních normách, kde budou dále stanoveny úkoly a role pro zainteresované subjekty.

K tomu, aby mohlo být obyvatelstvo odborně edukováno, je zapotřebí vzdělávat dostatečné množství odborníků na vysoké úrovni, kteří se budou zaměřovat na ochranu obyvatelstva

a krizové řízení, připravovat učitele a lektory, dále realizátory projektů zabývajících se prevencí, mimořádnými událostmi nebo krizovými situacemi s hlavním cílem naučit občany, aby nesli svůj podíl odpovědnosti vůči státu, svému okolí a hlavně vůči sobě (Konceptce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013).

1.10.4 Strategie do roku 2030

Pro splnění vytyčených priorit bude zapotřebí vytvořit legislativní základnu, materiální a personální podmínky a souběžně připravovat na změny i celou společnost (např. zavedení preventivně výchovné činnosti do škol) (Konceptce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013).

Výchova a vzdělání v oblasti ochrany obyvatelstva by měla být zahájena již v předškolních zařízeních a dále kontinuálně aplikována celoživotně, ne pouze během studia, ale i po jeho skončení. V rámci výchovy a vzdělání je žádoucí vše podpořit různými projekty a programy, jež budou reagovat na aktuální potřeby společnosti. Podíl na podpoře by měl být i od médií (Tilcerová, 2014).

V systému je věnována pozornost vzdělávání odborníků (Konceptce vzdělávání v oblasti krizového řízení). K tomuto účelu je zpracována celá řada materiálů a modulů. Postupně je potřeba věnovat velkou pozornost aktualizaci těchto dokumentů a jejich distribuci dotčeným subjektům (Konceptce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013).

1.10.5 Cílové hodnoty a ukazatele

Celý systém je potřeba nastavit tak, aby reagoval pružně na současné potřeby obyvatelstva a nové hrozby s ohledem na využití aktuálních závěrů bezpečnostního výzkumu. Aby bylo možné dosáhnout cílového stavu, je nutno uskutečnit jednotlivé kroky. Jedním z nich je novelizace legislativy, kdy do právních předpisů je potřeba začlenit problematiku výchovy a vzdělání v oblasti ochrany obyvatelstva v odpovídajícím rozsahu. Je zapotřebí zefektivnit existující systém vzdělání odborníků v této oblasti a vyučujících učitelů ve školách, kterých se preventivně výchovná činnost týká (Tilcerová, 2014).

Rovněž je nutné podchytit přípravu dospělých občanů a revidovat jejich znalosti týkající se zásad sebeochrany a vzájemné pomoci při krizových situacích nebo mimořádných událostech (Tilcerová, 2014).

2 Formulace problému

„Skutečná pohroma je, když nevíte co dělat.“

Motto Asociace Záchranný kruh

Soustavná edukace obyvatelstva by měla být základním klíčem pro úspěšné zvládnutí mimořádných událostí či krizových situací, neboť člověk s adekvátními znalostmi a dovednostmi může předejít hrozícímu nebezpečí, případně při jeho vzniku bude umět ochránit sám sebe a své blízké, zabránit tak zbytečným ztrátám na životech a zdraví a může ovlivnit celý následující vývoj události. Avšak právě občané zapomínají na spoluzodpovědnost a spoléhají se pouze na složky integrovaného záchranného systému. Nedostatkem je rovněž i skutečnost, že obyvatelé nemají povinnost z právních předpisů se vzdělávat a jejich aktivity v této oblasti jsou pouze dobrovolné.

Preventivně výchovná činnost se řadu let vyvíjela. Jednou z hlavních změn je přenesení odpovědnosti ze státu i na spoluodpovědnost občana. Cílem je tedy zvyšovat schopnosti obyvatelstva a aktivně ho zapojovat do řešení mimořádných událostí nebo krizových situací na všech úrovních. K tomu je potřeba vytvořit kvalitní systém vzdělání a výchovy, který bude postupovat všemi úrovněmi státní správy, soukromým sektorem a bude zahrnovat i obyvatele České republiky.

Vzdělání v rámci preventivně výchovné činnosti je zajištěno ve školských zařízeních v rámci vzdělávacích rámcových programů. Ovšem úroveň vzdělávání a výchovy v současnosti nereflektuje reálné hrozby a důsledky plynoucí z mimořádných událostí nebo krizových situací, kterých rok od roku přibývá. To je způsobeno zejména ekonomickým stavem, a z toho i plynoucím snižováním počtu zaměstnanců, kteří se dané oblasti věnují.

3 Cíle a výzkumné otázky

3.1 Cíl

Zhodnocení preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva u obyvatel ve vybraných městech, pedagogů a žáků ve vybraných školách Plzeňského kraje.

3.2 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1: Jakými způsoby předávají pedagogové žákům stanovené informace v rámci ochrany obyvatelstva?

Výzkumná otázka č. 2: Mají žáci osvojené znalosti v oblasti ochrany obyvatelstva?

Výzkumná otázka č. 3: Věděli by obyvatelé vybraných měst, jak se mají v mimořádné situaci správně zachovat?

4 Operionalizace pojmů

4.1 Systém preventivně výchovné činnosti

Preventivně výchovná činnost zahrnuje činnosti a opatření, která směřují na výchovu obyvatelstva, kdy je hlavním cílem to, aby se předcházelo vzniku mimořádných událostí či krizových situací a pokud tyto situace nastanou, aby se dosáhlo zmírnění nežádoucích vlivů dané události odpovídajícím chováním obyvatelstva a zamezilo se tak ztrátám na životech, zdraví, majetku nebo na životním prostředí (Terminologický slovník, 2016).

Systém preventivně výchovné činnosti vychází z právních předpisů a stanovuje jednotlivé subjekty PVČ a jejich povinnosti.

4.2 Edukovanost obyvatel České republiky

Edukace nezahrnuje pouze vzdělání, ale i výchovu jedince. Je to proces, během kterého se mezi jednotlivými subjekty přenáší informace. Účelem je kontinuálně ovlivňovat chování a způsoby jednání jedince tak, aby byly pozitivně navozeny změny v jeho návycích, postojích, dovednostech, vědomostech a znalostech. Edukace by neměla probíhat pouze ve školských zařízeních, ale měla by se na ní podílet celá společnost (Nemcová, et al., 2010).

4.3 Znalosti v oblasti ochrany obyvatelstva

Získávání znalostí je proces, kdy člověk dostává přijímané informace, které jsou analyzovány, pojmenovány a generovány podmnožinou informačních charakteristik tak, aby byly použitelné k následnému rozhodování a chování (Grega, et al., 2013).

A právě dobré znalosti obyvatel ovlivňují první chvíle při mimořádných událostech či krizových situacích a tyto chvíle mohou být rozhodující pro záchranu života, zdraví nebo majetku a mohou mít vliv na další vývoj dané události.

5 Metodika šetření

Vědecký výzkum je plánovitý a systematický proces vypracování vědeckých poznatků směřující k odhalování vlastností, zákonitostí, příčin a podmínek. Vyznačuje se objektivitou, přesností, průkazností a opakovatelností. Vědecká metoda je charakterizována jako série na sebe navazujících myšlenkových operací, jež zajistí maximální objektivitu zkoumání. Metoda práce zahrnuje vždy i určitý stupeň nejistoty a pravděpodobnosti (Urban, 2011).

K dosažení stanoveného cíle je zapotřebí dodržet základní kroky vědecké metody práce, které byly dodrženy i v této diplomové práci:

- výběr předmětu zkoumání;
- teoretická příprava, analýza literatury a informačních podkladů;
- formulace hypotézy/výzkumné otázky;
- výběr výzkumné metody;
- sběr dat;
- analýza dat;
- formulace výsledků;
- závěrečná výzkumná zpráva s doporučeními pro praxi (Urban, 2011).

Výběrem předmětu zkoumání byla zvolena problematika preventivně výchovné činnosti na území České republiky s cílem zhodnotit PVČ v oblasti ochrany obyvatelstva u obyvatel ve vybraných městech, pedagogů a žáků ve vybraných školách Plzeňského kraje.

Následovala **teoretická příprava** a studium odborné literatury, k tomu byly využity zejména právní předpisy, dále tištěné knižní zdroje, elektronické zdroje, periodika a jiné. Zjištěné informace a poznatky bylo nutno analyzovat, a následně došlo k jejich rozřídění a syntéze.

Po analýze literatury bylo zapotřebí **formulovat výzkumné otázky**. Ke zvolenému cíli, který se zabývá zhodnocením preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva u obyvatel ve vybraných městech, pedagogů a žáků ve vybraných školách Plzeňského kraje, byly stanoveny tři výzkumné otázky. Výzkumná otázka č. 1 zkoumá, jakými způsoby předávají pedagogové informace v oblasti ochrany obyvatelstva svým žákům ve výuce. Výzkumná otázka č. 2 se naopak zabývá tím, jaké mají žáci osvojené znalosti a dovednosti. Výzkumná otázka č. 3 se zaměřuje na obyvatele vybraných měst v Plzeňském kraji, jak by si počínali při nastalé mimořádné události nebo krizové situaci.

Všechny tři výzkumné otázky se týkají edukace v oblasti ochrany obyvatelstva.

Po zvolení výzkumných otázek byla vybrána **výzkumná metoda** kvalitativního výzkumu. Jedná se o intenzivní šetření zaměřené na vysvětlení názorů, postojů a motivace respondentů. Typickými otázkami jsou „proč“ a „jak“ (Urban, 2011). Zvolenou formou metody jsou semistrukturované rozhovory, které jsou zaměřeny na tři různé skupiny populace: obyvatelé, pedagogy a žáky. Pro získání odpovídajících dat byly připraveny tři semistrukturované rozhovory s předem stanovenými otázkami, jež odpovídaly kvalifikaci a věkovým odlišnostem respondentů. Každá skupina měla jiný soubor otázek, které ovšem byly spolu obsahově provázané. Během rozhovorů probíhaly doplňující otázky k upřesnění dané myšlenky či názoru.

Dále byl proveden **sběr dat**. Response byly sbírány ve vybraných městech Plzeňského kraje, pro výzkum byla náhodně vybrána tato města: Plzeň, Rokycany, Blovice, Žinkovy a Nepomuk. Celkem bylo od informantů získáno 45 rozhovorů, neboť pro účely výzkumu diplomové práce byly vybrány tři skupiny populace. Rozhovory proto byly učiněny s 15 obyvateli, s 15 žáky a s 15 pedagogy. V každém městě bylo získáno 9 responsí, neboť byly provedeny rozhovory se 3 pedagogy základní škol, se 3 žáky rovněž základní školy a 3 obyvateli daného města. V rámci jednotlivých okruhů rozhovoru byly dále kladeny otázky, které sloužily pouze pro osobní zájem a propojení souvislostí. Výzkum byl realizován 2019. Rozhovory probíhaly po předem domluvené schůzce, zejména co se týká základních škol. V krajních situacích byly response od některých pedagogů získány telefonicky.

Na úvod každého rozhovoru bylo nutno vysvětlit stručně PVČ, čeho se týká a účel výzkumu. Délka rozhovorů probíhala od dvaceti minut po čtyřicet minut, záleželo na množství doplňujících otázek. Delší rozhovory byly zejména u žáků.

Tabulka č. 1 Složení informantů

Zkoumaná skupina	Počet informantů	Počet žen	Počet mužů	Průměrný věk
Obyvatelé	15	9	6	38
Pedagogové	15	12	3	43,5
Žáci	15	9	6	10,9

Zdroj: vlastní

Po ukončení sběru dat došlo k jejich **analyzování**. Response byly zaznamenány již během rozhovoru do elektronické podoby, ovšem bylo potřeba je upravit do spisovné češtiny. Vzhledem k velkému množství rozhovorů jsou všechny rozhovory uvedeny pouze na příloženém CD. V příloze č. 1 jsou uvedeny tři rozhovory z města Nepomuk, a to od jednoho žáka, jednoho pedagoga a jednoho obyvatele města. Pro vyhodnocení byla zvolena metoda tužka – papír.

Analýza dat je velmi časově náročná, neboť přepsané rozhovory se musí opakovaně číst, vhodné je vpisovat poznámky a komentáře, případně si podtrhnout často používaná slova. I u kvalitativního výzkumu je možné uvést několik čísel (např. jak často určitá témata zazněla), k čemu se grafy nebo tabulky hodí (Walker, 2013).

Z komentovaných úryvků se generují kódy. V kvalitativní analýze je kód nejčastěji slovo či krátká fráze vyjadřující nejvýznamnější nebo shrnující znak určité skupiny textových nebo vizuálních dat. Kódy dovolují uspořádat velké množství úryvků, a tak pod jedním kódem budou vedle sebe úryvky, které spolu tematicky souvisí. Není možné pracovat s kódy, které mají nedostatečné výskyty. Dobře okódovaná data jsou ta, kde se kódy seskupují a potkávají (Obrovská, 2015).

Získané kódy z analýzy dat jsou rozčleněny do jednotlivých podkategorií a kategorií. Členění je znázorněno v níže uvedených barevných schématech, jež udávají celkový přehled o získaných datech z rozhovorů.

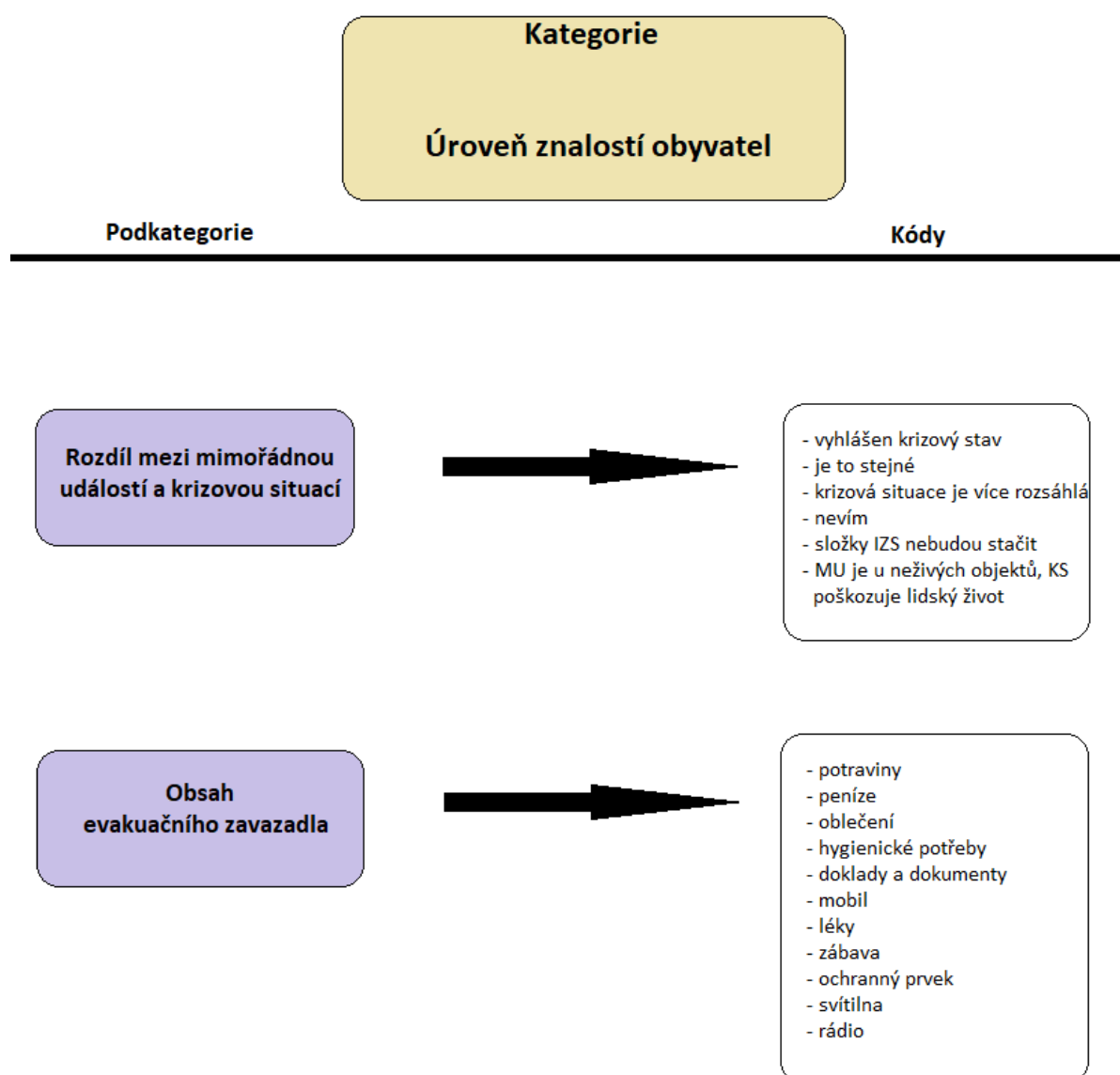
Na závěr se provede **vyhodnocení výsledků** se zjištěnými údaji a bude připraven návrh na odstranění nedostatků, které byly během výzkumu zjištěny.

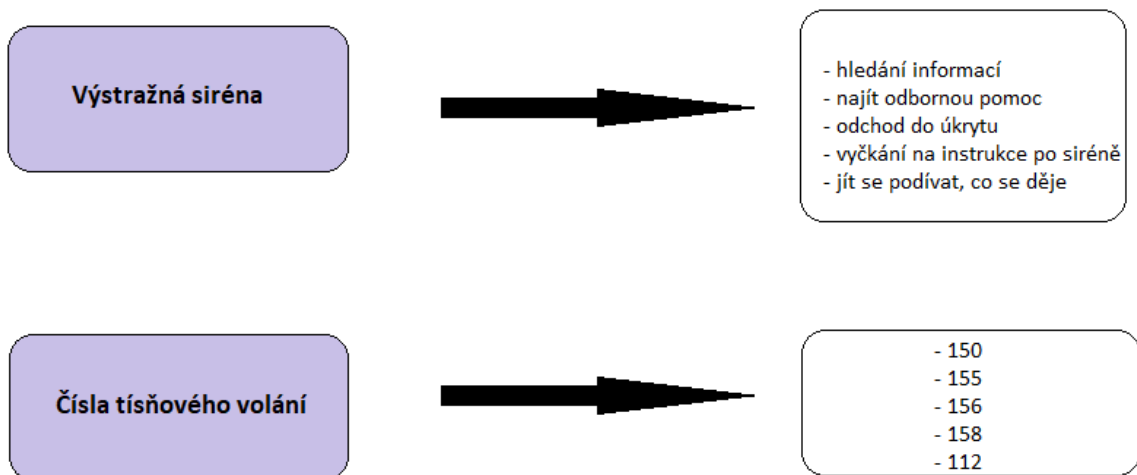
6 Interpretace výsledků výzkumu

6.1 Obyvatelé

Jedna z částí výzkumu se zaměřuje na obyvatele ve vybraných městech Plzeňského kraje. U obyvatel bylo zkoumáno, jaká je úroveň jejich znalostí, kde získávají informace týkající se PVČ a jaký mají zájem o sebevzdělávání v této problematice. Po analýze rozhovorů pro jejich zhodnocení byly vytvořeny dvě kategorie, a to úroveň vzdělání obyvatel a zdroje informací v oblasti PVČ.

Schéma č. 1 Úroveň znalostí obyvatel

Tato kategorie se zaměřuje na úroveň znalostí obyvatel České republiky týkajících se PVČ. Kategorie obsahuje 4 podkategorie, mezi které patří, jaký je rozdíl mezi krizovou situací a mimořádnou událostí, co je obsahem evakuačního zavazadla, co dělat, když zazní výstražná siréna a znalost čísel tísňového volání.

6.1.1 Rozdíl mezi mimořádnou událostí a krizovou situací

První podkategorie se zabývala tím, jestli obyvatelé vědí, jaký je rozdíl mezi termíny mimořádná událost a krizová situace, nebo mají alespoň ponětí, o co se jedná. Pro první kategorii byly po analyzování rozhovorů vytvořeny následující kódy: je vyhlášen krizový stav, krizová situace je rozsáhlejší, nebudou stačit složky IZS, MU je u neživých objektů a KS poškozuje lidské životy, je to stejné nebo neví.

Nejčastějším uváděným kódem bylo, že krizová situace je rozsáhlejší oproti mimořádné události. Příkladem je odpověď respondenta č. 1: „*Mimořádná událost by mělo být přímé ohrožení a krizová situace je, když je víc ohroženějších lidí, větší rozsah, v tom by měl být rozdíl.*“

Během rozhovorů respondenti často uváděli, co si pod tím představují, mezi jejich nejčastější odpovědi patří požár, únik tekutiny a povodně, viz respondent č. 3: „*Krizová situace je třeba, když jsou třeba povodně, tak města vesnice okres vyhlásí krizový stav. Mimořádná událost je třeba hromadná bouračka.*“ Nebo odpověď respondenta č. 4: „*Představím si pod tím třeba zemětřesení nebo nějakou neočekávanou situaci. Nevím, jaký je mezi tím rozdíl.*“

Odlišení v tom, že nebudou stačit základní složky IZS, uvedl respondent č. 6: „*Mimořádná událost je například, když se to stane a je to jiné od běžné situace, rozsah je většího rázu, například ve zdravotnictví se otráví půlka města a nikdy předtím se to nestalo. Krizová situace, to je, když složky nebudou stačit na mimořádnou událost.*“

Respondent č. 10 si představuje rozdíl mimořádné události v tom, na koho má negativní dopady, jeho odpověď je: „*Mimořádná událost, to když dojde například k přírodní havárii a je zničen nějaký objekt a materiály hmotné povahy. A krizová situace je, když je ohrožen lidský život.*“

Nejpřesnější odpověď podal respondent č. 12: „*Mimořádná událost může nastat důsledkem přírodního jevu nebo lidskou činností a hrozí zde ohrožení lidského zdraví nebo životního prostředí. Krizová situace je taková situace, kdy je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav, válečný stav a stav ohrožení, nebo nevím, jestli se tak jmenuje ten poslední.*“

Dále pak respondent č. 14 rozděluje MU a KS podle toho, jak je možné je ovlivnit: „*Mimořádná událost je taková, která se někde odehrává a ty jí můžeš nějakým způsobem ovlivnit, krizová je taková, že je to globálně jako je blackout nebo kybernetický útok a ovlivní to dění ve světě.*“

Tato kategorie přinesla mnoho odlišných odpovědí. Správně odpověděli pouze 4 respondenti, takže znalosti v této oblasti lze hodnotit jako nízké. Kladně lze hodnotit to, že obyvatelé si pod danými pojmy alespoň představují situace, ze kterých se mimořádná událost nebo krizová situace mohou vyvinout.

6.1.2 Obsah evakuačního zavazadla

Podkategorie zkoumá, co by si s sebou obyvatelé zabalili do svého evakuačního zavazadla v případě evakuace. Kódy odpovídaly jednotlivým položkám, které by si občané dali do zavazadla: potraviny, peníze, oblečení, hygienické potřeby, doklady a dokumenty, mobil, léky, zábava, ochranný prvek, svítilna a rádio.

Mezi nejčastější položky uváděné při rozhovorech patří: potraviny a pití (tuto odpověď uvedlo 13 respondentů), léky (11), oblečení (10), doklady a dokumenty (8), mobil a příslušenství (5), hygienické potřeby (4), peníze (3), zábava (2), svítilna a baterka (2) a ochranný prvek, kterým byl míněn pepřový sprej nebo nůž k obraně (2).

Příkladem jsou odpovědi respondentů:

Respondent č. 7: *„Zavazadlo sloužící k rychlému opuštění domova v případě nějaké nouze. Mělo by obsahovat léky, důležité dokumenty, jídlo, pití a nějaké oblečení.“*

Respondent č. 12: *„Evakuační zavazadlo je zavazadlo, které si má člověk s sebou vzít při evakuaci z vlastního domova, když by člověk byl nucen nocovat mimo svůj domov. Jedno zavazadlo na jednu osobu. Mělo by v něm být jídlo a pití, léky, hygienické pomůcky, oblečení, důležité dokumenty“.*

Respondent č. 15: *„Obsahuje důležité věci, které je potřeba vzít s sebou při evakuaci – dokumenty, cennosti, jídlo a pití, náhradní oblečení, léky.“*

6.1.3 Výstražná siréna

Cílem této podkategorie bylo zjistit, jak by obyvatelé postupovali po zaznění výstražné sirény, na základě toho byly stanoveny kódy, a to odchod do bezpečného úkrytu, vyčkání na instrukce po siréně a hledání informací. Jako další kódy bylo stanoveno vyhledání odborné pomoci a zjištění, co se děje.

Nejvíce odpovědí zahrnoval kód, že obyvatelé budou vyhledávat informace v různých informačních zdrojích. Mezi nejčastěji uváděné zdroje patří internet, rádio a televizní kanál města. Někteří uvedli i skutečnost, že po siréně přijdou následné informace, jaké nebezpečí hrozí. Příkladem je respondent č. 7: *„Člověk by se měl odebrat urychleně domů, případně do nějakého úkrytu a vyhledat potřebné informace, televize, rádio, případně nějaké sirény mohou dávat další informace. Vím, že je víc druhů, ale netuším, jak zní. První středu v měsíci slyšíme z důvodu zkoušky sirén.“*

Informace by hledali i respondenti:

Respondent č. 13: *„Někam se schovat a vyhledat si informace, zapnout rádio nebo telku.“*

Respondent č. 10: *„Zachovat klid a zůstat na bezpečném místě v dosahu nějakého informačního kanálu.“*

Význam výstražné sirény podle některých respondentů znamená, že někde hoří, což uvedl např. respondent č. 1: „*Hoří někde něco, bude mít město napsáno něco na internetu.*“

Variantu, že někde hoří, uvedli celkem 3 respondenti. Dva respondenti uvedli, že by se šli podívat, co se děje, příkladem je respondent č. 11: „*Půjdu se podívat, co se děje, abych zjistila, o co jde.*“

Tabulka č. 2 Výstražná siréna

Činnosti při výstražné siréně	Hledání informací	Najít odbornou pomoc	Odchod do úkrytu	Instrukce po siréně	Podívat, co se děje
Četnost	8	1	7	2	2

Zdroj: vlastní

Z analýzy respondentů vyplývá, že několik respondentů má dostatečné znalosti, jaký by byl přibližný postup při znění výstražné sirény (viz uvedený respondent č. 7, který by se šel ukrýt do bezpečí, začal by hledat informace, jaké hrozí nebezpečí, a zároveň by vyčkával na doplňující informace po odeznění sirény). Celkem by informace vyhledávalo 8 respondentů, dalších 7 by se šlo také ukrýt do bezpečí. Při výstražné siréně by 2 respondenti se šli podívat, co se děje. Najít odbornou pomoc, kterou jsou zde myšleny složky IZS, by šel 1 respondent.

6.1.4 Čísla tísňového volání

Zde se ověřovalo, zda respondenti znají jednotlivé složky integrovaného záchranného systému, jejich telefonní čísla tísňového volání a na které se v případě nutnosti mají obrátit. Pro podkategorii byly určeny kódy: 150, 155, 156, 158 a 112.

Téměř vždy respondenti uvedli čísla tísňového volání na 150, 155 a 158, což byla i nejčastější odpověď. Jeden z respondentů uvedl pomůcku, podle které si čísla tísňového volání pamatuje. Příkladem jsou uvedení následující respondenti.

Respondent č. 1: „*112, tam je vše. Jinak 158 policajti, to jsou klepeta, rybníček je 150, 155 v tom případě je rychlá.*“

Respondent č. 3: „*Policie 158, hasiči 150, záchranka 155. A 112 prý už nefunguje, měštáci 156.*“

Respondent č. 11: „Hasiči – 150,158 – policajti, 112 - všechno dohromady. To je asi všechno, i když ještě záchranka, ale to už nevím, jaké má číslo, stejně bych na všechno volala 112, to je všechno pod jedním.“

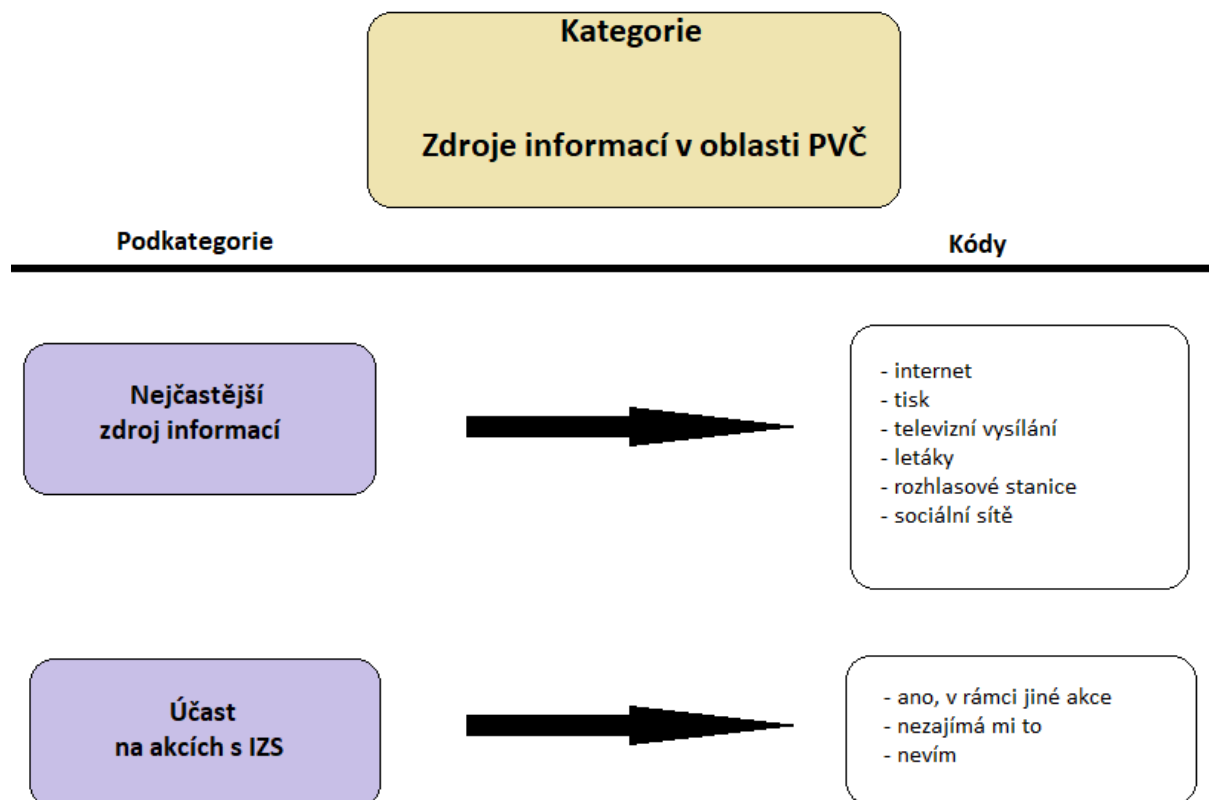
Tabulka č. 3 Čísla tísňového volání

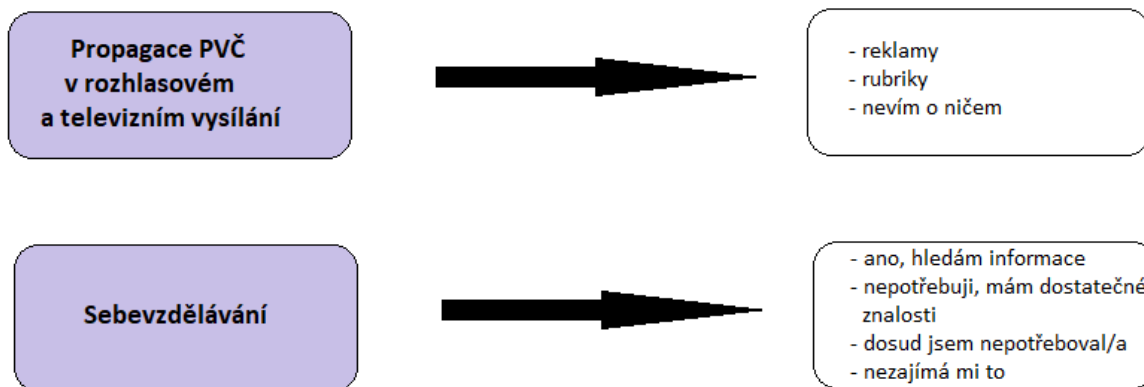
Číslo tísňového volání		112	150	155	156	158
Četnost		11	15	14	4	15

Zdroj: vlastní

Výsledek analýzy znalostí čísel tísňového volání je pozitivní, neboť téměř všichni respondenti uvedli čísla 150, 155 a 158. Méně často bylo uvedeno jednotné číslo tísňového volání, a to v 11 případech. Čtyři respondenti si vzpomněli na číslo 156, což je číslo na městskou policii.

Schéma č. 2 Zdroje informací týkající se PVČ

Druhá kategorie zaměřující se na obyvatele zjišťuje, kde získávají občané informace z oblasti PVČ. Jsou zde vytvořeny 4 podkategorie: nejčastější zdroj informací, účast občanů na akcích, kde vystupují složky IZS, účinek propagace PVČ v rozhlasovém a televizním vysílání a aktivní sebevzdělávání samotných občanů.

6.1.5 Nejčastější zdroj informací

V rozhovorech byli respondenti tázáni, jaké jsou zdroje jejich informací, respektive kde je získávají. Jednotlivé kódy reflektují jednotlivé informační zdroje, kterými jsou internet, tisk, televizní vysílání, rozhlasové stanice, sociální sítě a letáky.

Z analýzy rozhovorů vyplývá, že nejčastějším zdrojem informací je jednoznačně internet. Tento informační zdroj uvedlo celkem 13 respondentů. Dalšími používanými zdroji jsou tisk (5), televize (4), letáky (2) a rozhlasové vysílání (1).

Jako svůj informační zdroj uvedl respondent č. 2 tisk, konkrétně místní: „*Tisk, zejména nepomucké noviny, kde jsou aktuality, kde se co děje.*“

Následující respondenti preferují jako informační zdroj internet. Respondent č. 8 dokonce uvádí, že navštěvuje stránky HZS ČR.

Respondent č. 5: „*Jsem samouk. Nevím, ve filmech a ve článkách na internetu, jak kdo komu pomohl, a tím se člověk učí podle mě.*“

Respondent č. 6: *„Internet. Konkrétně jsem viděl hašení požárů a jak se chovat. Něco ve formě manuálu to bylo. Nebo jsem taky viděl únik kapalin třeba při dopravní nehodě, když to má téct do řeky, jaký jsou možnosti tomu zabránit.“*

Respondent č.8: *„V práci, jinak nejvíce na internetu, HZS ČR se chodím dívat na jejich stránky.“*

6.1.6 Účast na akcích s IZS

Složky integrovaného záchranného systému pořádají mnohé akce pro veřejnost, nebo vystupují v rámci jiných akcí. Obyvatelé zde uváděli, zda se účastnili akcí s IZS. K tomu byly stanoveny kódy: ano, v rámci jiné akce, nezajímá mi to, nevím.

Nenašel se ani jeden respondent, který by cíleně vyhledával ukázky činnosti složek IZS. Drtivá většina respondentů uvedla, že je spíše takové akce nezajímají. Příkladem je respondent č. 4: *„Nevyhledávám. Zajímá mě to, ale nemám příležitost. Nevybavuju si akci, na které jsem byl a kde by byl někdo z hasičů, policie nebo záchranky.“*

Někteří respondenti sdělili, že sice ukázky IZS viděli, ale bylo to v rámci jiné akce. Zde je uvedeno několik respondentů, kteří se nějaké akce s IZS zúčastnili.

Respondent č. 1: *„Letecký den v Plasích, tam předváděli vrtulník od HZS. A taky nějaké dětské dny, tam zapálili auto hasiči, a pak zachraňovali.“*

Respondent č. 10: *„Pamatuju si, že jsem se účastnila jedné akce, kde byli policajti a ukazovali tam psy, jak byl jeden člověk oblečený a pes do něj kousal. Vystupovali hasiči, kde hasiči zapálili auto, a pak ho postříkali pěnou. Myslím, že to bylo v rámci dětského dne, jen si nepamatuju, kde. A kdysi pamatuju, že na dětském táboře přiletěl vrtulník, kde nám ho ukazovali.“*

Respondent č. 14: *„Ano, hasiči – vyprošťování, záchranka – první pomoc, Policie ČR – zachycení pachatele pomocí policejního psa, bylo to na různých akcích, kde jsem působil jako organizátor akce, ale záměrně jsem ty akce nevyhledával a nemít to jako práci, tak bych to nejspíše ani nikdy neviděl.“*

6.1.7 Propagace PVČ v rozhlasovém a televizním vysílání

Kvalitní propagace a atraktivita prezentované problematiky zabývající se PVČ zvyšuje zájem a povědomí občanů, a proto se podkategorie zaměřuje na to, zda občané zaznamenali nějaká videa, spoty a jiné v rozhlasovém a televizním vysílání. K tomu byly vytvořeny kódy: reklamy, rubriky a nevím o ničem.

Velmi častou odpovědí bylo, že neví nebo si nic nevybavují. Příkladem zde může být uveden respondent č. 7: „*Občas něco zahlédnu v televizi, ale málo, nevěnuji tomu pozornost.*“ Opět se zde projevuje nezájem občanů o tuto problematiku. Ovšem někteří uvedli několik možností, kde viděli téma týkající se PVČ. Příkladem jsou následující respondenti.

Respondent č. 9: „*Poměrně často, kolik požárů hasili, jakou mají novou techniku v televizi na ZAKU (západočeské aktuality). Pořady o činnosti, jak funguje IZS.*“

Respondent č. 10: „*Nemyslíš, zaplatíš. Ted' běží reklamy, ať lidi jezdí bezpečně. A říkají tam: Jezděte vždy tak, ať dojedete domů.*“

Respondent č. 11: „*Ano v televizi, i u paní doktorky v čekárně, když čekám, projíždí rubriky.*“

6.1.8 Sebevzdělávání

Dovzdělávání se není v České republice povinné, a tak záleží na každém občanu, zda se bude zajímat o tuto problematiku. Pro kategorii byly určeny kódy: ano, hledám informace, nepotřebuji, mám dostatečné znalosti, dosud jsem nepotřebovala a poslední kód je nezajímá mi to.

Opět zde bohužel musí být konstatováno, že většina respondentů si informace nehledá a toto téma je nezajímá. Mnozí předpokládají, že jejich znalosti jsou dostačující, tudíž není zapotřebí se dále vzdělávat. Laxní přístup respondentů je uveden v několika následujících příkladech.

Respondent č. 5: „*Nemám zájem. Mé znalosti nejsou dostačující a myslím si, že bych jich mohla mít víc. I když jsem jednou byla v situaci, kdy jsem potřebovala pomoc a ostatní lidé mi ji neposkytli, tak vím, jaké to je.*“

Respondent č. 6: „Neměl jsem potřebu. Myslím si, že by mi moje znalosti stačily, ale nikdy jsem se takové situace nezažil, tak nevím, jak bych to zvládl.“

Respondent č. 11: „Ne, Nikdy jsem to nepotřebovala. Vytočit čísla vím, nic jiného bych asi nezmohla stejně.“

Respondent č. 14: „Ne, nezajímá mě to, nejsem odborník. To, co vím, mi stačí.“

Pouze ve 2 responsích bylo uvedeno, že si občan informace dohledává sám. Odpověď respondenta č. 4 vypovídá o tom, že informace byly dohledávány, ale pouze v době, když hrozilo nějaké nebezpečí. Respondent č. 8 uvádí, že hledání informací probíhalo pouze v rámci profese.

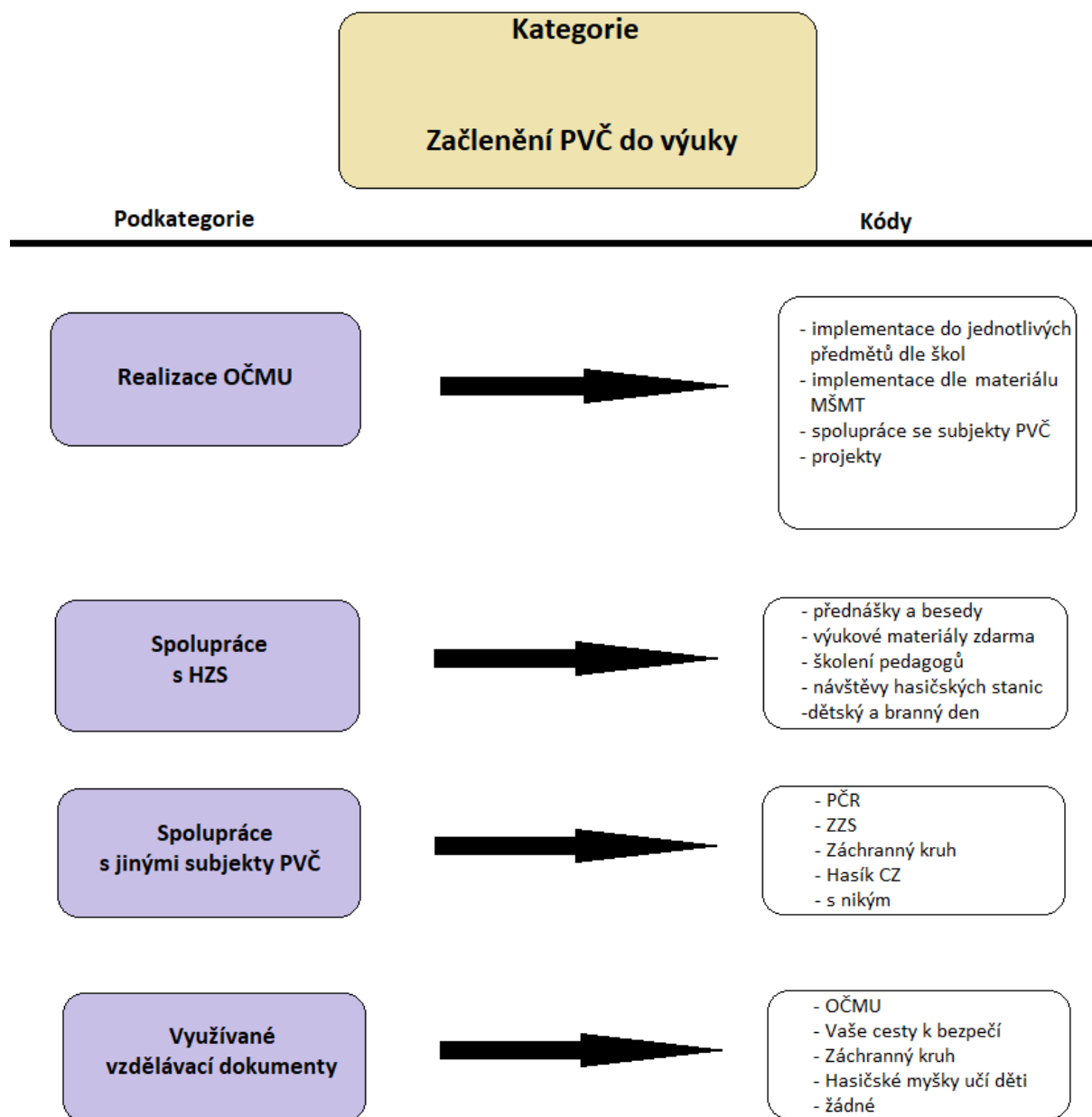
Respondent č. 4: „Ano, bylo to když byly ty povodně, už si nepamatuju v jakým roce, v té době jsem se o to zajímal více, abych věděl co a jak.“

Respondent č. 8: „Ano, HZS a pod IZS, sama jsem si hledala, jestli se první pomoc shoduje s postupy ZZS. Pro svůj osobní život jsem si nic nevyhledávala.“

6.2 Pedagogové základních škol

Další součástí výzkumu je analýza výuky PVČ na základních školách a postoj pedagogů k této problematice. Zaměřuje se zejména na využívané formy výuky a na to, jaké činnosti jsou na škole prováděny k realizaci preventivně výchovné činnosti. Za tímto účelem jsou vytvořeny dvě kategorie, a to začlenění PVČ do výuky a využívané formy výuky týkající se PVČ.

Schéma č. 3 Začlenění PVČ do výuky

Kategorie začlenění PVČ do výuky analyzuje přístup pedagogů k vyučování této problematiky. Dále je zde řešena implementace Pokynu od MŠMT k začlenění tematiky ochrany člověka za mimořádných událostí do vzdělávacích programů. Kategorie se skládá se 4 podkapitol: realizace OČMU, spolupráce s HZS, spolupráce s jinými subjekty a využívané vzdělávací dokumenty.

6.2.1 Realizace OČMU

První podkategorie se zaměřuje na to, jak jednotlivé základní školy realizují rámcový vzdělávací program OČMU. K tomu byly sestaveny kódy: implementace do jednotlivých předmětů dle škol, implementace dle Pokynu od MŠMT, spolupráce se subjekty PVČ a realizace v rámci projektů.

Nejvíce základní školy využívají pokyn od MŠMT, který pro školy není závazný, ale obsahuje pouze doporučení, co by se v jednotlivých ročnících mělo vyučovat za témata a v jakém rozsahu. Pro realizaci OČMU školy rovněž spolupracují se subjekty PVČ, zejména s HZS kraje, se kterým spolupracují v mnoha aktivitách. Výuka OČMU bývá také zprostředkována projektovými dny. Některé školy si na to vyhrazení celý den, jiné začleňují tuto problematiku v rámci jiných dnů (např. dětský den). Příkladem jsou uvedeny následující response.

Respondent č. 2: *„OČMU máme zařazené v učivu ve vyučovacích jednotkách. A to především na 1. stupni ZŠ v ČJ, prvouce, vlastivědě, přírodopisu, ale i tělesné výchově. Pořádají se i exkurze na hasičárnu, popř. jsou jednotlivé části zařazeny do sportovních/dětských dnů. Materiály od MŠMT využíváme.“*

Respondent č. 5: *„Snažíme se zařadit OČMU do běžného vyučování, využíváme materiál MŠMT. Také spolupracujeme s hasičským záchranným sborem. Na škole máme kroužek mladých hasičů.“*

Respondent č.12: *„Začleňujeme ve výuce, přírodověda a prvouka – veškeré mimořádné situace. Několikrát do roka se k tomu vracíme, na začátku školy cvičíme evakuaci podle evakuačního plánu každý rok. Děti sestavují evakuační zavazadlo.“*

6.2.2 Spolupráce s HZS

Při realizaci PVČ mají školská zařízení možnost spolupracovat s různými subjekty včetně Hasičských záchranných sborů kraje. Tato spolupráce je hojně využívána. Pro tuto kategorii byly stanoveny kódy: přednášky a besedy, výukové materiály zdarma, školení pedagogů, návštěvy hasičských stanic, dětský a branný den.

Z analýzy rozhovorů vyplývá, že všechny oslovené školy spolupracují s HZS kraje, a to v několika činnostech. Spolupráce probíhá zejména při dětských a branných dnech nebo

návštěvách hasičských stanic. Spolupráci lze hodnotit jako přínosnou pro výuku žáků. Následující response dokládají spolupráci v různých činnostech.

Respondent č. 12: *„Ano, oni nám dělají přímo ve škole besedy a my jako máme taky proškolení s praktickými ukázkami. Děti chodí na Košutku – soutěž družstev, kde si děti zkouší hasit a mají tam stanoviště. Cvičí výstražné signály – Mladý záchranář.“*

Respondent č. 6: *„Ano, v rámci branného dne stráví žáci přibližně hodinu přímo na hasičské stanici s hasiči, kteří pro ně mají připravená různá stanoviště.“*

Respondent č. 7: *„HZS navštěvují naši školu s preventivními programy a naši žáci navštěvují i stanici HZS. Spolupráce probíhá na výborné úrovni.“*

6.2.3 Spolupráce s jinými subjekty PVČ

Tato podkategorie navazuje na předešlou a zabývá se tím, zda školy využívají možnost spolupracovat i s jinými subjekty zabývajícími se PVČ. Vytvořené kódy odpovídají jednotlivým subjektům, se kterými školy spolupracují, a těmi jsou: PČR, ZZS, Záchraný kruh, Hasík CZ, s nikým.

Nejvíce spolupráce probíhá s PČR, která pro žáky vytváří besedy i praktické ukázky. Dalším subjektem je ZZS, kde jsou rovněž praktické ukázky týkající se zejména první pomoci, ale někteří pedagogové by ocenili, kdyby tato spolupráce byla častější, neboť se ZZS se koná nejméně akcí ze základních složek IZS. Dalšími zmíněnými subjekty při rozhovorech byl Svět záchranářů, který je provozován Asociací Záchraný kruh, a dále Hasík CZ.

Respondent č. 5: *„Nedávno jsme měli předváděcí akci s policejními psovody.“*

Respondent č. 7: *„Ano, spolupracujeme se Svět záchranářů. Exkurze, přednášky, ukázkové akce.“*

Respondent č. 12: *„S Policií měšťáci – besedy. Se záchrankou taky – se sanitkou, jak si ji prohlédnout, jak se dělá resuscitace. Na konci roku dělají hasiči akci pro děti.“*

6.2.4 Využívané vzdělávací dokumenty

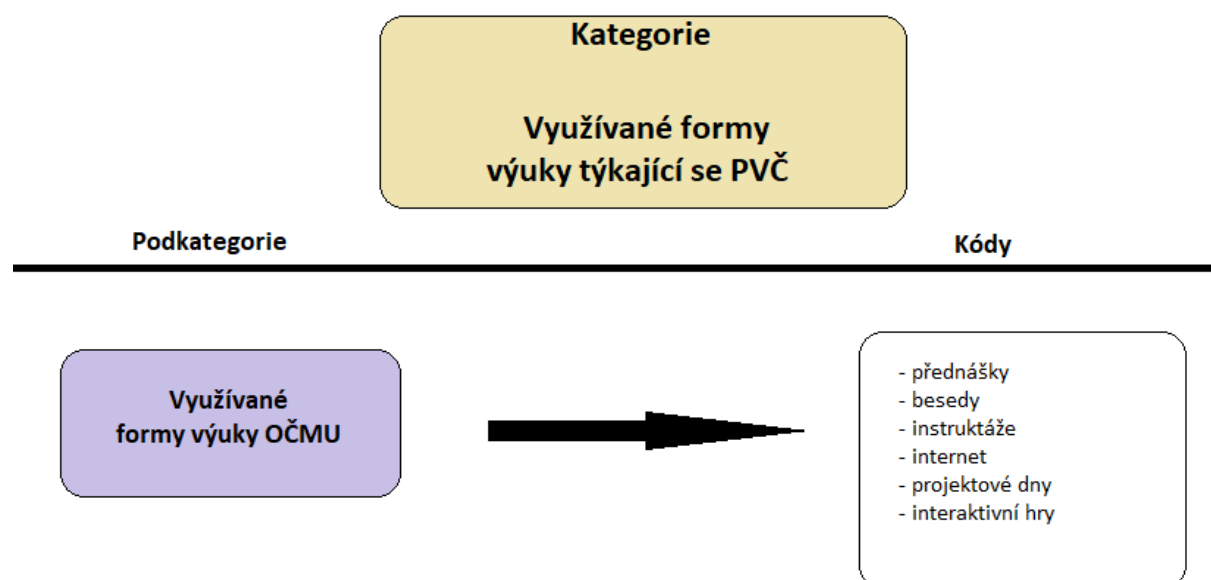
Dokumentů zabývajících se PVČ je několik, a proto se tato podkategorie zaměřuje na to, jaké jsou využívané pedagogy. Kódy odpovídají jednotlivým dokumentům: příručka OČMU, Vaše cesty k bezpečí, Záchranný kruh, Hasičské myšky učí děti, žádné.

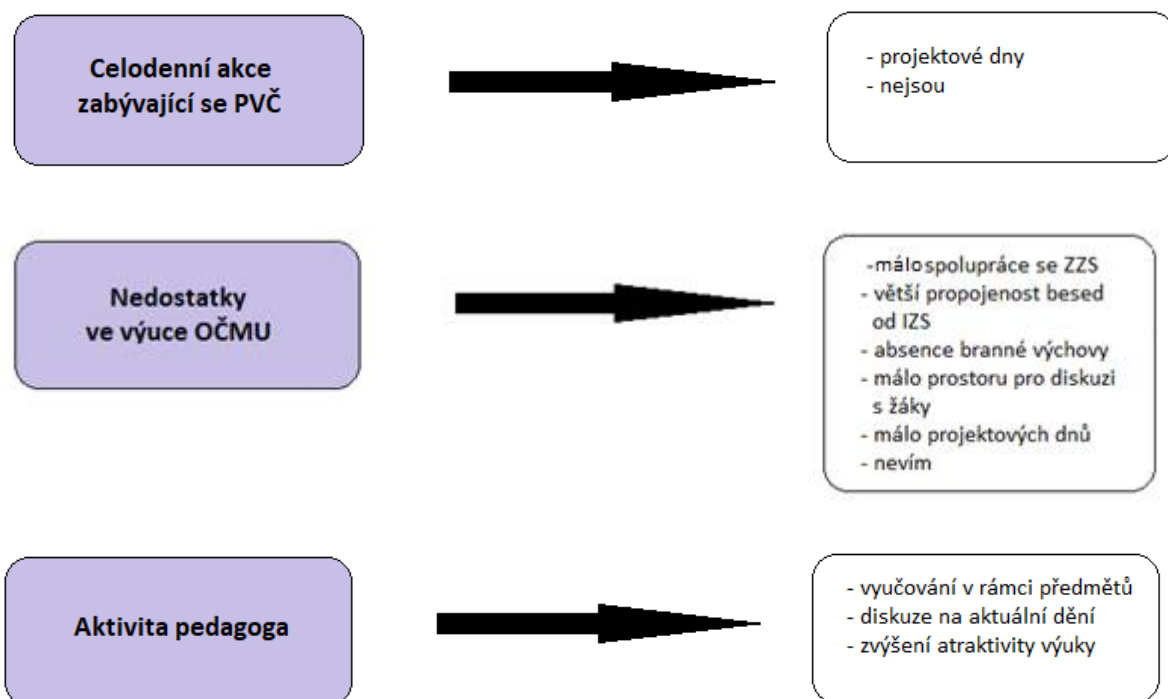
Nejčastěji používaným dokumentem je příručka Ochrana člověka při mimořádných událostech. Celkem je využívá 7 dotázaných pedagogů. Poskytování materiálů zdarma od Asociace záchranný kruh je využito 2 pedagogy, zejména se pak jedná o metodické materiály a interaktivní vzdělávací kurzy. Dalšími materiály jsou Vaše cesty k bezpečí a Hasičské myšky radí. Bohužel 5 pedagogů uvedlo, že nevyužívá žádný vzdělávací dokument týkající se PVČ. Příklady odpovědí jsou uvedeny následovně.

Respondent č. 2: „Ano, v naší škole využíváme sbírku Ochrana člověka za mimořádných událostí. Setkala jsem se ještě s příručkou Záchranný kruh a Vaše cesty k bezpečí.“

Respondent č. 11: „Využíváme uvedenou příručku. O další nic nevím.“

Schéma č. 4 Využívané formy PVČ ve výuce

Druhá kategorie se zaměřuje na to, jaké pedagogové volí formy výuky zabývající se PVČ, respektive OČMU. I pro tuto kategorii byly vytvořeny 4 podkategorie, jimiž jsou: využívané formy výuky OČMU, celodenní akce zabývající se PVČ, nedostatky ve výuce OČMU, aktivita pedagoga.

6.2.5 Využívané formy výuky OČMU

K výuce lze využít různé varianty výukových forem, a proto v této podkategorii bylo zjištěno, jaké jsou aplikované formy výuky jednotlivými pedagogy. K tomu byly stanoveny následující kódy: přednášky, besedy, instruktáže, internet, projektové dny, interaktivní hry.

Mezi nejvíce využívané formy patří klasické besedy a přednášky, které jsou často podporovány internetem, jak uvedlo 11 respondentů. Zapojování interaktivních her do výuky uvedli pouze 3 respondenti (viz uvedené response), i přes to, že jsou volně k dispozici na různých webových stránkách, např. na stránkách Záchraného kruhu.

Respondent č. 2: „Především využíváme besedy. V neposlední řadě využíváme i webové stránky, *hzscr.cz*, *zachranny-kruh.cz*.“

Respondent č. 6: „Využíváme besedy, přednášky, instruktáž s odborníky i námi pedagogy, Moderní technologie jsou velkým zdrojem nápadů nejen v PVČ Existují také

velmi pěkné programy na interaktivní tabuli.“

Respondent č. 13: *„Besedy a přednášky klasicky probíhají, v současné době se snažíme více zapojovat i ty technologie, děti baví ty interaktivní věci.“*

Tabulka č. 4 Využívané formy výuky OČMU

Forma výuky OČMU	Přednášky	Instruktaže	Besedy	Internet	Projektové dny	Interaktivní hry
Četnost	11	8	13	11	3	3

Zdroj: vlastní

Po analýze rozhovorů s pedagogy vyplynulo, že nejčastější využívanou formou jsou již zmiňované besedy (13), dále přednášky (11), pro zvýšení atraktivity výuky využívají někteří pedagogové internet (11), kde žákům pouštějí názorná videa. Dále je výuka realizována formou instruktaží (8). Někteří pedagogové uvedli, že na jejich školách jsou pořádány v průběhu roku projektové dny zabývající se OČMU (3). Stejný počet pedagogů využívá v rámci výuky interaktivní hry (3).

6.2.6 Celodenní akce zabývající se PVČ

Školy mají možnost realizovat v průběhu školního roku různé akce, do kterých mohou začlenit i oblasti týkající se OČMU. V podkategorii je zkoumáno, zda školy uspořádají celodenní akce zabývající se PVČ, k tomu byly vytvořeny kódy: projektové dny a nejsou.

Nejčastěji uváděnou odpovědí bylo, že akce tohoto charakteru na škole realizovány nejsou. Na některých školách se sice projektové dny konají, ovšem problematika OČMU je pouze jejich součástí, nikoli hlavním tématem projektu. Příkladem jsou uvedené response od pedagogů, na jejichž škole se projektové dny konají.

Respondent č. 1: *„Projektové dny. Například První pomoc.“*

Respondent č. 3: *„Ochrana člověka za mimořádných situací, celodenní projekt.“*

Respondent č. 4: *„Ano, den s integrovaným záchranným systémem.“*

6.2.7 *Nedostatky ve výuce*

Tato podkapitola se zaměřovala na názory pedagogů, co jim chybí během výuky a co by bylo dobré zlepšit. Na základě analýzy byly vytvořeny kódy: malá spolupráce se ZZS, větší propojenost besed od IZS, absence branné výchovy, málo prostoru pro diskuzi se žáky, málo projektových dnů, nevím.

Názorů týkajících se nedostatků bylo uvedeno mnoho a téměř každý pedagog viděl nedostatek v něčem jiném, i přesto nejčastěji uváděná odpověď byla „nevím“ nebo „nic si nevybavuji“. Shoda byla pouze v responsi na to, že je realizováno málo projektových dnů s tematikou OČMU. Tento názor sdílí 2 pedagogové.

Respondent č. 12: *„Mají děti dost besed s policisty, bezpečnost chodce, bezpečnost cyklisty... ale málo je zdravotědy. Nejvíce vedou hasiči. Nejméně první pomoci – v rámci tělocviku je první pomoc, ale jen okrajově.“*

Respondent č. 13: *„Za mě bych uvítala více propojení vyučování od jednotlivých složek na škole, aby besedy na sebe navazovaly a děti tak měli ucelenější pohled na věc. Myslím tím, že když by se stala nějaká situace, tak aby pochopily, že nezasahuje jen jedna složka.“*

Respondent č. 15: *„Teď asi nic. Možná jen více projektových dní celkově. Děti to baví a odnáší si z toho víc, než když jim dáváme výklad.“*

6.2.8 *Aktivita pedagoga*

Poslední podkapitola u pedagogů zkoumá, zdali mají oni sami snahu zapojit PVČ do své výuky. K tomu byly stanoveny kódy: vyučování v rámci předmětů, diskuze na aktuální dění, zvýšení atraktivity výuky.

K nejčastější responsi patřilo, že pedagogové zapojují PVČ v rámci vyučovaných předmětů (viz respondent č. 1). Ve dvou responsích bylo uvedeno, že pedagogové v hodinách se svými žáky řeší aktuální dění ze světa i z České republiky a diskutují o těchto soudobých problémech. V neposlední řadě se někteří pedagogové snaží zvýšit atraktivitu výuky a kombinovat různé formy výuky (viz respondent č. 12).

Respondent č. 1: *„Ano, aktivně se zapojujeme, například při předmětech: fyzika,*

přírodopis, chemie – první pomoc při úrazech.“

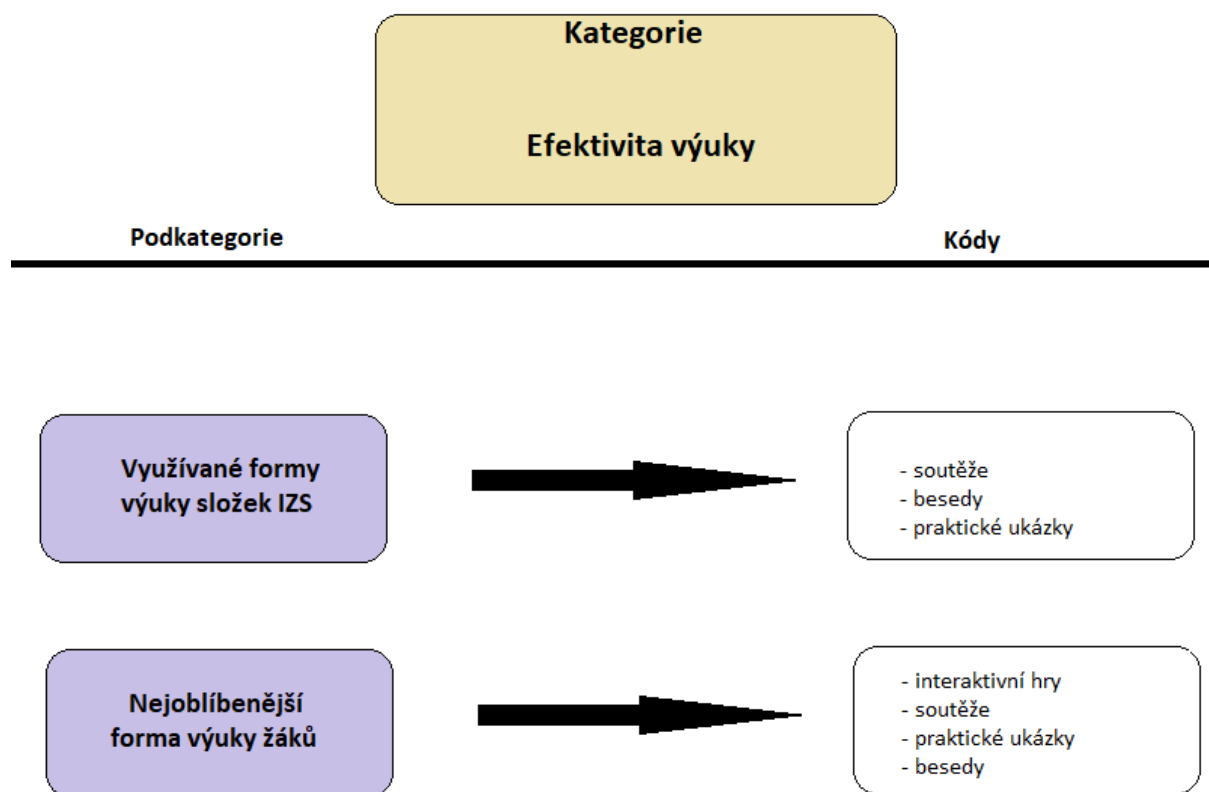
Respondent č. 7: *„Ano, práce ve skupinkách, hledání řešení konkrétní situace ze života.“*

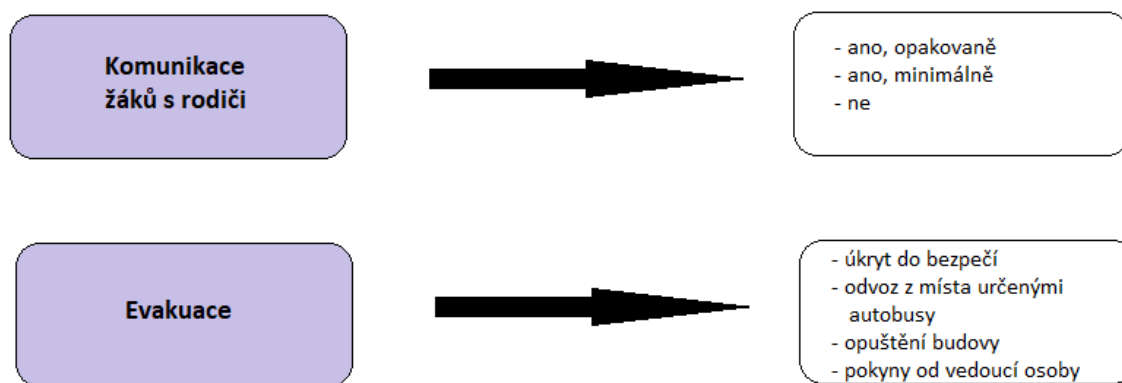
Respondent č. 12: *„Besedy – přednáška. Aby se naučili rozeznávat cvičný od normálního signálu, k tomu využívám audio a videa. Zájem je, zejména co se týká ukázek a věcí, co si mohou zkusit a „ošahat“. Je to pro ně adrenalin. Na poradě je kladen důraz, abychom je vedli k tomu, aby v případě nějaké situace co nejrychleji kohokoliv informovali.“*

6.3 Žáci

Poslední cílovou skupinou ve výzkumu byli žáci. Zde bylo zkoumáno, co si děti tzv. odnáší z výuky, respektive jaká je tedy efektivita výuky. Dále byla analyzována úroveň znalostí žáků v oblasti PVČ na základních školách ve vybraných městech Plzeňského kraje.

Schéma č. 5 Efektivita výuky

První kategorie u žáků nese název efektivita výuky a je zaměřena na to, jakým způsobem jsou žákům předávány stanovené informace a obsahuje 4 podkategorie: využívané formy výuky složek IZS, nejoblíbenější forma výuky žáků, komunikace s rodiči a evakuace.

6.3.1 Využívané formy výuky složek IZS

V této podkategorii bylo zjištěno, jaké formy výuky využívají složky IZS při edukaci žáků. Byly stanoveny kódy: soutěže, besedy a praktické ukázky. K nejčastěji uváděné odpovědi žáků patřila výuková forma beseda. Další využívanou formou pro edukaci jsou praktické přednášky, během kterých si sami žáci mohou aktivně vyzkoušet různé činnosti. Zde je nutno podotknout, že v mnoha responsích byl uveden výcvik policejních psů, které děti hodně zaujal. V neposlední řadě jsou pro žáky tvořeny soutěže, zejména v projektových dnech. Příkladem jsou odpovědi žáků v následujících responsích.

Respondent č. 3: „Chodí k nám policajti a vysvětlují nám, jak se máme chovat, kdyby nás někdo napadl. Jaké má číslo záchranka, abychom si to pamatovali. Taky nám říkají, že když si nebudeme pamatovat takové to zvláštní číslo, už si ho nepamatují, a tam nám řeknou, kam mam zavolat, A to číslo si už nepamatují.“

Respondent č. 4: „Přišli a proběhla beseda o bezpečnosti a ukázky první pomoci a výcvik policejních psů.“

Respondent č. 7: „Ano, byli tady v rámci branného dne. Měli jsme všelijaká stanoviště, kde jsme museli plnit úkoly.“

Respondent č. 14: „Ano, hasiči nám tam vysvětlovali nějaký věci a vyprávěli své příběhy, co se jim kdy stalo.“

Tabulka č. 5 Využívané formy výuky složek IZS

Využívané formy složek IZS	Soutěže	Besedy	Praktické ukázky
Četnost	4	10	6

Zdroj: vlastní

K nejčastěji uvedeným formám výuky v rámci IZS patří edukace prostřednictvím besed. Tento způsob předávání stanovených informací uvedlo 10 respondentů. Dále často využívanou formou jsou praktické ukázky (6). V neposlední řadě jsou pro žáky připravovány různé soutěže se vzdělávacím charakterem (4).

6.3.2 Nejoblíbenější forma výuky žáků

Další podkategorie navazuje na předchozí a zabývá se tím, co žáky nejvíce baví a jakou formu výuky preferují. K tomu byly vytvořeny odpovídající kódy, kterými jsou: interaktivní hry, soutěže, praktické ukázky a besedy.

Z analýzy rozhovorů vyplývá, že žáci nejvíce preferují praktické ukázky, které jsou pro ně nejvíce atraktivní (viz respondent č. 2). Zároveň příjemnou alternativou jsou interaktivní hry, která jsou také pro žáky zábavnější oproti klasické výuce, ale zároveň podněcují k aktivnímu zapojení žáka samotného. K tomuto účelu slouží audio a video nahrávky a existuje řada vzdělávacích materiálů. Žáci uvedli, že by preferovali, kdyby ve vyučovacích hodinách byla aplikována tato forma. Příkladem jsou vybrané response.

Respondent č. 2: „Nejvíce mi baví ježdění na kole, takže dopravní výchova. Nejvíce mi baví hry, kdy jsme zachraňovali spolužáky.“

Respondent č. 5: „Nejvíce asi ukázky a chtěla bych více interaktivních her.“

Respondent č. 9: „Baví mě interaktivní hry a nic víc mi k tomu nechybí, jen by jich mohlo být víc.“

Tabulka č. 6 Nejoblíbenější forma výuky žáků

Nejoblíbenější forma výuky	Interaktivní hry	Soutěže	Besedy	Praktické ukázky
Četnost	4	1	1	10

Zdroj: vlastní

Nejoblíbenější formou výuky jsou podle žáků praktické ukázky (10), dále interaktivní hry (4). Po jedné responsi byly uvedeny formy beseda a soutěže.

6.3.3 Komunikace žáků s rodiči

Součástí edukace žáků nejsou jen školská zařízení, ale svůj podíl zde mají i rodiče, a proto se podkategorie zabývá tím, jaká je komunikace mezi žáky a rodiči ohledně PVČ. Po analýze byly určeny kódy: ano, opakovaně, ano, minimálně, ne.

Bohužel nejvíce žáci odpovídali, že s rodiči o dané problematice nemluvili. Příkladem je odpověď respondenta č. 6: „*Nepovídali, ale doufám, že v budoucnu mi s tím seznámí.*“ Obdobná response byla u 7 žáků. Celkem 5 žáků uvedlo, že se o tom s rodiči bavili, ale minimálně. Situace, kdy rodiče mluví se svými dětmi o této problematice, je u 3 respondentů. Příkladem jsou následující odpovědi žáků.

Respondent č. 1: „*O dopravní nikdy, ale doma máme hasičák, tak mi mamka ukazovala, jak se používá, ale už si to nepamatuji, jak se používá. A říká nám, abychom nenechávali zapnutý plyn a elektřinu, když odcházíme z domu.*“

Respondent č. 5: „*Párkrát jsme se o tom bavili. Probírali jsme, jak poskytnout první pomoc.*“

Respondent č. 13: „*Ano, povídala. Že si mám dávat pozor na cizí lidi a že kdyby se mi cokoliv stalo, ať volám 112.*“

6.3.4 Evakuace

Dále bylo zjištěno, zdali mají žáci znalosti ohledně evakuace, co si pod tím představují a jaký je při ní postup. K vyhodnocení byly stanoveny kódy: úkryt do bezpečí, odvoz z místa určenými autobusy, opuštění budovy, pokyny od vedoucí osoby.

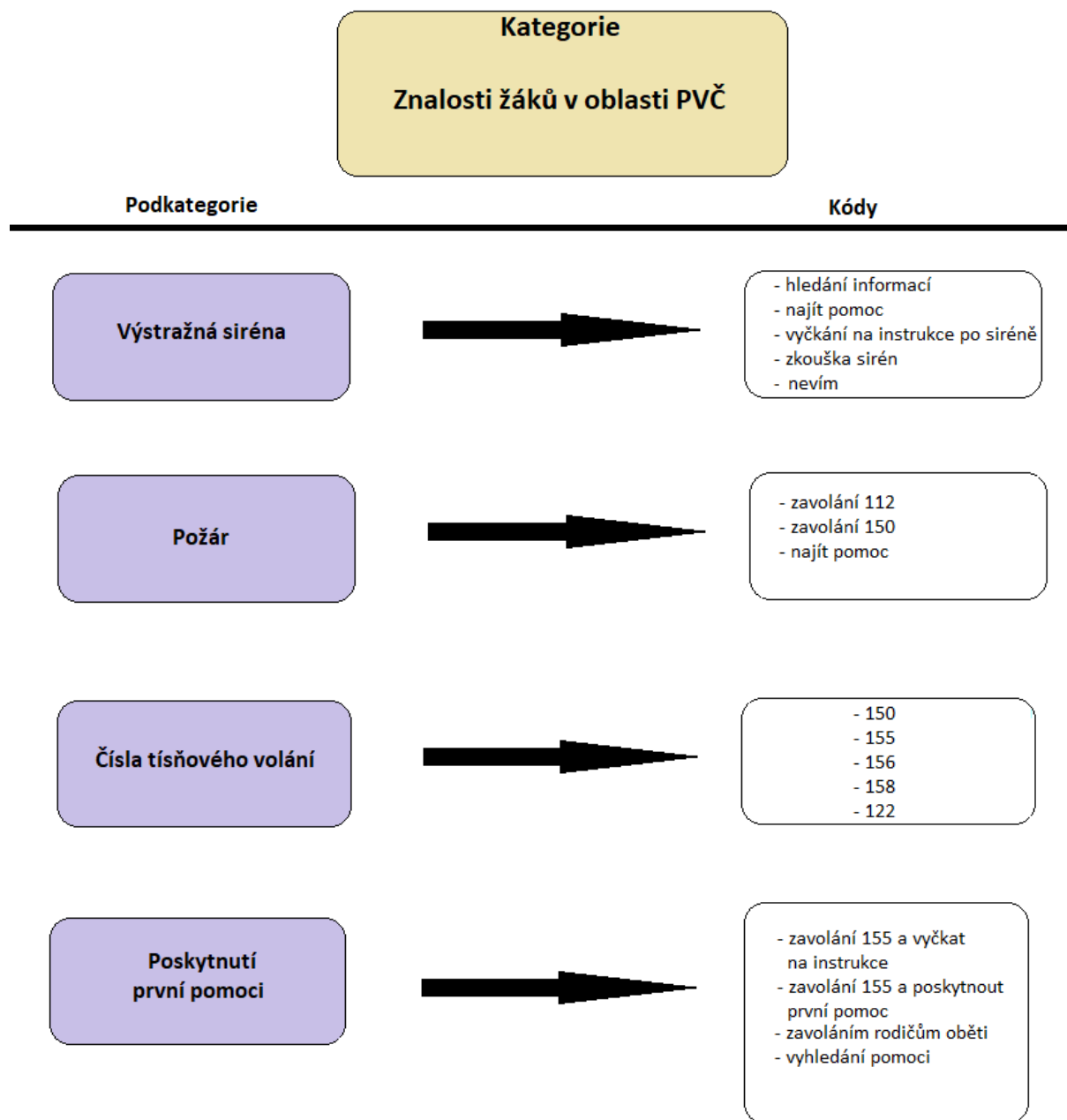
Většina žáků uvedla, že evakuace pro ně znamená opustit místo, kde jim hrozí nebezpečí, ať už se jedná o školu, jinou budovu nebo domov, a uchýlit se na bezpečné místo. V responsích bylo často opakováno, že je nutné nepanikařit a zachovat klid. Mnozí by se spolehnuli na své rodiče, nebo učitele ve škole. V jedné responsi bylo uvedeno, že evakuace by byla řízena složkami IZS a k odvozu by byly použity vyhrazené autobusy (viz respondent č. 1). Příkladem jsou následující vybrané odpovědi žáků základních škol.

Respondent č. 1: *„Když se lidi musí přesunout ze svého obydlí do bezpečí. Přijely by speciální autobusy a hasiči a policajti by nás doprovázeli, museli bychom si sbalit jen to potřebné.“*

Respondent č. 6: *„Ano, vím. Uklidnit lidi, aby nepanikařili a zavést je do bezpečí a aby si vzali s sebou jen to nejnnutnější.“*

Respondent č. 7: *„Vím, musím rychle opustit místnost, budovu, kde hrozí nebezpečí.“*

Schéma č. 6 Znalosti žáků v oblasti PVČ

Druhá kategorie zabývající se žáky základních škol je zaměřena na jejich znalosti týkající se PVČ a je rozdělena na 4 podkategorie, kterými jsou: výstražná siréna, požár, čísla tísňového volání a poskytnutí první pomoci.

6.3.5 Výstražná siréna

Podkapitola analyzuje znalosti ohledně výstražné sirény a jaké budou postupy žáků při jejím spuštění, k tomu byly stanoveny kódy: hledání informací, vyhledat pomoc, vyčkání na instrukce po siréně, zkouška sirén a nevím.

Rovněž jako u obyvatel byla nejčastěji uváděna odpověď, že začnou hledat informace. K tomu by ve většině případů použili internet. Někteří by se pokusili najít pomoc, která by jim řekla, co mají dělat. V jednom případě bylo uvedeno, že se jedná o zkoušku sirén. Příkladem jsou níže uvedené response.

Respondent č. 9: „Zachovám klid a budu se řídit pokyny učitele“.

Respondent č. 12: „Zjistím informace v mobilu.“

Respondent č. 14: „Každý zvuk má jiný význam. Takže podle toho, co bude ohlašovat a řeknou, co se děje.“

Tabulka č. 7 Výstražná siréna

Činnosti při výstražné siréně	Hledání informací	Instrukce po siréně	Nevím	Najít pomoc	Zkouška sirén
Čestnost	6	2	3	3	1

Zdroj: vlastní

Žáci základních škol by nejčastěji začali hledat informace, a to v 6 případech. Dále 3 žáci by se snažili někoho najít a 3 žáci by nevěděli, co dělat. Celkem 2 žáci by vyčkali na instrukce, které by zazněly po siréně. V jedné responsi bylo uvedeno, že se jedná pouze o zkoušku sirén.

6.3.6 Požár

Dále žáci byli tázáni, co by dělali, když by uviděli požár. Po analýze odpovědí byly vytvořeny tyto kódy: zavolání 112, zavolání 150, vyhledat pomoc.

V této podkategorii bylo analyzováno i to, na jaké číslo by žáci zavolali, pokud by se rozhodli volat na číslo tísňového volání. Nejčastěji žáci uvedli, že pokud by viděli požár, zavolali

by na číslo tísňového volání 150, a tak by učinilo 10 žáků. Linku 112 by vytočili 3 žáci. Vyhledat pomoc by se celkem pokusili 2 respondenti. Příkladem jsou následující response.

Respondent č. 3: „Zavolala bych asi hasičům anebo bych doběhla za někým dospělým a řekla mu to, aby jim to vysvětlil líp než já.“

Respondent č. 6: „Zavolám hasiče 150 a všechny kolem na ten požár upozorním.“

Respondent č. 7: „Zavolám na 150 a počkám, až přijedou.“

6.3.7 Čísla tísňového volání

Stejně jako u obyvatel byla zde zjištěna znalost čísel tísňového volání, kam by se žáci obrátili při nastalé situaci. Pro podkategorii byly určeny kódy: 150, 155, 156, 158 a 112.

Zde byla zjištěna vysoká úroveň znalostí tísňového volání, neboť všichni žáci základních škol uvedli 150, 155 a 158. Linku tísňového volání k tomu uvedlo celkem 10 žáků.

Respondent č. 2: „Policie 158, městská 156, 112 všichni a záchranka 155, hasiči 150.“

Respondent č. 3: „Policie 158, Záchranka 155, Hasiči 150, Městská policie – to ještě nevím.“

Respondent č. 7: „150 hasiči, jako rybníček, pak jsou ta policejní klepeta – 158 a 155 doktoři.“

Tabulka č. 8 Čísla tísňového volání

Číslo tísňového volání	112	150	155	156	158
Četnost	10	15	15	2	15

Zdroj: vlastní

Znalost čísel tísňového volání je i u žáků základních škol kvalitní. Všichni tázaní zodpověděli čísla tísňového volání 150, 155, 158. Celkem 10 žáků uvedlo k tomu linku jednotného evropského čísla tísňového volání 112. Dále dva respondenti si vzpomněli na linku 156.

6.3.8 Poskytnutí první pomoci

V rozhovoru bylo zjištěno, zdali by žáci uměli poskytnout první pomoc a jak. Je zde možné kladně hodnotit to, že nikdo z dotazovaných žáků nevěděl, že neví, a každý by poskytl pomoc. K vyhodnocení byly stanoveny kódy: zavolání 155 a vyčkat na instrukce, zavolání na 155 a poskytnout první pomoc, zavolání rodičům zraněného, najít pomoc.

Respondent č. 2: *„Zavolám záchranku, dál nevím, co bych s ním dělal. Musím ještě zkontrolovat, jestli dýchá a nezapadl mu jazyk do krku.“*

Respondent č. 3: *„Zavolám mu záchranku anebo zavolám jeho rodičům, aby oni zavolali záchránce.“*

Respondent č. 8: *„Zavolám na číslo 155. A budu se řídit pokyny, co mi řeknou.“*

7 Shrnutí výsledků a jejich komparace

Ve výzkumu byly zkoumány tři skupiny obyvatel, a to pedagogové, žáci a obyvatelé. Pro každou skupinu byl vytvořen soubor předem stanovených otázek odpovídající odlišnostem dané skupiny. Některé otázky byly záměrně obsahově podobné, ne-li stejné. V této kapitole jsou proto shrnuty významné zjištěné informace a je provedena komparace tématických okruhů, které se vyskytovaly alespoň u dvou zkoumaných skupin.

7.1 Shrnutí

7.1.1 Obyvatelé

U obyvatel bylo analyzováno, jaká je úroveň jejich znalostí, kde získávají informace týkající se PVČ a jaký mají zájem o sebevzdělávání se v této problematice.

První část zkoumala úroveň jejich znalostí (rozdíl mezi MU a KS, obsah evakuačního zavazadla, výstražná siréna a čísla tísňového volání). Rozdíl mezi mimořádnou událostí a krizovou situací uvedli pouze 4 respondenti, obsah evakuačního zavazadla zcela správně nevedl ani jeden respondent. Více jak polovina respondentů by se při znění výstražné sirény ukryla a začala hledat informace, ovšem 3 respondenti by si mysleli, že někde hoří, 2 by se šli podívat, co se děje, a 1 by se vydal hledat pomoc.

Druhá část rozhovorů u obyvatel se zaměřovala na informační zdroje a na zájem o sebevzdělávání samotných respondentů. Po analýze výsledků bylo zjištěno, že nejčastějším zdrojem informací je jednoznačně internet, dále pak méně časté je televizní a rozhlasové vysílání, tisk a letáky. Dále respondenti odpovídali na otázku, zdali se účastní akcí se složkami IZS, ovšem bohužel musíme konstatovat, že o tyto akce nejeví zájem a účastní se jich převážně „omylem“. Nutno podotknout, že několik respondentů odpovědělo, že o žádné akci ani neslyšeli. Na to navazuje i další téma propagace, kde právě nejčastěji v responsích bylo uvedeno, že neví o ničem, respektive nic nezaregistrovali. Malé množství respondentů si všimlo reklam a rubrik. Poslední otázka obyvatel se zaměřovala na jejich aktivitu v dohledávání informací a sebevzdělávání se. Drtivá většina dotazovaných odpověděla, že další informace nepotřebuje, protože jim jejich informace přijdou dostatečné, případně že je tato oblast nezajímá.

Z uvedených údajů vyplývá, že znalosti obyvatel v oblasti ochrany obyvatelstva jsou nedostatečné a na velmi nízké úrovni a jejich zájem o sebevzdělání je nulový.

7.1.2 Pedagogové

Další zkoumanou skupinou byli pedagogové základních škol. Zaměřuje se zejména na využívané formy výuky a na to, jaké činnosti jsou na škole prováděny k realizaci preventivně výchovné činnosti. Za tímto účelem byly vytvořeny dvě části, a to začlenění PVČ do výuky a využívané formy výuky týkající se PVČ.

Po vyhodnocení rozhovorů bylo zjištěno, že realizace OČMU probíhá zejména implementací do jednotlivých předmětů dle škol. Mnoho základních škol k tomu využívá doporučení od MŠMT. Realizace OČMU je na školách podpořena projektovými dny a spoluprací se subjekty PVČ. A právě největší spolupráce je navázána s HZS kraje v rámci několika činností, kterými jsou zejména uspořádávání besed pro žáky, školení pedagogického personálu, spolupráce na projektových dnech školy a v neposlední řadě i poskytování výukových materiálů zdarma. Dalšími subjekty podílející se na realizaci OČMU jsou: PČR, ZZS, Záchraný kruh a Hasík CZ. Spolupráce týkající se PVČ je hojně využívána a základní školy si ji chválí. K výuce jsou používány různé vzdělávací dokumenty, zejména příručka OČMU, kterou využívají téměř všechny analyzované školy, dále jsou to pak Vaše cesty k bezpečí, materiály od Záchraného kruhu a Hasičské myšky učí.

Druhá část se zaměřovala na využívané formy výuky ohledně PVČ, jestli výuka týkající se OČMU má nějaké nedostatky a jak sami pedagogové se podílejí na její realizaci. Z výsledků vyplývá, že nejvíce praktikovanou formou výuky jsou besedy a přednášky, dále pak internet a instruktáže. V malé míře jsou používány interaktivní hry. Oslovení pedagogové nejsou zcela spokojeni s tím, že na jejich školách chybí projektové dny zabývající se danou problematikou. Škola sice projektové dny uspořádává, ale OČMU je pouze jejich součástí. Nedostatek je taky spatřen v tom, že převažuje spolupráce s HZS kraje a naopak chybí práce se ZZS, nebo je tato spolupráce nízká.

Z výše uvedených informací vyplývá, že pedagogové předávají stanovené informace svým žákům formou besed a přednášek. Spolupráce se subjekty PVČ je hojně využívána a výuka OČMU je implementována zejména do vyučujících předmětů.

7.1.3 Žáci

U skupiny žáci bylo analyzováno, zdali mají osvojené znalosti v oblasti ochrany obyvatelstva a jaké formy vyučování jsou pro ně nejvíce efektivní. Za tímto účelem byl rozhovor koncipován do dvou částí, a to na efektivitu výuky a znalosti žáků.

V první části bylo zjištěno, jaké formy výuky využívají subjekty PVČ k edukaci žáků a jaké formy jsou oblíbené mezi žáky. Z výsledků vyplývá, že nejčastěji aplikovanou formou výuky od subjektů PVČ jsou zejména besedy, dále jsou využívány praktické ukázky a soutěže. Mezi nejoblíbenější formy výuky žáků patří praktické ukázky a interaktivní hry. Vliv na vzdělávání nemají jen školy, ale i rodiče, a proto bylo zkoumáno, jaká je komunikace mezi žáky a rodiči ohledně PVČ. Zde se bohužel došlo k závěru, že komunikace na toto téma je velice nízká.

Druhá část rozhovoru se zaměřovala již na osvojené znalosti v oblasti ochrany obyvatelstva. Pokládané otázky se týkaly znalostí čísel tísňového volání, první pomoci, postupu při požáru nebo výstražné siréně. Po analýze bylo zjištěno, že při nastalé situaci by každý žák dokázal adekvátně reagovat, neboť z uvedených výpovědí vyplývá, že by volal linky tísňového volání, nebo by hledal pomoc. Negativně lze hodnotit, že je zde vysoká závislost na moderních technologiích a klesá tak aktivita samotného žáka.

Z výsledků vyplývá, že žáci mají dostatečně osvojené znalosti v oblasti ochrany obyvatelstva.

7.2 Komparace

Komparativní metoda je postavena na principu komparace neboli srovnávání u zvolených předmětů zkoumání. V této práci jako předměty zkoumání byly zvoleny formy vzdělávání týkající se PVČ a úroveň znalostí žáků a obyvatel.

7.2.1 Formy vzdělání

V rozhovorech bylo zkoumáno, jaké formy vzdělání volí pedagogové při výuce OČMU, jaké formy aplikují při edukaci subjekty PVČ a jaké preferují žáci formy.

Z výsledků vyplývá, že pedagogové i subjekty PVČ nejvíce využívají pro výuku přednášky a besedy a jako doplňkovou formu volí internet, zvyšují tak atraktivitu výuky a tvoří jí zábavnější, neboť žákům pouštějí audio a video ukázky. Vzdělávací činnost subjektů PVČ na základních školách je též velmi často realizována formou praktických ukázek a soutěží, zejména během projektových dnů. Žáci preferují praktické ukázky, které jsou pro ně nejvíce atraktivní. Zároveň příjemnou alternativou jsou interaktivní hry, které jsou také pro žáky zábavnější oproti klasické výuce, ale zároveň podněcují k aktivnímu zapojení žáka samotného.

Ze zjištěných dat lze vyhodnotit, že pedagogové a subjekty PVČ využívají při svých hodinách moderní technologie (počítače, interaktivní hry), ale žáci by ocenili jejich častější využití během výuky.

7.2.2 Úroveň znalostí

Druhým sledovaným výzkumným předmětem komparace byla úroveň znalostí v oblasti ochrany obyvatelstva u žáků základních škol a obyvatel. Během rozhovoru byly v každé skupině položené dvě totožné otázky zabývající se znalostí čísel tísňového volání a postupem při zaznění výstražné sirény.

Čísla tísňového volání

Obyvatelé i žáci projevili adekvátní znalost čísel tísňového volání. Téměř 100% znalost je u čísel 150, 155 a 158. Během rozhovorů v obou skupinách i zazněla mnemotechnická pomůcka, podle které si čísla pamatují (příkladem je odpověď jednoho žáka: „150 hasiči, jako rybníček, pak jsou ta policejní klepeta – 158 a 155 doktoři.“).

Jednotné číslo tísňového volání uvedlo 75 % respondentů v obou skupinách. I v tomto případě je nutno kladně hodnotit znalost.

Výsledkem je vysoká znalost čísel tísňového volání u žáků základních škol i obyvatel vybraných měst Plzeňského kraje.

Výstražná siréna

Při zaznění výstražné sirény by se více jak polovina tázaných obyvatel uchýlila do úkrytu a začala vyhledávat informace v různých informačních zdrojích (zejména na internetu), ovšem

zbylá část měla chybné odpovědi (např. znamená to, že hoří, nebo se jít podívat, co se děje). Někteří ve svých výpovědích uvedli, že je několik druhů výstražných sirén, ovšem nebyli schopni definovat žádnou a nevěděli by ani jak zní výstražná siréna jako taková. A proto z výsledků vyplývá, že znalost v této oblasti je spíše podprůměrná.

V responsích žáků dominuje odpověď, že by začali hledat informace, a to zejména prostřednictvím internetu. Ani jeden z žáků neuvedl, že by se schoval do bezpečí. Oproti obyvatelům je zde frekventovaná odpověď „najít pomoc“. Ze zjištěných údajů je nutno konstatovat, že znalosti žáků jsou nedostatečné.

Znalosti týkající se výstražné sirény jsou u obou skupin zhodnoceny na základě zjištěných údajů jako nedostatečné.

8 Návrh řešení

Z výsledků rozhovorů vyplynulo několik nedostatků, které se týkají zejména medializace PVC a nedostatečného využití potenciálu moderních technologií.

Propagace akcí

Mnohé response týkající se účasti na akcích se složkami IZS obsahovaly odpovědi typu „neslyšel jsem o tom“ a „nevím, že takové akce jsou“. Z toho lze usoudit, že propagace není efektivní, nebo malá. Lidé jsou v dnešní době přesyceni informacemi, a proto jen kvalitní a zajímavá forma vzbudí u nich pozornost. Z médií lze těžit několik funkcí, a to schopnost shromažďovat šířit informace, oslovovat velké množství lidí, interpretovat informace, upoutat adresáta zajímavými tématy a tím je zároveň vzdělávat.

Pro místní akce se jeví jako nejlepší formou propagace prostřednictvím regionálního rozhlasového a televizního vysílání. Zde by bylo možné uspořádat různé vědomostní soutěže a pořady, neboť obyvatelstvo má celkově pozitivní přístup k těmto záležitostem. Dále je možné využít reportáže o aktuálních hrozbách a událostech doplněné o výchovně vzdělávací složku. Podstatné je také zvolit čas, ve kterém se pořad/soutěž vysílá. Aby bylo působení na počet adresátů co nejefektivnější, je třeba tvořit pořady zaměřené na regionální problematiku. U připravovaných pořadů je nutné důsledně dbát na zásadu, aby byla vždy zahrnuta výchovně vzdělávací složka. Jednou z možností je i regionální tisk.

Dalším aspektem ke zvýšení zájmu o akce je jejich atraktivita. Občané nemají povinnost ze zákona se dále vzdělávat, a tak jejich aktivita je pouze dobrovolná. K tomu, aby na akci šli, musí mít vlastní zájem. Kvalitně připravený program je jednou z indicií k vyšší návštěvnosti akce.

Doporučeným řešením je vyšší využití potenciálu masmédií, zejména těch regionálních (rozhlasové a televizní vysílání, tisk).

Výuka OČMU

Systematické vzdělávání a získávání poznatků, jejich opakování a procvičování vede k osvojení správných postojů, návyků a dovedností. Nejlépe si osvojují tyto nové návyky děti, a proto je kladen důraz na vzdělávací systém. Krokem vpřed je zavedení tzv. rámcových vzdělávacích programů, v nichž je zahrnuta i problematika ochrany obyvatelstva.

Metody a formy práce se volí dle zkušeností a potřeb žáků, a to s ohledem na charakter vyučovaného předmětu a mezipředmětové vztahy. Metody, kterými vyučovat, je mnoho. Z výsledků vyplývá, že nejvyužívanější formou jsou besedy a přednášky. Často je při výuce využíván i internet pro lepší názornost, kde žákům jsou pouštěny audio a video nahrávky. Zatím málo využívanou formou jsou interaktivní hry, i přes to, že jsou na internetu volně k dispozici. Tuto možnost nabízí například na svých stránkách Záchranný kruh, kde je na výběr z mnoha kvalitních, atraktivních a zábavných vzdělávacích materiálů a pomůcek z oblastí rizik a mimořádných událostí. Žáci ve svých responsích uvedli, že by častější zapojení do výuky bylo pro ně přínosnější a zábavnější. Dále je výuka podporována spoluprací se subjekty PVČ, ale je důležité mít na zřeteli, že aktivity podporující výuku mají pouze obohacující charakter a nejsou zde proto, aby nahrazovaly poslání učitele.

Navrhovaným řešením je vyšší zapojení moderních technologií do výuky, zejména interaktivních her.

Sebevzdělávání obyvatel

Z výsledků vyplývá, že obyvatelé mají nulový zájem o vzdělávání se v oblasti ochrany obyvatelstva, dle jejich názorů jsou tyto informace „nepotřebné“. Proto edukace a zájem by měl být zábavnou formou. Je také příhodné, aby se oslovovaná část populace setkala s informacemi opakovaně, nebo se k podstatným informacím mohla vracet. K tomu lze využít moderních technologií, ať už se jedná o sociální sítě, internet či aplikace pro mobilní telefony a tablety. Na internetu lze podpořit i propagaci významných akcí a soutěží týkajících se oblasti ochrany obyvatelstva. Výhodou je i zobrazování aktuálních informací. Možná je také tvorba e-learningových kurzů. Ovšem má i své nevýhody, mezi něž patří přesycenost sociálních sítí, a proto je zde řešením zaměřit se na jednu konkrétní a rozvíjet komunikační strategii skrze ni.

Ideálním řešením pro zvýšení vědomostí jsou různé kvízy a hry formou mobilních aplikací. Občan má tak informace „po ruce“. V současné době existuje mnoho aplikací zabývajících se ochranou obyvatelstva, které jsou určeny zejména dětem.

Návrhem je propagace a zveřejňování odkazů již vytvořených aplikací a tvorba vzdělávacích aplikací pro dospělé obyvatelstvo.

9 Diskuze

K hlavním úkolům ochrany obyvatelstva patří také zajištění preventivně výchovné činnosti, která zahrnuje činnosti a opatření směřující na výchovu obyvatelstva. Fungující systém PVČ by měl být obsažen ve všech úrovních státní správy, samosprávy, akademické půdy, byť i v aktivním přístupu samotného adresáta, tj. občana.

Po práci byla zvolen kvalitativní výzkum formou semistrukturovaných rozhovorů, které jsou směřovány na tři skupiny obyvatel, a to na obyvatele, pedagogy a žáky základních škol. Otázky odpovídaly kvalifikaci a věkovým odlišnostem respondentů. Každá skupina měla jiný soubor otázek, které ovšem byly spolu obsahově provázané. Výzkum byl realizován ve vybraných městech Plzeňského kraje, a to v Plzni, Klatovech, Žinkovech, Blovicích a Nepomuku. Celkem bylo získáno 45 rozhovorů.

Pro diplomovou práci byl stanoven jeden cíl, a to zjistit, jaká je úroveň preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva u obyvatel ve vybraných městech, pedagogů a žáků ve vybraných školách Plzeňského kraje. K dosažení cíle byly stanoveny 3 výzkumné otázky, určené ke každé zkoumané skupině.

Výzkumná otázka č. 1: Jakými způsoby předávají pedagogové žákům stanovené informace v rámci ochrany obyvatelstva?

První výzkumná otázka se zaměřovala na formy výuky OČMU na základních školách. Dále bylo zjišťováno, jaké činnosti jsou na škole prováděny k realizaci preventivně výchovné činnosti.

Nejvýznamnější formou vzdělání v oblasti ochrany obyvatelstva je implementací do vzdělávací soustavy a začlenění dané problematiky do rámcových vzdělávacích programů, konkrétně tedy č.j. MŠMT-2647/2013-210. Během vyučovacích hodin je možné uzpůsobit rozsah a obsah interpretovaných informací příslušnému věku. Výhodou je i možnost opakování, a tím i utvrzování znalostí. Výzkum ovšem prokázal roztržitost výuky. Každá škola realizuje výuku OČMU odlišně. Některým školám chybí projektové dny zabývající se touto tematikou. Pedagogové během rozhovoru uvedli, že ani časová dotace na výuku této problematiky není dostatečná. Řešením by zde bylo zavedení samostatného předmětu OČMU, čímž by bylo docíleno

komplexnosti. K výuce pedagogové mají řadu vzdělávacích dokumentů, ovšem někteří respondenti uvedli, že nevyužívají žádné.

K tomuto nedostatku týkajícího se nesjednocení výuky a její nepravidelnosti se Mgr. Tilcerová v rozhovoru uvedeném na stránkách HZS ČR vyjadřuje takto: *„I přes všechny tyto aktivity současný stav neodpovídá našemu cíli, kterým je pravidelná výuka na všech základních a středních školách. Stále jsou školy, kde této problematice věnují nedostatečný nebo dokonce žádný prostor. Vysoká fluktuace učitelů zase způsobuje nedostatek odborně proškolených vyučujících v této oblasti. Ještě nedávno volali učitelé po kvalitních pomůckách. Dnes už můžeme říci, že učebnic a pomůcek pro výuku v této oblasti je dostatek a učitelé mají možnost si vybrat ty nejvhodnější. Závěrem lze říci, že HZS ČR věnuje tomuto projektu maximální úsilí a situace se rok od roku zlepšuje, ale je to běh na dlouhou trať.“* (Zaoralová, 2011).

K tomu, aby mohlo být obyvatelstvo odborně edukováno, je zapotřebí vzdělávat dostatečné množství odborníků na vysoké úrovni, kteří se budou zaměřovat na ochranu obyvatelstva a krizové řízení, a připravovat učitele a lektory. Hasičský záchranný sbor ČR nabízí vzdělávací kurzy s tematikou ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí, které jsou určeny učitelům základních a středních škol.

Pro srovnání lze uvést situaci v Maďarsku, kde v roce 2000 bylo založeno Výcvikové středisko ochrany před katastrofami. Hlavním smyslem střediska je výchova odborníků zabývajících se požární ochranou a ochranou před katastrofami. Tato služba slouží i ke školení pedagogů v oblasti ochrany obyvatelstva. Pedagogové v Maďarsku jsou povinni ze zákona absolvovat doškolovací kurz v této oblasti. Navíc jsou pro ně vydávány metodické listy určené pro všechny úrovně škol, od mateřských po střední. Výhodou je i zařazení ochrany obyvatelstva do školních osnov.

Odpověď na výzkumnou otázku tedy je, že pedagogové předávají stanovené informace svým žákům formou besed a přednášek a výuku obohacují i využitím moderních technologií, zejména internetem a v menší míře interaktivními hrami (National directorate general for disaster management, 2012).

Výzkumná otázka č. 2: Mají žáci osvojené znalosti v oblasti ochrany obyvatelstva?

Zde bylo zkoumáno, co si děti tzv. odnáší z výuky, respektive jaká je efektivita výuky. Dále byla analyzována úroveň znalostí žáků v oblasti PVČ na základních školách ve vybraných městech Plzeňského kraje.

Pokládané otázky ohledně znalostí se týkaly čísel tísňového volání, první pomoci, postupu při požáru nebo výstražné siréně. Po analýze bylo zjištěno, že při nastalé situaci by každý žák dokázal adekvátně reagovat, neboť z uvedených výpovědí vyplývá, že by volal linky tísňového volání, nebo by hledal pomoc.

Toto tvrzení podporuje i výpověď jednoho respondenta během rozhovoru, který uvedl: „*Na poradě je kladen důraz, abychom je vedli k tomu, aby v případě nějaké situace co nejrychleji kohokoliv informovali.*“

Kladně lze hodnotit vysokou úroveň znalostí čísel tísňového volání. Bohužel zbylé kladené otázky již tak úspěšné nebyly a úroveň znalostí je v ostatních oblastech ochrany obyvatelstva dosti podprůměrná. Při nastalé situaci by se spoléhali na moderní technologie nebo na někoho dospělého, ovšem problém by nastal v situaci, kdyby byli někde sami, proto by bylo žádoucí žáky učit i samostatnosti.

Žáci během rozhovoru byli tázáni, jaká forma výuky je nejvíce baví. Z analýzy rozhovorů vyplývá, že nejvíce preferují praktické ukázky, které zároveň jsou pro ně nejvíce atraktivní. Příjemnou alternativou jsou interaktivní hry, jejich výhodou je, že zároveň podněcují k aktivnímu zapojení žáka samotného. K tomuto účelu slouží audio a video nahrávky a existuje řada vzdělávacích materiálů, které jsou volně přístupné na internetu. Příkladem jsou stránky Záchraného kruhu, který nabízí řadu vzdělávacích materiálů včetně interaktivních her, a to vše zdarma.

Zvýšením atraktivity výuky v oblasti ochrany obyvatelstva se lze inspirovat v Kanadě, kde jako symbol hasičů vytvořili dalmatinského psa, kterého pojmenovali Sparky. Dalmanim je ústřední postavou požární prevence již od roku 1951. National Fire Protection Association zaspolupráce s ministerstvem školství ve Spojených státech amerických uvádí na všechny propagační materiály.

Maskot Sparky je zaměřen zejména na děti a mládež všech věkových kategorií. Sparky je přibližně metr a půl vysoký plyšový pes s hasičskou přilbou. Tuto podobu získal

až v 80. letech. Postava je na dálkové ovládání a uvnitř je umístěno zařízení, pomocí kterého je řízen na dohled stojícím hasičem. Postava Sparkyho navštěvuje školy a povídá si s nimi o požární prevenci a odpovídá dětem na jejich otázky. Žáci se tak mohou dozvědět například o tom, jak správně ohlásit požár, jak se při požáru chovat aj. Žáci zároveň získávají povědomí o povolání hasičů a jejich činnostech.

Postava Sparkyho má vytvořené i webové stránky, kde se žáci mohou samostatně vzdělávat zábavnou formou. Mohou zde sledovat naučná videa, hrát hry a další. (Hasík CZ, ©2016; Sparky, ©2016).

Dalším příkladem může být Velká Británie, kde na stránkách uksafetystore.com, kde mají děti a dospělí možnost využít interaktivní zónu. Na stránkách je na úvod uveden slogan: „*It's never too early to start educating children about fire safety and it's also never too late to brush up on your knowledge of fire prevention and escape.*“ Stránky nabízí návštěvníkům využít různé informace a poradenství, videa, kurzy a materiály zdarma ke stažení (Fire safety learning resources, © 2017).

Odpověď na výzkumnou otázku, zda mají žáci osvojené znalosti v oblasti ochrany obyvatelstva, je, že nemají a jejich znalosti jsou podprůměrné, respektive nedostačující.

Výzkumná otázka č. 3: Věděli by obyvatelé vybraných měst, jak se mají v mimořádné situaci správně zachovat?

U obyvatel bylo zkoumáno, jaká je úroveň jejich znalostí, kde získávají informace týkající se PVČ a jaký mají zájem o sebevzdělávání v této problematice.

Obyvatelé České republiky neberou svou ochranu příliš vážně a jejich připravenost na mimořádné události nebo krizové situace je na nízké úrovni. Informace jim přijdou zbytečné, pokud bezprostředně nehrozí žádné nebezpečí. Příčin jejich nezájmu může být několik, např. nedostatek času, přesytení informacemi, osobní problémy atd. Výsledky se shodují s informacemi, které jsou uvedeny v dokumentu Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030. Ten má za cíl aktivně zapojit obyvatele České republiky do systému ochrany obyvatelstva tak, aby byla zvýšena jejich schopnost sebeochrany za využití informací a znalostí, které získají v rámci plošného a cíleného systému přípravy a výchovy (Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013).

Způsoby, kterými je možné působit na občany, je mnoho, ať už se jedná o spolupráci s médii, vydávání odborných tiskovin nebo pořádání dnů otevřených dveří. Formy preventivně výchovné činnosti nemají vždy pouze výchovný charakter, ale také reprezentativní a informativní.

Z výsledků rozhovorů vyplynulo několik nedostatků, které se týkají zejména medializace PVC a nedostatečného využití potenciálu moderních technologií. V mnohých responsích bylo uvedeno, že občané o akcích s vystupujícími složkami IZS neslyšeli a ani nevědí, že se takové akce konají. Nejlepší volbou pro místní akce je rozhlasové a televizní vysílání. Dalším aspektem ke zvýšení zájmu o akce se vzdělávacím charakterem je jejich atraktivita. K tomu, aby se občané akce zúčastnili, musí být zajímavá. Kvalitně připravený program je jednou z indicií k vyšší návštěvnosti akce. Dále je možné využít místní tis. Vhodné je i tvorba vzdělávacích materiálů, které by byly obyvatelům k dispozici.

K tomuto tématu se vyjadřuje i Mgr. Mejzlíková ve své diplomové práci, ovšem s několika nedostatky: *„Tématem do diskuze je také rozšíření možností volného prodeje výchovných materiálů – kalendářů a dalšího propagačního materiálu. Z vlastní zkušenosti vím, že by veřejnost o tyto materiály měla zájem, ale HZS ČR z důvodu omezeného množství finančních prostředků vydává pouze menší množství materiálů.“* (Mejzlíková, 2015, str. 109).

Znalostní část rozhovoru obsahovala témata: rozdíl mezi krizovou situací a mimořádnou událostí, co je obsahem evakuačního zavazadla, co dělat, když zazní výstražná siréna a jaká čísel tísňového volání. Rozdíl mezi mimořádnou událostí a krizovou situací uvedlo pouze 27 % respondentů, obsah evakuačního zavazadla zcela správně neuvedl ani jeden respondent. Více jak polovina respondentů by se při znění výstražné sirény ukryla a začala hledat informace, ovšem 20 % respondentů by si myslelo, že někde hoří, 13 % by se šlo podívat, co se děje, a 7 % dotazovaných by se vydalo hledat odbornou pomoc.

Odpověď na výzkumnou otázku, zda by obyvatelé vybraných měst, jak se mají v mimořádné situaci věděli, jak se správně zachovat, je spíše ne, neboť z výzkumu vyplývá, že znalosti obyvatel v oblasti ochrany obyvatelstva jsou nedostatečné a na velmi nízké úrovni a jejich zájem o sebevzdělání je nulový.

Pro naplnění stanoveného cíle byly provedeny následující činnosti, a to zhodnotit a popsat oblast PVČ, analyzovat získané response, které byly vyhodnocovány metodou tužka – papír a na závěr byla provedena komparace zjištěných údajů, a proto lze hodnotit cíl: zhodnocení preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva u obyvatel ve vybraných městech, pedagogů a žáků ve vybraných školách Plzeňského kraje za splněný.

Závěr

Preventivně výchovná činnost zahrnuje činnosti a opatření, která směřují na edukaci obyvatelstva s hlavním cílem předcházet vzniku mimořádných událostí a krizových situací. A právě dobré znalosti obyvatel ovlivňují první chvíle při těchto situacích, a tak soustavná edukace obyvatelstva by měla být základním klíčem pro úspěšné zvládnutí MU a KS, neboť člověk s adekvátními znalostmi a dovednostmi může předejít hrozícímu nebezpečí, případně při jeho vzniku bude umět ochránit sám sebe, své blízké, zabránit tak zbytečným ztrátám na životech a zdraví, majetku, případně na životním prostředí. Avšak právě občané zapomínají na spoluzodpovědnost a spoléhají se pouze na složky integrovaného záchranného systému. Nedostatkem je rovněž i skutečnost, že žádnými právními předpisy není obyvatelům uložena povinnost se vzdělávat a jejich aktivity v této oblasti jsou pouze dobrovolné.

Diplomová práce se věnuje problematice systému PVČ v oblasti ochrany obyvatelstva na území České republiky. Cílem bylo zhodnotit PVČ v oblasti ochrany obyvatelstva u obyvatel ve vybraných městech, pedagogů a žáků ve vybraných školách Plzeňského kraje. K tomu byly stanoveny 3 výzkumné otázky, všechny se týkaly edukace.

V praktické části byl proveden kvalitativní výzkum formou semistrukturovaných rozhovorů, jež jsou směřovány na tři skupiny obyvatel, a to na obyvatele, pedagogy a žáky základních škol. Výzkum byl realizován ve vybraných městech Plzeňského kraje, a to v Plzni, Klatovech, Žinkovech, Blovicích a Nepomuku.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že znalosti obyvatel v oblasti ochrany obyvatelstva jsou nedostatečné a na velmi nízké úrovni a jejich zájem o sebevzdělávání je nulový. Ani u žáků nebylo dosaženo pozitivních výsledků a ze zjištěných údajů lze konstatovat, že žáci nemají dostatečně osvojené znalosti v této oblasti. Z analyzovaných dat lze vyhodnotit, že pedagogové a subjekty PVČ využívají při svých hodinách moderní technologie (počítače, interaktivní hry), ale žáci by ocenili jejich častější využití ve výuce. Spolupráce se subjekty PVČ je hojně využívána a základní školy si tuto spolupráci chválí.

Seznam literatury

1. *Assisting People with Disabilities in Case of Disaster: European Network for Psychosocial Crisis Management*, ©2017 [online]. Germany: Printing and publishing Zarbock GmbH & Co. [cit. 2019-04-24]. ISBN 978-3-939347-85-9. Dostupné z: file:///C:/Users/nikol/Downloads/Assisting_People_with_Disabilities_in_Case_of_Disaster.pdf
2. BAKOND, György, 2012. *National directorate general for disaster management* [online]. Ministry of Interior of Hungary [cit. 2019-4-13]. Dostupné z: http://www.katasztrofavedelem.hu/letoltes/eng/szervezet/NDGDM_intro.pdf
3. BALABÁN, Miloš et al., 2010. *Kapitoly o bezpečnosti*. Praha: Karolinum, ISBN 978-80-246-1863-0.
4. BALABÁN, Miloš et al., 2015. *Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy*. Praha: Karolinum, ISBN 978-80-246-3150-9.
5. BASÁKOVÁ, Lenka. 2014. *Hasik v Plzeňském kraji*. [online]. HZS ČR. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/hasik-v-plzenskem-kraji.aspx>
6. BAŠTECKÁ, Bohumila et al., 2013. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada Publishing a.s., ISBN 978-80-247-4195-6.
7. *Bezpečnostní strategie České republiky*, 2015. [online]. © Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>
8. BLAŽEK, Jiří. ©2014. *Manuál pro přípravu preventistů OO: Zásady, obsah a formy prev. vých. činnosti* [online]. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=59&head=123&subhead=303>
9. *Česká republika 2030. Strategický rámeček*, 2016. [online]. Úřad vlády České republiky. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/CR-2030/CR-2030_Navrhoa-cast_final-k-MPR_30-11-2016.pdf
10. CHLEBNÍKOVÁ, Daniela a Ferdinand MAZAL. 2008, *Úvaha o vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva z pohledu nejen historického. Tělesná kultura* [online]. Fakulta tělesné kultury Univerzity Palackého, **31**(1), 30 - 47 [cit. 2019-04-23]. DOI: 10.5507/tk.2008.003. Dostupné z: <https://telesnakultura.upol.cz/pdfs/tek/2008/01/03.pdf>
11. *Chytré blondýnky radi*, © 2018. [online]. HZS JmK. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <http://krizport.firebrno.cz/navody/chytre-blondynky-radi>
12. COUGHLAN, Anthony et al., 2015. *Krach evropské ústavy: Sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, ISBN 978-80-87806-91-3.
13. DVOŘÁČEK, Jiří a Peter SLUNČÍK, 2012. *Podnik a jeho okolí: Jak přežít v konkurenčním prostředí*. Praha: C.H.Beck. ISBN 978-80-7400-224-3.
14. DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. 2012. *Kvalita života seniorů*. Praha: Grada Publishing a.s., ISBN 978-80-247-4138-3.
15. *EU civil protection*, 2016. [online]. ECHO Factsheet. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <file:///C:/Users/nikol/Downloads/echo-factsheet---eu-civil-protection.pdf>

16. *Fire safety learning resources*, © 2017. [online]. UK Safety Store. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://www.uksafetystore.com/resources/fire-safety-resources/>
17. FIALA, Miloš a Josef VILÁŠEK, 2010. *Vybrané kapitoly z ochrany obyvatelstva*. 1. vyd. Praha: Karolinum, ISBN 978-80-246-1856-2.
18. GREGA, J. et al., 2013. *Concepts, Ontologies, and Knowledge Representation*. New York: Springer, ISBN 978-1-4614-782-18.
19. Hasiči pro školy, 2018. [online]. HZS Zlínského a Ústeckého kraje. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://www.hasiciproskoly.cz/aktuality>
20. Hasík CZ, © 2016. [online]. Citadela Bruntál. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <http://www.hasik.cz/index.html>
21. HEINRICHOVÁ, Veronika. 2011. *Posouzení preventivně výchovné činnosti v oblasti požární ochrany a seznamování obyvatel v obci s charakterem možného ohrožení a s opatřeními ochrany obyvatelstva realizovanými obcemi a Hasičským záchranným sborem kraje*. České Budějovice, Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce RNDr. Helena Majzlíková.
22. HZS ČR. *Úspěchy Hasičského záchranného sboru na poli výchovy a vzdělávání*. © 2019. [online]. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/uspechy-hasicskeho-zachranneho-sboru-na-poli-vychovy-a-vzdelavani.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>
23. HZS Jihomoravského kraje, 2011. *Vaše cesty k bezpečí aneb chytré blondýnky radí*. [online]. HZS ČR. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: file:///C:/Users/nikol/Downloads/Vase_cesty_k_bezpec_i_2010.pdf
24. HZS Plzeňského kraje. © 2019, *Preventivně výchovná činnost Hasičského záchranného sboru* [online]. HZS ČR. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/preventivne-vychovna-cinnost-hasicskeho-zachranneho-sboru.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>
25. HZS Plzeňského kraje. ©2019. *Preventivně výchovná činnost* [online]. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/hzs-plzenskeho-kraje-menu-ochrana-obyvatelstva-preventivne-vychovna-cinnost-preventivne-vychovna-cinnost.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>
26. KLEMENTOVÁ, Ria. 2015. *Preventivně výchovná činnost v oblasti ochrany obyvatelstva*. Zlín, Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce prof. Ing. Dušan Vičar, Csc.
27. *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*, 2013. [online]. MV – GŘ HZS ČR. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/Koncepce-ochrany-obyvatelstva-2020-2030_1_.pdf
28. *Koncepce požární prevence 2018 – 2021*, 2018. [online]. MV – GŘ HZS ČR. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/koncepce-pozarni-prevence-2018-2021.aspx>
29. *Koncepce vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení*, 2017. [online]. MV – GŘ HZS ČR. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: www.hzscr.cz/soubor/koncepce-vzdelavani-v-obl-kr.pdf.aspx

30. MEJZLÍKOVÁ, Jana. 2015. *Zhodnocení preventivně výchovné činnosti zabezpečované Hasičským záchranným sborem ČR*. České Budějovice, Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Ing. Lenka Brehovská, Ph.D.
31. *Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti*, 2018. [online]. MV – GŘ HZS ČR. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/metodicka-pomucka-pro-rozvoj-a-realizaci-preventivne-vychovne-cinnosti.aspx>
32. Ministerstvo vnitra České republiky, 2016. *Terminologický slovník - krizové řízení a plánování obrany státu*. [online] Praha. [cit. 2019-25-1]. Dostupné také z: <https://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník-krizove-řízení-a-planovani-obrany-statu.aspx>
33. Ministerstvo vnitra generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky. *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. 2013. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: http://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/Koncepce-ochrany-obyvatelstva-2020-2030_1_.pdf. 2013. Praha.
34. *Nariadení vlády č. 172/2001 Sb., k provedení zákona o požární ochraně*. 2001. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sbirka zákonů České republiky, částka 65, s. 3630 – 3636. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=172/2001&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
35. Nemcová, J. et al., 2010. *Moderná edukácia v ošetrovatelstve*. Martin: Osveta, ISBN 978-80-8063-321-9.
36. NOBLES, Richard a David SCHIFF. 2014. *Law, Society and Community: Socio-Legal Essays in Honour of Roger Cotterrell*. England: Ashgate, ISBN 978-1-4724-0982-9.
37. OBROVSKÁ, Jana, 2015. *Analýza dat v kvantitativním výzkumu*. [online]. Masarykova univerzita Brno. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1441/podzim2015/SP7BK_MTO1/um/BLOK_2_Setkani_2.pdf
38. PALETKOVÁ, Monika a Jitka ZICHOVÁ. 2014. *Ekonomika turismu: Turismus České republiky*. Praha: Grada Publishing, ISBN 978-80-247-3643-3.
39. PAVLÍKOVÁ, Vendula. 2012. *Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva na základní škole*. Praha, Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Ing. et Mgr. Miloš Fiala Ph.D.
40. PIANTA, Robert C. 2012. *Handbook of Early Childhood Education*. New York: The Guilford press, ISBN 978-1-4625-0337-7.
41. *Podklady k výuce témat ochrany člověka za mimořádných událostí*, 2016. Praha: MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR. ISBN 78-80-87544-32-7.
42. *Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru České republiky*, 2015. [online]. HZS ČR. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <http://metodika.cahd.cz/ostatni/SIAR%2015-06%20PVC%20u%20HZSCR.pdf>
43. REMEŠ, Roman et al., 2013. *Praktická příručka přednemocniční urgentní medicíny*. Praha: Grada Publishing, ISBN 978-80-247-4530-5.

44. Sparky. ©2016. [online]. NFPA [cit. 2019-04-23]. Dostupné z:
<http://www.sparky.org/about>
45. SPIRIT, Michal. 2014. *Úvod do studia práva: 2. vydání - aktualizované podle nového občanského zákoníku*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5280-8.
46. STROUHALOVÁ, Zuzana. 2017. *Sjednocení postupů preventivně výchovné činnosti napříč složkami IZS*. Kladno, Diplomová práce. České učení technické v Praze. Vedoucí práce Ing. Jan Ryšavý.
47. ŠTĚŘÍKOVÁ, Nela. 2016, *Vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva na základních školách: Aktuální situace a trendy*. Ochrana & Bezpečnost [online]. 5.(3) [cit. 2019-04-23]. ISSN 1805-5656. Dostupné z: http://ochab.ezin.cz/O-a-B_2016_C/2016_OaB_C_08_sterikova.pdf
48. ŠIMAN, Jaromír, 2012. *Preventivně výchovná činnost Hasičského záchranného sboru*. [online]. HZS ČR. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z:
<https://www.hzscr.cz/clanek/preventivne-vychovna-cinnost-hasickeho-zachranneho-sboru.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>
49. ŠTĚTINA, Jiří et al., 2014. *Zdravotnictví a integrovaný záchranný systém při hromadných neštěstích a katastrofách*. Praha: Grada Publishing, ISBN 978-80-247-4578-7.
50. TILCEROVÁ, Eleonora. 2010. *Ochrana člověka za mimořádných událostí - nové trendy ve výuce* [online]. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z:
https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/37999/Tilcerov%C3%A1I_E_Ochrana%C4%8Clov%C4%9Bka_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y
51. TILCEROVÁ, Eleonóra. 2014. *Výchova a vzdělávání obyvatelstva v intencích Koncepce ochrany obyv. do roku 2020 s výhledem do roku 2030: Zkvalitnění systému vzdělání a výzkumu v oblasti ochrany obyvatelstva* [online]. Fakulta logistiky a krizového řízení, [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: http://www.krizrizflkr-utb.cz/images/prednasky/27032014/05_Tilcerov_Vchova_a_vzdlvn_obyvatelstva.pdf
52. URBAN, Lukáš. 2011. *Psychologie trochu jinak*. České Budějovice: Grada Publishing a.s., ISBN 978-80-247-3562-7.
53. *Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky*. 1993. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sbíрка zákonů České republiky, částka 1, s. 17 – 23. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=2/1993&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
54. *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky*, 1993. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sbíрка zákonů České republiky, částka 1, s. 1 – 16. Dostupné také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1/1993&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
55. *Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky*, 1998. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sbíрка zákonů České republiky, částka 39, s. 5386 – 5387. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=110/1998&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

56. VALENTA, Jiří. 2013. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem*. Praha: ANAG, ISBN 978-80-7263-760-7.
57. VALÍŠKOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ, 2011. *Pedagogika pro učitele - 2., rozšířené a aktualizované vydání*. Praha: Grada Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-3357-9.
58. VILÁŠEK, Josef et al., 2014. *Integrovaný záchranný systém ČR na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, ISBN 978-80-246-2477-8.
59. *Vyhláška č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů obyvatelstva*. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2002. [online]. [cit. 2019-3-20]. částka 133, s. 7730-7746. Dostupná také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3952>.
60. VYMĚTAL, Štěpán. 2009. *Krizová komunikace a komunikace rizika*. Praha: Grada Publishing, ISBN 978-80-247-2510-9.
61. *Výroční zpráva NIDV. Mimořádné události a dopravní výchova ve školství*, 2014. [online]. Národní institut dalšího vzdělání [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <http://old.nidv.cz/old.nidv.cz/cs/priority/rezortni-ukoly-a-prioritni-temata-nidv-2013/rezortni-ukoly/mimoradne-udalosti-a-dopravni-vychova-ve-skolstvi.ep/index.html>
62. WALKER, Ian. 2013. *Výzkumné metody a statistika*. Praha: Grada Publishing, ISBN 978-80-247-3920-5.
63. WEISS, Tomáš. 2014. *Role policie a armády v Evropské unii: Analýza evropské a národní úrovně s využitím případové studie České republiky*. Praha: Karolinum, ISBN 978-80-246-2381-8.
64. Záchranný kruh, © 2019. [online]. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://www.zachranny-kruh.cz/>
65. *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)*, 2000. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 38, s. 1737 – 1764. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=128/2000&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
66. *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení)*, 2000. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 38, s. 1765 – 1782. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=129/2000&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
67. *Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze*, 2000. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 39, s. 1802 – 1834. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=131/2000&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
68. *Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně*, 1985. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 34, s. 674 – 691. Dostupný také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka->

- zakonu/SearchResult.aspx?q=133/1985&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
69. *Zákon č. 155/1995 Sb., o duchovovém pojištění*, 1995. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sběrka zákonů České republiky, částka 41, s 1986 – 2011. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=155/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
70. *Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, 1969*. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sběrka zákonů České republiky, částka 1, s. 16 – 19. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=2/1969&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
71. *Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 2003. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sběrka zákonů České republiky, částka 79, s. 4030 – 4052. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=218/2003&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
72. *Zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií)*, 2015. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sběrka zákonů České republiky, částka 93, s. 2762 – 2801. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=224/2015&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
73. *Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů*. 2000. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sběrka zákonů České republiky, částka 73, s. 3461-3474. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3461>.
74. *Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon*, 2000. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sběrka zákonů České republiky, částka 73, s. 3475 – 3487. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=240/2000&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
75. *Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce*, 2006. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sběrka zákonů České republiky, částka 84, s. 3146 – 3241. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=262/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
76. *Zákon č. 263/2016 Sb., atomový zákon*, 2016. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sběrka zákonů České republiky, částka 102, s. 3938 – 4048. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=263/2016&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

77. *Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů*. In Sbíрка zákonů České republiky. 1999, částka 106, s 7406 – 7446. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=326/1999&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
78. *Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti*, 2004. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sbíрка zákonů České republiky, částka 143, s 8270 – 8316. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=435/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
79. *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*, 2004. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sbíрка zákonů České republiky, částka 190, s. 10262 – 10324. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
80. *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*. 2012. [online]. [cit. 2019-3-20]. In: Sbíрка zákonů České republiky, částka 33, s. 1026 – 1365. Dostupný také z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
81. ZAORALOVÁ, Nicole. 2017. *Pátek třináctého je dnem požární bezpečnosti*. [online]. HZS ČR. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/patek-trinacteho-je-dnem-pozarni-bezpecnosti.aspx>
82. ZAORALOVÁ, Nicole, 2011. *Ochrana člověka za mimořádných událostí součástí výuky*. [online]. HZS ČR. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-cloveka-za-mimoradnych-udalosti-soucasti-vyuky.aspx>

Seznam obrázků

Obrázek č. 1	Základní právní rámec ochrany obyvatelstva	12
Obrázek č. 2	Nejvýznamnější projekty PVČ	36
Obrázek č. 3	Logo záchranného kruhu.....	36
Obrázek č. 4	Logo Hasičů pro školy	38
Obrázek č. 5	Logo Hasíku CZ	39
Obrázek č. 6	SWOT analýza vzdělání a výchovy	48

Seznam tabulek

Tabulka č. 1	Složení informantů	56
Tabulka č. 2	Výstražná siréna	62
Tabulka č. 3	Čísla tísňového volání.....	63
Tabulka č. 4	Využívané formy výuky OČMU	73
Tabulka č. 5	Využívané formy výuky složek IZS	77
Tabulka č. 6	Nejoblíbenější forma výuky žáků.....	78
Tabulka č. 7	Výstražná siréna	81
Tabulka č. 8	Čísla tísňového volání.....	82

Seznam schémat

Schéma č. 1	Úroveň znalostí obyvatel.....	58
Schéma č. 2	Zdroje informací týkající se PVČ	63
Schéma č. 3	Začlenění PVČ do výuky	68
Schéma č. 4	Využívané formy PVČ ve výuce.....	71
Schéma č. 5	Efektivita výuky	75
Schéma č. 6	Znalosti žáků v oblasti PVČ.....	80

Seznam zkratek

aj.	a jiné
atd.	a tak dále
č.	číslo
č.j.	číslo jednací
čl.	článek
EU	Evropská unie
EUNAD	European Network for Psychosocial Crisis Management - Assisting Disabled in Case of Disaster
EUNAD IP	European Network for Psychosocial Crisis Management - Assisting Disabled in Case of Disaster - Implementation
FO	fyzická osoba
ČR	Česká republika
GŘ HZS ČR	Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky
HPK	havarijní plán kraje
HZS ČR	Hasičský záchranný sbor České republiky
IZS	Integrovaný záchranný systém
Mgr.	Magistr/a
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
např.	například
NIDV	Národní institut dalšího vzdělání
OČMU	ochrana člověka za mimořádných událostí
MU	mimořádná událost
OOB (OO)	ochrana obyvatelstva
ORP	obec s rozšířenou působností

PO	právnícká osoba
pozn.	poznámka
PČR	Police České republiky
Plk.	plukovník
př.	příklad
PVČ	preventivně výchovná činnost
RVP	rámcový vzdělávací program
Sb.	sbírka zákonů
tj.	to je
tzv.	takzvaně
USA	Spojené státy americké
VHP	vnější havarijní plán
z.s.	zapsaný spolek

Seznam příloh

Příloha č. 1 Ukázka vyhodnocování rozhovoru	110
Příloha č. 2 Nejvýznamnější faktory ovlivňující systém ochrany obyvatelstva v České republice.....	111
Příloha č. 3 Srovnání Pokynu MŠMT k začlenění tematiky OČMU do vzdělávacích programů s vybraným školským zařízením	112
Příloha č. 4 Mobilní aplikace pro žáky od Asociace záchranný kruh	116

Přílohy

Příloha č. 1 Ukázka vyhodnocování rozhovoru

Respondent č. 7

Osobní údaje:
Pohlaví: muž
Věk: 34
Bydliště – město: Nepomuk
Zaměstnání: podnikatel v zemědělství

Kategorie 1 Znalosti

1. **Otázka: Co je to mimořádná událost a krizová situace? Máte o těchto pojmech nějakou představu, případně víte, jaký je mezi nimi rozdíl?**
Jsou to události, které nějakým způsobem ohrožují lidské životy, popřípadě životní prostředí. Můžou být způsobeny člověkem nebo přírodními živly. Rozdíl mezi nimi nevím.

2. **Otázka: Když uslyšíte sirénu, co byste měli udělat?**
Člověk by se měl odebrat urychleně domů, případně do nějakého úkrytu a vyhledat potřebné informace, televize, rádia, případně nějaké sirény mohou dávat další informace. INSTRUKCE

2. **Otázka: Víte, jak zní?**
Vím, že je vím druhý, ale netuším, jak zní.

2. **Otázka: Proč slyšíme sirény každou první středu v měsíci?**
První středu v měsíci slyšíme z důvodu zkoušky sirén.

3. **Otázka: Co obsahuje evakuační zavazadlo a víte, k čemu slouží?**
Zavazadlo sloužící k rychlému opuštění domova v případě nějaké noze. Mělo by obsahovat léky, důležité dokumenty, jídlo, pití a nějaké oblečení.

4. **Otázka: Vyjmenujte základní složky IZS (integrovaný záchranný systém) a přiřad'te k nim čísla tísňového volání.**
Hasiči 150, záchranka 155, policie 158, tísňová linka 112, to je vše.

Kategorie 2 Zdroje informací

5. **Otázka: Kde nejčastěji získáváte informace z hlediska PVČ?**
Na základní a střední škole to bylo nejčastěji formou příruček. V dnešní době jsou tyto informace jednoduše k dohledání na internetu.

6. **Otázka: Účastnil jste se někdy akce, kde vstupovaly některé složky IZS? Vyhledáváte tyto akce?**
Tyto akce většinou byly součástí výuky jak na základní škole tak na střední škole. Jednalo se především o hasičské akce, jako je např. hašení auta nebo vystřihávání člověka z naboraného auta. Tyto akce nevyhledávám, protože mi děsí představa, že bych to mohl někdy zažít sám.

4. **Otázka: Viděl jste nějaký spot/video, nebo slyšel jste v rádiu rubriku ohledně PVČ? O čem byla a kde jste to viděl, resp. slyšel?**
Videa nám byly pouštěny zejména ve škole. Jednalo se především o kurzy první pomoci.

4. **Otázka: Dobře. A v současné době si něco vybavujete?**
Nic jsem nezaregistroval.

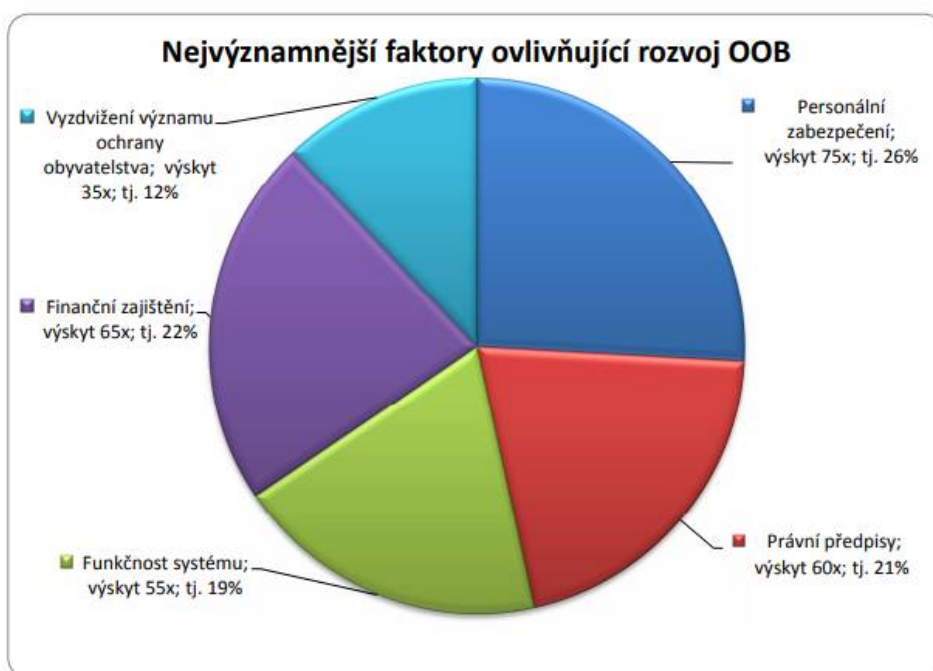
8. **Otázka: Dohledával jste si někdy informace, zajímala Vás tato problematika? Proč ano, proč ne?**
Ne, nedohledával, protože mi to nezajímá.

8. **Otázka: Myslíte si, že vám nehrozí žádné nebezpečí a vaše znalosti jsou dostačující?**
Nějaké nebezpečí může potkat kohokoli a kdekoli. Moje znalosti nejsou dostačující.

Příloha č. 2 Nejvýznamnější faktory ovlivňující systém ochrany obyvatelstva v České republice

V dokumentu Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 jsou z provedené SWOT analýzy identifikovány nejvýznamnější faktory, jež ovlivňují systém ochrany obyvatelstva. Výsledky jsou východiskem pro rozvoj problematiky ochrany obyvatelstva (Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013).

Nejvýznamnější faktory ovlivňující rozvoj OOB

Zdroj: Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013, str. 13, Dostupný z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/Koncepce-ochrany-obyvatelstva-2020-2030_1_.pdf

Výsledky ukazují, že zkvalitněním personálního zabezpečení budou vytvořeny předpoklady pro rozvoj systému OOB, a proto by měly být podepřeny odpovídajícím finančním zajištěním a právními předpisy. Naplněním těchto předpokladů dojde ke zlepšení funkčnosti celého systému OOB a tím také k celkově kladnějšímu postoji obyvatel. Bez naplnění uvedených faktorů nemůže dojít k předpokládanému rozvoji systému OOB (Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013).

Příloha č. 3 Srovnání Pokynu MŠMT k začlenění tematiky OČMU do vzdělávacích programů s vybraným školským zařízením

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy schválilo v roce 2003 Pokyn MŠMT k začlenění tematiky ochrany člověka za mimořádných událostí do vzdělávacích programů (č. j. 12 050/03-22). Pokyn je pro školy pouze doporučený a je na každé škole, jak ho využije při plánování výuky.

Pokyn disponuje rozložením učiva do jednotlivých ročníků školy. Pro srovnání byl vybrán 5. ročník.

K porovnání byla zvolena základní škola T.G. Masaryka v Rokycanech.

Doporučení z Pokynu pro 5. ročník:

Cíl výuky v daném ročníku: *rozvíjet u žáků dovednost poskytnout pomoc při běžných úrazech či onemocněních, včetně základního ošetření, i ovládat život zachraňující úkony (resuscitace)*

Dílčí výstupy (RVP):

Žák

- a) rozlišuje příčiny úrazů, případně příznaky běžných nemocí a uplatňuje zásady jejich prevence, případně léčby*
- b) v modelové situaci uplatní správný postup při zásahu jiného člověka elektrickým proudem*
- c) ošetří úrazy různého charakteru*
- d) charakterizuje základní složky, funkce a činnosti integrovaného záchranného systému*
- e) rozlišuje situace, kdy lze a kdy nelze uhasit požár*
- f) pozná zneužívající osobu (blízkou, ale i neznámou), rozezná rizikové situace, riziková místa i rizikové osoby a řekne ne na nevhodné návrhy, má základní právní povědomí, umí přivolat pomoc*

Učivo:

- **Opakování učiva z předchozích ročníků** (diskuze, poznatky, zkušenosti)
- **Integrovaný záchranný systém** (složky, význam ve vztahu k řešení mimořádných událostí (obecně))
- **Požáry a jejich rizika**
 - způsoby chování při požárech (modelové situace), možnosti hašení požáru
 - hasicí přístroje (obecně)
 - evakuace při požáru, nácvik evakuace
 - evakuační plán – význam, nákres evakuačního plánu (doma), požární hlásiče
 - úniková cesta, druhy únikových cest, význam značek označujících únikové cesty
- **Péče o zdraví a poskytování první pomoci**
 - resuscitace (praktická ukázka, nácvik)
 - přivolání pomoci, nahlášení události (praktický nácvik)
 - prevence rizik letních a zimních sportů (cyklistika, bruslení, výškové sporty, vodní sporty, horská turistika, lyžování, snowboarding aj. – výstroj a výzbroj)
 - rizika otrav, jejich příčiny a příznaky (léky, houby, jedovaté rostliny, zkažené potraviny, plyn, alkohol, cigarety, drogy, čisticí prostředky, chemické látky, neznámé a nebezpečné látky ve sklepích, na skládkách odpadu)
 - rizika v souvislosti s provozem elektrických a plynových spotřebičů
- **Podpora a ochrana fyzického a duševního zdraví, prevence psychického onemocnění a násilí namířenému proti sobě samému**
 - vysvětlení pojmů: skutečné hodnoty, citová a mravní zralost, pomoc, neštěstí, přátelství, trápení, lhostejnost, diskriminace, šikana (obecně), kyberšikana (obecně), násilí psychické a fyzické (obecně), linka bezpečí, dobrý příklad, ochrana slabších, dobrý skutek, síla odpouštění, ochrana identity, sebepoškozování, sebevraždy, ohrožení a poruchy duševního vývinu v dětství a dospívání, psychické újmy virtuálního světa
 - rizika a možné dopady – nevhodné dotyky, obtěžování, fotografování
 - základy zvládání stresových stavů
 - nebezpečí internetu

Zdroj: Podklady k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí v základních školách, 2013. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/16451/PODKLADY-K-VYUCE-TEMAT-OCHRANY-CLOVEKA-ZA-BEZNYCH-RIZIK-A-MIMORADNYCH-UDALOSTI-V-ZAKLADNICH-SKOLACH.html/>

Implementace Pokynu na základní škole T. G. Masaryka v Rokycanech v 5. ročníku

Předmět: *Přírodověda*

Vzdělávací oblast: *Člověk a jeho svět*

Hodinová dotace: *5. ročník – 1 hodina/ týden*

Vyučovací předmět je součástí vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Žáci se v ní učí pozorovat a pojmenovávat věci, jevy a děje, jejich vzájemné vztahy a souvislosti a utváří tak jejich prvotní ucelený obraz světa.

Z hlediska PVČ žáci získávají základní povědomí o tom, co je pro člověka vhodné i nevhodné, o situacích, které ohrožují zdraví a život jedinců i celých skupin obyvatel a docházejí k poznání, že zdraví je nejcennější hodnota v životě člověka.

5. ročník

5. ročník

1. Rozmanitost přírody

Očekávané výstupy	Učivo
<p>žák:</p> <ul style="list-style-type: none">objevuje a zjišťuje propojenost prvků živé a neživé přírody a nachází souvislosti mezi konečným vzhledem přírody a činností člověkavysvětlí na základě elementárních poznatků o Zemi jako součásti vesmíru souvislost s rozdělením času a střídáním ročních obdobízkoumá základní společenstva ve vybraných lokalitách regionů, zdůvodní podstatné vzájemné vztahy mezi organismy a nachází shody a rozdíly v přizpůsobení organismů prostředíporovná na základě pozorování základní projevy života na konkrétních organismech, prakticky utřídí organismy do známých skupin, využije k tomu jednoduché klíče a atlasyzhodnotí některé konkrétní činnosti člověka v přírodě a rozliší <u>aktivitu, které mohou prostředí i zdraví člověka podporovat nebo poškodovat</u>stručně charakterizuje <u>specifické přírodní jevy a z nich vyplývající rizika vzniku mimořádných událostí; v modelové situaci prokáže schopnost se účinně chránit</u>založí jednoduchý pokus, naplánuje a zdůvodní postup, vyhodnotí a vysvětlí výsledky pokusu	<p>Životní podmínky - rozmanitost podmínek života na Zemi, význam ovzduší, vodstva, půd, rostlinstva a živočišstva na Zemi, podnebí a počasí</p> <p>Rovnováha v přírodě - význam, vzájemné vztahy mezi organismy</p> <p>Ohleduplné chování k přírodě a ochrana přírody - odpovědnost lidí, ochrana a tvorba životního prostředí, ochrana rostlin a živočichů, <u>likvidace odpadů, živelné pohromy a ekologické katastrofy</u></p> <p><u>rizika v přírodě - rizika spojená s ročními obdobími a sezonními činnostmi, mimořádné události způsobené přírodními vlivy a ochrana před nimi</u></p>

2. Člověk a jeho zdraví

Očekávané výstupy	Učivo
<p>žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> využívá poznatků o lidském těle k vysvětlení základních funkcí jednotlivých orgánových soustav a podpoře vlastního zdravého způsobu života rozdílí jednotlivé etapy lidského života a orientuje se ve vývoji dítěte před a po jeho narození účelně plánuje svůj čas pro učení, práci, zábavu a odpočinek podle vlastních potřeb s ohledem na oprávněné nároky jiných osob <u>uplatňuje účelné způsoby chování v situacích ohrožujících zdraví a v modelových situacích simulujících mimořádné události</u> předvede v modelových situacích osvojené jednoduché způsoby odmítání návykových látek uplatňuje základní dovednosti a návyky související s podporou zdraví a jeho preventivní ochranou <u>ošetří drobná poranění a zajistí lékařskou pomoc</u> uplatňuje ohleduplné chování k druhému pohlaví a orientuje se v bezpečných způsobech sexuálního chování mezi chlapci a děvčaty v daném věku 	<p>Lidské tělo - stavba těla, základní funkce a projevy, životní potřeby člověka, pohlavní rozdíly mezi mužem a ženou, základy lidské reprodukce, vývoj jedince</p> <p>Partnerství, rodičovství, základy sexuální výchovy - rodina a partnerství, biologické a psychické změny v dospívání, etická otázka sexuality, HIV/AIDS (cesty přenosu)</p> <p><u>Péče o zdraví, zdravá výživa, nemoc, drobné úrazy a poranění, první pomoc, úrazová zábrana, osobní, intimní a duševní hygiena - stres a jeho rizika, reklamní vlivy, zdravý životní styl, vhodná skladba stravy, pitný režim, výběr a způsoby uchovávání potravin, nemoci přenosné a nepřenosné, ochrana před infekcemi přenosnými krví (HEPATITIDA, AIDS)</u></p> <p><u>Prevence nemocí a úrazů - první pomoc při drobných poraněních</u></p> <p>Návykové látky a zdraví - odmítání návykových látek, hrací automaty a počítače - závislost, <u>nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií</u></p> <p><u>Osobní bezpečí - bezpečné chování v rizikovém prostředí, v silničním provozu v roli chodce a cyklisty, krizové situace (šikana, týrání, sexuální zneužívání atd.), brutalita a jiné formy násilí v médiích, služby odborné pomoci, vhodná a nevhodná místa pro hru, označování nebezpečných látek</u></p> <p><u>Mimořádné události rizika ohrožení s nimi spojené - postup v případě ohrožení (varovný signál, zkouška sirén, evakuace) - požáry (příčiny a prevence vzniku požáru, ochrana a evakuace při požáru) - integrovaný záchranný systém</u></p> <p>Partnerství, manželství, rodičovství, základy sexuální výchovy - rodina, vztahy v rodině, partnerské vztahy, osobní vztahy, etická stránka vztahů, etická stránka sexuality</p> <p><u>Dopravní značky - předcházení rizikovým situacím v dopravě a dopravních prostředcích</u></p> <p><u>Přivolání pomoci v případě ohrožení fyzického a duševního zdraví - čísla tísňového volání, správný způsob volání na tísňovou linku</u></p>

Zdroj: RVP ZV Základní vzdělávání, 2017, str: 308–318. Dostupný z:

<https://www.zstgmroky.cz/download/.../skolni-vzdelavaci-program-2017-2018.pdf/>

Mobilní aplikace

Animovaná první pomoc

Nejlepší aplikace všech dob pro výuku první pomoci pro malé i velké. Desítky kapitol, díky kterým se naučíte poskytovat první pomoc doslova ve všech situacích.

Dopravní výchova pro děti

Animovaná interaktivní dopravní výchova pro Váš tablet nebo telefon. Děti jí milují. Vše ze světa rizik dopravy zábavnou a naučnou formou.

Malý záchranář

Staň se malým záchranářem. I ty, stejně jako tví hrdinové záchranáři, musíš znát všechna rizika a nebezpečí, která na tebe číhají doslova na každém kroku. Musíš vědět, jak se vypořádat s každou nebezpečnou situací. Nauč se pomáhat sobě i tvým kamarádům. Buď lepší, než ostatní.

Tísňomat

Animovaná aplikace pro praktický nácvik volání na tísňové linky. Vhodná pro žáky základních škol, ale vlastně i pro všechny ostatní :-)

Dostupný z: <https://www.zachranny-kruh.cz/nase-projekty/mobilni-aplikace.html>